

***L'INTRANSIGENT. PERIÒDIC NACIONALISTA DE JOVENTUTS (1918-1922),
UNA PUBLICACIÓ DE TRANSICIÓ DEL SEPARATISME POLÍTIC***

***L'INTRANSIGENT. PERIÒDIC NACIONALISTA DE JOVENTUTS (1918-1922),
A PUBLICATION FROM CATALAN POLITICAL SEPARATISM'S TRANSITION***

FREDERIC J. PORTA*
Universitat de Barcelona

Rebut 31 maig 2024 - Acceptat 15 juny 2024

RESUM: L'article ofereix els principals trets de la línia política de la revista independentista *L'Intransigent* en les seves diverses etapes, situant la seva evolució en el context de la transformació de l'espai separatista català durant la crisi final del règim de la Restauració. A més dels canvis en la capçalera, s'analitza la cosmovisió dels impulsors, amb els seus matisos. En aquest sentit, el treball ofereix diverses aportacions a la història de l'independentisme, del catalanisme i del republicanisme català i a la seva comprensió profunda, situant el sorgiment del separatisme polític en el context europeu i mundial. *L'Intransigent* proporciona molta informació per a la comprensió d'un dels espais polítics rellevants de la Catalunya de la dècada de 1920 i 1930 en els anys immediats a la seva constitució en partit-milícia, Estat Català.

PARAULES CLAU: Nacionalisme, separatisme, independentisme, republicanisme, catalanisme, esquerra, intransigent.

ABSTRACT: This article offers an analysis of the political line of the pro-independence magazine *L'Intransigent* in its various stages, placing its evolution in the wider context of the transformation of Catalan separatism during the final crisis of the Restoration regime. In addition to the changes in the header, the worldview of the promoters is explored with its nuances. Thus, the paper provides different contributions to the history of Catalan separatism, Catalanism and Catalan republicanism and to its deep understanding, placing the emergence of political separatism in its European and global context. *L'Intransigent* provides a lot of information for the understanding of one of the

(*) fredericjporta@ub.edu

most important political spaces in Catalonia in the 1920s and 1930s, immediately prior to its constitution as a militia-party, Estat Català.

KEYWORDS: Nationalism, separatism, independence, republicanism, Catalanism, left, intransigent.

I. EL LLANÇAMENT DE *L'INTRANSIGENT* I EL FINAL DE LA GRAN GUERRA (SETEMBRE-NOVEMBRE DE 1918)

El setmanari *L'Intransigent* va ser la principal publicació del separatisme català entre setembre de 1918 i pràcticament octubre de 1922 —*La Tralla* va reaparèixer el maig de 1922—, quan va sortir l'últim lliurament en el marc de la fundació d'Estat Català (EC), que trauria una publicació pròpia el novembre de 1922. *L'Intransigent* apareix en un moment de transició, en què el separatisme deixa d'estar aixoplugat sota el paraigua de la Unió Catalanista (UC) per passar, amb alguns matisos, sota el d'EC, sense que la UC desaparegués formalment. A partir, sobretot, de l'establiment de la Mancomunitat de Catalunya i l'esclat de la Gran Guerra, una part de la Junta de la UC, encapçalada pel doctor Domènec Martí i Julià, havia intentat transformar la vella agrupació catalanista, fundada el 1891, en un partit polític modern, de masses i d'esquerra, que aglutinés sectors republicans, nacionalistes i independentistes. Aquest espai polític, orfe d'ençà del fracàs de la Unió Federal Nacionalista Republicana (UFNR) el 1914, començà a reorganitzar-se en part a finals de 1922, entorn d'Estat Català (EC), partit-milícia independentista i revolucionari; d'Acció Catalana (AC), partit d'un catalanisme liberal més moderat, i de la Unió Socialista de Catalunya (USC).¹ Les pàgines de *L'Intransigent* reflecteixen aquesta transició entre l'independentisme *cultural* o *pre-polític* de la UC i el netament *polític* d'EC i, també, la transformació i radicalització dels espais catalanistes i republicans a redós de la

1. Enric UCCELAY-DA CAL (2018), *Breve historia del separatismo catalán*, Barcelona, Ediciones B, p. 21-108; Fermí RUBIRALTA (2020), *Historia del independentismo político catalán. De Estat Català al 1 de octubre*, Tafalla, Txalaparta, p. 25-76; Frederic J. PORTA (2022), «Estat Català (1922-1931)», a Tomàs CALLAU; Frederic J. PORTA; Marc SANTASUSANA i Fermí RUBIRALTA [coords.] (2022), *Estat Català (1922-2022), Cent anys d'independentisme polític*, Barcelona, Editorial Base, p. 17-51; Montserrat BARAS (1984), *Acció Catalana. 1922-1936*, Barcelona, Curial, p. 11-41; Ricard ALCARAZ (1999), *Unió Socialista de Catalunya*, Barcelona, Fundació Rafael Campalans.

crisi de la Lliga i del règim de la Restauració. En paraules de Jaume Colomer, la idea de la separació deixa de ser una *temptació* per esdevenir un objectiu: «Al vell arbre del catalanisme li està brotant, tímidament, lentament, la branca irlandesa», revolucionària i insurreccional.²

El primer de setembre de 1918 va sortir a Barcelona *L'Intransigent. Periòdic nacionalista de joventuts* (adherit a la «Unió Catalanista»). Amb un preu inicial de 10 cèntims, la subscripció per a les «Terres catalanes (Catalunya, Rosselló, Illes de Mallorca, de Cerdanya, i comtat de València)» era de 2 pessetes el trimestre; per a les «Nacions ibèriques», 2 pessetes, i «arreu del món» 2,50. Aquesta tria territorial que obeïa, com veurem, a la cosmovisió dels impulsors. L'oficina de Redacció i Administració es trobava al carrer Canuda, 14, seu de la UC (hores d'oficina de 7 a 8 o fi del vespre), i s'imprimia a la Impremta Gisbert & Vives, del carrer Nou de Sant Francesc, 22. La naixent publicació era modesta, llançada per un grup de joves obrers separatistes. Inicialment, constava de quatre pàgines, de vegades amb alguna imatge, com la del número 4, en què un grup de joves obrers i de classe mitjana dansaven una sardana al voltant d'un foc en què es cremava «l'Espanya gran», el nom de l'aposta intervencionista espanyola de la Lliga Regionalista que, des de 1916, preconitzava la participació a la política estatal i la reforma del règim com a millor garant de l'autonomia catalana.³ «*L'Intransigent* abriga el propòsit d'ésser la veu del separatisme català dels temps moderns. El contingut doctrinal i crític serà escollidíssim», s'anunciava.⁴ La qualitat del paper millorà a partir del número 10, i s'incorporà una plana sencera de literatura: «De mica en mica l'anirem reformant, fins que'l nostre setmanari sigui sino perfecte, casi perfecte».⁵ Per fer realitat aquest propòsit necessitaven finançament, tot i comptar sempre amb l'entusiasta col·laboració de joves articulistes separatistes.

En les primeres setmanes d'existència, *L'Intransigent* es declarà amic de la UC i de totes les joventuts adherides, i del sindicat Associació Catalana d'Estudiants, dirigit aleshores per una Junta de caire separatista.⁶ De la UC n'eren mem-

2. Jaume COLOMER (1995), *La temptació separatista a Catalunya. Els orígens (1895-1917)*, Barcelona, Columna Edicions, p. 104-124.

3. *L'Intransigent*, any 1, núm. 4 (26 de setembre de 1918), p. 1.

4. *L'Intransigent*, any 1, núm. 6 (10 d'octubre de 1918), p. 2.

5. «Als llegidors de "L'Intransigent"», *L'Intransigent*, any 1, núm. 10 (7 de novembre de 1918), p. 3.

6. L'independentista Batista i Roca n'havia estat president. Vegeu Ramon D'ABADAL, *Associació Catalana d'Estudiants: discurs inaugural* (1908), Biblioteca de Catalunya; *La Veu de*

bres, fins i tot de la Junta, la major part de la redacció.⁷ Els joves Paulí Ruença i Domènec Latorre, director del rotatiu nascut el 1893,⁸ havien format part del Grop Català/Catalanista La Barricada, aparegut l'estiu de 1914. Desapareguts els portaveus de la UC, *Renaixement* (setembre de 1910 a octubre de 1916) i *La Nació* (juliol de 1915 a abril de 1917), *L'Intransigent* actuà com a portaveu oficios no sols de la UC, sinó de tot un espai separatista en vies de definició política. En paral·lel a la creació del rotatiu, Ruença, Latorre i un grup de joves havien llançat el Grop Joventut L'Avençada, que reuní una vintena de socis. El setmanari va actuar, durant la direcció de Latorre, també com a òrgan específic d'aquesta darrera agrupació, de la qual ressenyava més actes que de les altres joventuts. Com explica Joan Esculies, «algunes entitats del nacionalisme radical van arribar a disposar de publicacions pròpies, normalment de molt curta durada, sovint no podent passar de la mitja dotzena de números, però cap d'elles no exercia la funció d'altaveu global i durador que complia *L'Intransigent*».⁹

Durant els seus quatre anys de vida intermitent, *L'Intransigent* publicà textos polítics, literaris i poètics, sempre patriòtics i d'un regust romàntic, juntament amb comentaris d'esdeveniments i notícies. Al primer article del primer número, que presentava la nounada publicació, s'afirmava:

Portats per l'entusiasme patriòtic, un grup de joves nacionalistes hem decidit, malgrat les excepcionals circumstàncies, publicar un periòdic que pugui fer-se ressò dels nostres sentiments. El nostre propòsit, ben clar i ben concret, és un solament: Venim a fer Pàtria. Abans que tot, la nostra coral salutació a tota la premsa catalana i restants periòdics de les diverses nacions de la gran Ibèria, que com nosaltres treballen i lluiten per un mateix ideal: a totes les agrupacions amarades

---

Catalunya, núm. 3165 (13 de febrer de 1908), p. 2; «Associació Catalana d'Estudiants», *La Publicidad*, núm. 420 (18 de gener de 1908), ed. nit, p. 2; «Relación», *Gaceta municipal de Barcelona*, núm. 26 (27 de juny de 1917), p. 28; «Associació Catalana d'Estudiants», *La Veu de Catalunya*, núm. 6316 (28 de novembre de 1916, ed. del vespre), p. 4.

7. Domènec Latorre, Josep Grant i Sala o Vicenç A. Ballester, entre altres. Sobre Ballester, vegeu: Joan MURAY; Fermí RUBIRALTA (2015), *Vicenç A. Ballester i Camps (1872-1938)*. Creador de l'estelada, Barcelona, Rafael Dalmau, p. 202-222.

8. Sobre Latorre, vegeu: Joan ESCULIES (2013a), «Domènec Latorre i les seves entitats del nacionalisme radical català: L'Avençada, La Barricada i Pàtria Nova (1918-1939)», *Recerques*, núm. 66, p. 91-121, i Josep BENET (2003), *Domènec Latorre, afusellat per catalanista*, Barcelona, Edicions 62.

9. ESCULIES (2013a), p. 91-121.

de saba catalanista a l'ensem que a les obreres, encara que algunes d'aquestes vulguin desconèixer el fet real de la nacionalitat catalana. I per fi, a tots els catalans, a tota aquesta joventut que té per credo la santa estridència, que no vol sapiguer res d'avinences ni d'Espanyes grans i resumeix totes les seves aspiracions amb un sol concepte, amb un sol ideal: Catalunya.¹⁰

El segon article, *Als joves*, era del doctor Domènec Martí i Julià, traspasat feia un any. Dirigent de la UC entre 1903 i 1916, havia dimitit quan no li fou acceptada la proposta de dissolució de la UC per constituir un partit polític.¹¹ Molts joves que hi havien militat el consideraven el seu referent: «En aquest primer número no hi podia mancar el record del Mestre. Nosaltres, els més modestos, però els més fidels deixebles de la seva doctrina deslliuradora, servem i servarem sempre el consell del plorat Doctor Martí i Julià».¹² De Martí i Julià se'n reproduïren sovint articles que no havien perdut actualitat, i se'l cità com a mestre o referent dels impulsors de la publicació. A tots els números de la primera etapa es feia publicitat del seu llibre-compilació *Per Catalunya* (1913), i els homenatges eren continus.¹³

És evident, doncs, que la publicació reflecteix la transformació en marxa de la UC i de l'independentisme, sobretot, entre els seus lectors més joves, després de la mort de Martí i Julià. En aquells dies, hom intentava cercar la unitat general en un nou context polític, amb la Gran Guerra a punt d'acabar-se. «Tornem-hi que no ha estat res. I amb aquella alegria», convidava un dels primers articles,¹⁴ mentre que al tercer número s'afirmava: «És precís unificar la tasca de les joventuts nacionalistes radicals de tot Catalunya», i «Immediatament es té de constituir el Partit Nacionalista Radical Català», amb un «¡Visca el Partit Separatista Català!».¹⁵

10. «Salutació», *L'Intransigent*, any 1, núm. 1 (1 de setembre de 1918), p. 1.

11. Sobre Martí i Julià, vegeu: Jaume COLOMER (1984a), *La Unió Catalanista i la formació del nacionalisme radical, 1895-1917: l'obra del doctor Martí i Julià*, tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 1984. Sobre el fallit procés de transformació de la UC en partit, encara per explorar a fons, vegeu també: MURAY; RUBIRALTA (2015), p. 202-222.

12. *L'Intransigent*, any 1, núm. núm. 1 (1 de setembre de 1918), p. 1.

13. DR. MARTÍ I JULIÀ, «La memòria dels pobles», *L'Intransigent*, any 1, núm. 2 (8 de setembre de 1918), p. 1-2, i núm. 7 (17 d'octubre de 1918), p. 4.

14. En Fresseta, «A tort i a dret», *L'Intransigent*, any 1, núm. núm. 1 (1 de setembre de 1918), p. 2.

15. «A la tarde. Més espanyols que reben», *L'Intransigent*, any 1, núm. 3 (19 de setembre de 1918), p. 2 i sq.

L'Intransigent recollia informacions de casals i organitzacions adherides a la UC, presidida llavors pel doctor Joan Solé i Pla,¹⁶ provinent del sector més nacionalista de l'entitat, i comptava també amb publicitat de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana (APEC), entitat impulsada per la UC el 1898 i que havia començat a créixer de debò a partir de 1916.¹⁷ De fet, existia en aquells temps, com ha explicat Lluís Duran, tot «un magma associatiu catalanista que té uns murs de contenció en el CADCI, la UC, l'APEC i Nostra Parla i que s'expressa amb un discurs concís i radical»,¹⁸ del qual *L'Intransigent* és un dels portaveus. Segons Esculies, funcionaven una dotzena de centres de joventuts que aplegaven uns dos mil membres, els més radicals dels quals promovien manifestacions, feien pintades, penjaven senyeres i rebentaven mítings de la Lliga.¹⁹ Una bona part d'aquests centres de Barcelona i les comarques adjacents es dedicaven «a promoure activitats vinculades d'una manera o altra amb el catalanisme, com ensenyar i practicar el ball de les sardanes, representacions teatrals de dramaturgs catalans, audicions musicals, organització d'excursions, fires de beneficència o aprenentatge de la llengua catalana. També acollien conferències de temes tan diferents com la història de Catalunya, la higiene o la salut».²⁰ Eren entitats com ara joventuts, ateneus o orfeons, de diversa magnitud, en què la participació política anava íntimament relacionada. Moltes vegades hi és difícil escatir on comença la política i on acaba la cultura, com també són difuses les línies entre les diferents tendències del catalanisme. Duran ho descriu de la següent manera: són «joves patriotes defensant la llengua, promovent el teatre català, l'escola catalana i la sardana, exaltant els hòmens de la pàtria i els principals representants de les lletres catalanes. Per ells, la concepció del catalanisme és molt àmplia i es fa amb una claredat palesa,

---

16. Sobre Solé i Pla, vegeu: Joan ESCULIES (2011), *Joan Solé i Pla. Un separatista entre Macià i Companys*, Barcelona, Edicions de 1984.

17. Sobre l'APEC, vegeu: Lluís DURAN (1997), *Pàtria i escola, L'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana*, Catarroja-Barcelona, Afers.

18. Lluís DURAN (2014), «El pensament nacionalista de Manuel Carrasco i Formiguera. Un cristià demòcrata per la República Catalana», *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, p. 351-388.

19. Joan ESCULIES (2022), *Josep Tarradellas, una certa idea de Catalunya*, Barcelona: Proa, p. 33-41.

20. Joan ESCULIES (2013c), «El nacionalismo radical catalán (1913-1923)», *Espana contemporanea*, núm. 43, p. 7-28.

cosa que provoca un rebuig quan la complexitat del moviment es vol reduir a la política».²¹

Aquestes agrupacions de joves havien experimentat una notable florida en aquelles últimes setmanes d'estiu i tardor de 1918, amb el context favorable a Catalunya de l'inici de la Campanya per l'Autonomia, i a Europa, del final de la Gran Guerra.²² Entre les nombroses associacions de les quals el setmanari publicarà informacions, hi ha les següents: Joventut La Falç, Joventut Els Néts dels Almogàvers, Joventut Els Segadors, Joventut La Barretina de Malgrat de Mar, Gent Nova de Badalona, Joventut La Nostra Ensenya, Joventut Nacionalista Republicana, Joventut Nacionalista de la Barceloneta, el Grop-Joventut, Joventut La Avançada, Joventut Renaixença, Joventut Nacionalista Republicana Els Indòmits, el grup que publica la revista mensual *Som!...* (Daniel Cardona i Josep M. Batista i Roca), Joventut Nacionalista Pau Claris, Nou Esclat, Casal Nacionalista Martinenc, Casal Nacionalista Sagrerenc, Orfeó Gracienc, Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria (CADCI), Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana (APEC), Centre Republicà Català o Joventut Sang Nova, Grop Català La Barricada, Foment Autonomista Català, Grup Feminal d'Unió Catalanista, Grop Obrer o Bloc Nacionalista-Obrer Germinal, Avenç Republicà o Avenç del Nacionalisme Republicà, Joventut Nacionalista Renovació, Joventut Nacionalista-Obrera Pàtria Nova, Joventut La Coronela, Grop Nacionalista Sparti de Terrassa, el periòdic *Renovado* de Tarragona, Catalunya, Grop Excursionista, Grup Excursionista Els Segadors, Grup Excursionista Rafel de Casanova, Grup excursionista Emporium, l'Orfeó de Sants i Associació Catalana de Beneficència.²³ La majoria de les entitats esmentades seran protectores de la publicació.

21. Lluís DURAN (2003), «Josep Tarradellas, jove nacionalista», a Jordi CASASSAS, *Josep Tarradellas o la reivindicació de la memòria*, Pagès editors i Diputació de Barcelona, p. 53.

22. Joan ESCULIES (2013b), «Els Néts dels Almogàvers (1913-1939). Història d'una joventut del separatisme català», *Revista de Catalunya*, núm. 283, p. 52-65.

23. Esculies descriu els canvis d'aleshores en la fidelitat republicana i nacionalista dels diversos casals, així com els nous noms i procedència: «Així, a partir d'entitats preexistents, es van fundar el Casal Catalanista del districte II (sorgit de l'Associació Nacionalista Catalana), el Casal Catalanista del III (a partir de la Unió Nacionalista Radical) i el Casal Nacionalista Martinenc (canviant el nom del Centre Autonomista Republicà) del districte X. Per la seva banda, van optar per separar-se de la disciplina de la UFNR i adherir-se a la de la Unió [Catalanista] el Centre Republicà Català Sang Nova d'Hostafrancs i el Casal Nacionalista de Sans Els Segadors, tots dos al districte VII, i també el Centre Republicà Autonomista de la Sagrera de l'IX, que va passar a

El setembre de 1918, quan apareix per primer cop *L'Intransigent*, es mantien converses per unificar tot aquest espai de joventuts sota l'aixopluc de la UC i anar a la constitució d'una organització nova. La consigna general d'unificació era explícita i se celebraran reunions de representants de les diverses joventuts nacionalistes radicals. Tanmateix, però, en el període que ens ocupa (1918-1922) serà impossible la unitat total de l'independentisme sota unes sigles diferents de les de la UC. En aquests mesos, la unitat només s'aconsegueix quan els diversos grups celebren actes plegats, com la Diada o els homenatges anuals a Martí i Julià. Les joventuts competien entre elles per marcar perfil propi i fer-se veure, però no volien ser dirigides per ningú, és a dir, no volien esdevenir un partit organitzat i disciplinat. Se sentien còmodes amb la vinculació d'estil decimonònica, laxa i autònoma, que els permetia la UC. Com veurem, les activitats d'aquest espai polític es veuran potenciades per la Campanya per l'Autonomia fins al febrer o març de 1919, però seran aturades per la repressió i la guerra social que viurà Catalunya després de la Vaga de la Canadencia, i les reunions i els treballs s'endarreriran fins a 1922.

El separatisme maldava per consolidar-se com a opció política en un context convuls i amb unes febleses internes de les quals era conscient, com posen de manifest els mateixos impulsors de *L'Intransigent*.²⁴ En primer lloc, el moviment separatista actuava en la semiclandestinitat, a la qual s'havia trobat abocat des del començament, cap a la Diada de 1901, com ha explicat Fermí Rubiralta.²⁵ La situació de repressió, tanmateix, estava empitjorant, i en molts números del rotatiu d'aquestes primeres setmanes es recordava que «dels articles firmats en són responsables llurs autors».²⁶ En segon lloc, la majoria dels militants del moviment eren joves de comarques, *fadrísters*, que arribaven a la capital per

---

anomenar-se Casal Nacionalista Sagrerenc. En el cas de l'Ateneu Gracienc del districte VIII, els favorables a la disciplina de la Unió es van escindir per fundar l'Associació Catalanista de Gràcia. I, partint de zero, es van fundar el Casal Catalanista del districte IV, el del V i el del VI, així com el Casal Catalanista La Barceloneta i el del Poble Nou, tots dos al districte I». ESCULIES (2013c), p. 7-28; ESCULIES (2013a), p. 91-121; ESCULIES (2013b), p. 52-65; Joan ESCULIES (2014), «La Falç (1918-1939). Història d'una joventut del nacionalisme radical català», *Afers: fulls de recerca i pensament*, vol. 29, núm. 78, p. 495-523.

24. «La primera corona», *L'Intransigent*, any 1, núm. 2 (8 de setembre de 1918), p. 1.

25. Fermí RUBIRALTA (2016), «Il processo di formazione del separatismo catalano nel primo decennio del xx secolo: l'impatto della repressione e l'emergere delle prime istanze indipendentiste a Santiago di Cuba», *Nazioni e Regioni*, núm. 8, p. 67-86.

26. Un exemple a *L'Intransigent*, any 1, núm. 1 (1 de setembre de 1918), p. 4.

fer-s'hi un lloc amb l'esperança d'ascendir socialment. La cosmovisió d'aquests estudiants, venedors, botiguers, activistes del món del treball, i oficinistes —els col·loquialment anomenats *pixatinters* i *saltataulells*—, combinava un nacionalisme radical amb un socialisme ètic, interclassista, diferent del que professaven les organitzacions obreres anarcosindicalistes, amb les quals existien diferències profundes. El xoc de l'ambient de poble, rural i sovint idealitzat, on havien crescut, amb la Barcelona industrialitzada, *menys catalana*, els duia per reacció a un nacionalisme que transcendia el catalanisme hegemònic que abanderava la Lliga. Malgrat ser a Barcelona, continuaven mantenint vincles familiars i emocionals amb l'interior, i la seva visió de Catalunya contenia elements i contrastos del que havien viscut als seus pobles i el que vivien a la ciutat.²⁷ En tercer lloc, però relacionat amb la repressió i la joventut dels impulsors, un altre dels reptes de *L'Intransigent* fou la manca de mitjans econòmics.²⁸

L'independentisme o separatisme, com l'anomenen sovint, de *L'Intransigent* evoluciona, com indica el seu nom, del catalanisme intransigent de Martí i Julià, a qui es considera, en la seva concepció del nacionalisme, més avançat o *superior* que Almirall, Torras i Bages o Prat de la Riba.²⁹ «Nosaltres, intransigents, estem contra tot lo que signifiqui tirania, i al costat de tot lo nou», declaraven.³⁰ El nom provenia originalment del federalisme intransigent de Valentí Almirall, de qui el doctor Martí i Julià havia estat deixeble en la dècada de 1880. Transigir era per a ells sinònim de negociar i claudicar. En oposició a la transigència de la Lliga, els separatistes es declaraven *intransigents*.³¹ Així, amb aquests orígens en el republicanisme federal de les dècades de 1860 i 1870 i en el catalanisme almirallià de la de 1880, el nacionalisme independentista del grup de *L'Intransigent* és de base liberal, i comparteix arrels i gran part dels objectius amb la resta del catalanisme. Sovint citen la frase del *doctor*: «Màxima llibertat individual, llibertat col·lectiva, llibertat pels homes, llibertat pels pobles. Nosaltres tenim

27. ENRIC UCÉLAY-DA CAL (2002), «The Shadow of a Doubt: Fascist and Communist Alternatives in Catalan Separatism, 1919-1939», *BCN Political Science Debates*, núm. 2, p. 123-189.

28. *L'Intransigent*, any 1, núm. 15 (13 de desembre de 1918), p. 3.

29. *L'Intransigent*: RUENSA, «Nacionalisme radical», any 1, núm. 2 (8 de setembre de 1918), p. 2; J. SANZ POCH, «El millor homenatge, insistint», any 4, núm. 45 (22 d'abril de 1921), p. 2-3; VICENÇ A. BALLESTER, «Unió Catalanista. Idealisme», *idem*, p. 3.

30. *L'Intransigent*, any 1, núm. 7 (17 d'octubre de 1918), p. 1.

31. Vegeu Jaume COLOMER (1984b), *Domènec Martí i Julià. Per Catalunya i altres textos*, Barcelona, Edicions de la Magrana, p. 16-17.

d'ésser fills de Catalunya i Ciutadans del Món». ³² Tot i això, és curiós ressenyar que Valentí Almirall no apareix citat gairebé mai a les planes del setmanari independentista; en canvi, se cita Pi i Margall, del republicanisme *simètric* i adversari d'Amirall, amb qui va trencar el 1881 i que no va fer una evolució cap al catalanisme. ³³ En qualsevol cas, resulta interessant assenyalar com aquesta branca del catalanisme, provinent del federalisme *intransigent* d'Amirall, és la que acaba desenvolupant l'independentisme, i no pas el catalanisme conservador o catòlic, qüestió que la historiografia encara ha d'explicar.

Des de les seves planes, *L'Intransigent* reclama la independència de Catalunya i la nacionalització del país, entesa aquesta última com la *catalanització* de la vida pública. S'havia de catalanitzar tot: teatre, escoles, diaris, setmanaris, revistes, cartells, rètols, etc. ³⁴ La diglòssia que de mica en mica s'havia anat instal·lant a Catalunya entre el castellà i el català havia de ser resolta a favor del català. «Doncs com és que el vuitanta per cent dels catalans escriuen en castellà? ;Com és que la major part dels comerços tinguin els rètols en castellà?». Els redactors es lamentaven que no hi hagués més d'una «vintena d'escoles a base de llengua catalana» o que la major part «dels capdavanters de la Lliga parlen el castellà a casa seva, ¡quin fàstic!». ³⁵ El nacionalisme de *L'Intransigent* volia portar el català en tots els àmbits de la vida. Com reflecteix un article publicat per En Fresseta, col·laborador habitual i de renom entre els separatistes:

Volem que els catalans parlin i escriguin en català. Volem que els comunicats, anuncis comercials, de festes de barri i festes majors, llibres de comptabilitat, targes de visita, rètols d'establiments, participacions de bateig, casament i canvi de casa, etz., etz., sigui tot en català. I encara més: que a l'adreçar-se Catalunya a les altres potències, ço que en podríem dir relacions internacionals, usem a tot drap la llengua catalana. —I els que no la saben? —Que l'aprenguin. Volem que a les audiències, judicis orals, acusacions i defenses, apuntacions, declaracions de testimonis, etz., és cursi tot en nostre idioma. Volem que a les escoles, des de les primàries a les

32. *L'Intransigent*, any 3, núm. 39 (1 d'octubre de 1920), p. 2.

33. *L'Intransigent*: «Desagravi a la Bandera Nord-América. Viatge Nacional a Sabadell», any 1, núm. 14 (6 de desembre de 1918), p. 3; Carles Bigas, «Sintetisem», any 3, núm. 40 (22 d'octubre de 1920), p. 2.

34. ALBET, «Trevallem per nostra parla», *L'Intransigent*, any 1, núm. 17 (28 de desembre de 1918), p. 3.

35. Sebastià ANGLADA I ROGER, «Cal fer foc nou», *L'Intransigent*, any 1, núm. 5 (3 d'octubre de 1918), p. 2.

d'ensenyament superior, escoles especials i Universitats, i conferències d'extensió universitària i d'alta cultura, mestres i deixebles s'expressin en pla catalanesc; que llibres de text i de consulta, així com resums manuscrits, siguin redactats en nostra filosòfica parla. Volem que les cançons de l'escola i del carrer, així com els jocs infantívols, tinguin tot l'aire de la terra.³⁶

Tot i els avenços fets en aquest sentit per la Mancomunitat, era estesa la idea que la *castellanització* de Catalunya havia avançat els últims anys. En alguna ocasió es parlava, fins i tot, de *flamenquisme*.³⁷ Així doncs, *L'Intransigent* reclamava eliminar la presència del castellà als carrers de Barcelona per tal que fos tan testimonial com a comarques, i també, «volem que desapareguin les *corridas de toros* (no traduïu mal, catalans, aquestes paraules) i les odioses *quintes*».³⁸ Denunciaven que hi havia uns quants milers de castellans a Catalunya que no volien parlar en català, sobretot funcionaris, policies i militars, i que s'havia foragitat el català «de totes les oficines, tribunals, documents notariais y altres semblants, fins al punt de que dos catalans no poden usar la seva llengua si han de passar per l'estafeta telegràfica o telefònica».³⁹ En plena febrada pel final de la Gran Guerra i estant en marxa a Catalunya la Campanya per l'Autonomia,⁴⁰ semblava tal vegada imminent que es veurien els Mossos substituint la policia espanyola i, com explica algun autor, anirien amb barretina; que es podria parlar i escriure en català a tot arreu, i que serien catalans o parlarien la llengua els funcionaris a Hisenda i fins i tot els militars.⁴¹ En un article es denunciava que «la preponderància dins la nostra pàtria del periòdic i del llibre castellans, e[n]s converteixen espiritualment en una colònia».⁴²

36. EN FRESSETA, «A tort i a dret», *L'Intransigent*, any 1, núm. 1 (1 de setembre de 1918, p. 2-3).

37. J. HOMET, «No hi ha dret», *L'Intransigent*, any 2, núm. 28 (10 d'abril de 1919), p. 3.

38. EN FRESSETA, «A tort i a dret», *L'Intransigent*, any 1, núm. 1 (1 de setembre de 1918), p. 2-3.

39. DR. X. DE LA J. P. DE LA UNIÓ CATALANISTA, «Petites causes», *L'Intransigent*, any 1, núm. 12 (22 de novembre de 1918), p. 3.

40. Albert BALCELLS (2010), *El projecte d'autonomia de la Mancomunitat de Catalunya del 1919 i el seu context històric*, Barcelona, Parlament de Catalunya.

41. EN FRESSETA, «A tort i a dret», *L'Intransigent*, any 1, núm. 10 (7 de novembre de 1918), p. 3.

42. «Qui ha fet fracassar aquesta nova ofensiva? Els culpables», *L'Intransigent*, any 2, núm. 19 (17 de gener de 1919), p. 2.

En aquest sorgiment de l'independentisme nítid i polític («Totes les nacions tenen d'esdevenir independents. Catalunya és una Nació», es comentava al número dos del rotatiu⁴³), hi té molt a veure l'especificitat del context històric en què es produeix, i els referents del catalanisme fins aleshores. Els nacionalismes de Txecoslovàquia, Bèlgica, Sèrbia, Irlanda, Lituània, Polònia, Ucraïna, Armènia, Epir, Finlàndia, Montenegro, Romania, Hongria, Noruega, Suècia, Suïssa, Dinamarca o Islàndia —tots esmentats a les planes de la revista—, que havien interessat, en menor o major mesura al catalanisme d'ençà de la seva aparició durant la dècada de 1880, havien mutat amb la Gran Guerra.⁴⁴ Els separatistes eren conscients, ja abans de l'Armistici, que semblava començar un nou món amb la llibertat de les nacions i la violència al centre. «¿No veus de quina faisó endeguen llurs afers les grans potències en ple segle vint? A canonades, home, a canonades. Ves-los-hi amb sermons, amb assemblees de parlamentaris [1917], que et respondran, per ara bons». L'autor d'aquest contundent article contraposava a la violència l'exemple pacífic de la independència o separació de Noruega i Suècia el 1905. Aquest havia estat, també, el cas d'Islàndia. «I, apa, esmenteu cap poble que s'hagi separat d'Espanya, que no hagi tingut de raure al recurs suprem de les armes».⁴⁵

El col·lapse dels imperis alemany, austrohongarès, turc i rus generà una «primavera de les nacions» que renovellarà els referents o models d'aquest nacionalisme separatista: «I en aquests moments decisius en la vida dels pobles de tot el món, se'ns suggereix i no per primera vegada, aquesta pregunta: I Catalunya? Recobrarà aquesta la seva llibertat integral per tots desitjada?».⁴⁶ Com mostren els articles publicats a *L'Intransigent* aquelles setmanes, els models polítics estaven canviant. Podien observar, per exemple, que els txecs buscaven un «Estat

43. *L'Intransigent*, any 1, núm. 2 (8 de setembre de 1918), p. 3.

44. *L'Intransigent*: «Polítiques», any 1, núm. 1 (1 de setembre de 1918), p. 4; CASSIMIR, «A Polònia», any 1, núm. 2 (8 de setembre de 1918), p. 4; Sebastià ANGLADA I ROGER, «Cal fer foc nou», any 1, núm. 5 (3 d'octubre de 1918), p. 2; EN FRESSETA, «A tort i a dret», any 1, núm. 17 (28 de desembre de 1918), p. 2; M. SALVAT PAPASSEIT, «Nacionalisme. Fulles al vent», any 1, núm. 7 (17 d'octubre de 1918), p. 2; «A tots els nacionalistes» i HOMET, «La sort dels pobles», any 1, núm. 8 (25 d'octubre de 1918), p. 1-2.

45. EN FRESSETA, «A tort i a dret», *L'Intransigent*, any 1, núm. 1 (1 de setembre de 1918), p. 2-3.

46. Ramon PEYPOCH I PICH, «De la gran hora de Catalunya», *L'Intransigent*, any 1, núm. 9 (31 d'octubre de 1918), p. 1-2.

Txec-eslau» i la «completa independència», i creien que Catalunya havia de fer com ells.⁴⁷ «Ens trobem, doncs, en revetlles de resoldre definitivament el plet de Catalunya».⁴⁸

La idea de separació d'aquest independentisme és complexa i situa sovint Catalunya en altres marcs polítics, sempre diferents de l'Espanya o l'Estat espanyol constituït. En tot moment, però, es defensa que la sobirania ha de ser de l'Estat català.⁴⁹ Històricament, el record de la derrota de 1714 és ben present i s'interpreta com el final de la independència o les llibertats catalanes. Per això s'insistirà molt i sovint que els nous tractats de pau de la Gran Guerra revisin la Pau d'Utrecht de 1713.⁵⁰ Aquestes afirmacions, convé assenyalar, van anar acompanyades d'importants gestions paradiplomàtiques endegades pel Comitè Pro-Catalunya i persones relacionades amb *L'Intransigent*, com Vicenç Albert Ballester.⁵¹

El món posterior a la Gran Guerra n'era un, doncs, de nous estats. Els separatistes volien la «Santa independència»⁵² o el «reconeixement de Catalunya Nació», i es consideraven a si mateixos els més catalanistes o els més coherents dels catalanistes;⁵³ els que defensaven un «ideologisme independentista». Sovint, la seva nèmesi seria el regionalisme o catalanisme de la Lliga, que per a ells era merament autonomista: «Mentres que uns [els separatistes] preconitzen la cons[er]vació d'un Estat Català gaudint d'aquella independència natural i lògica a tota nacionalitat, que li permeti disposar lliurement dels seus destins», la Lliga «accepta com a compatible una modalitat inferior del Dret polític i admet, per tant, la solució autonòmica del plet nacionalista català, enc[ara] que tranzitòriament sigui dintre la constitució d'un Estat federal ibèric o pot ésser

47. R., «Renovació del jurament de Praga», *L'Intransigent*, any 1, núm. 6 (10 d'octubre de 1918), p. 1.

48. R. PEYPOCH I PICH, «De la gran hora de Catalunya», *L'Intransigent* (31 d'octubre de 1918), *op. cit.*

49. VICENS VERNET, «O tot o res», *L'Intransigent*, any 2, núm. 29 (17 d'abril de 1919), p. 1.

50. *L'Intransigent*: any 1, núm. 5 (3 d'octubre de 1918), p. 2; «A tots els nacionalistes», any 1, núm. 8 (25 d'octubre de 1918), p. 1-2; any 1, núm. 15 (13 de desembre de 1918), p. 2; EN PÓLVORA, «Polítiques. Soc separatista», any 3, núm. 40 (22 d'octubre de 1920), p. 4.

51. MURAY; RUBIRALTA (2015), p. 223-287.

52. *L'Intransigent*: MARIUS, «Amor Patri», any 1, núm. 4 (26 de setembre de 1918), p. 3-4; «El dret de Catalunya», any 1, núm. 10 (7 de novembre de 1918), p. 2.

53. «Afirmació nacionalista. L'acte de la Lliga», *L'Intransigent*, any 1, núm. 5 (3 d'octubre de 1918), p. 1-2.

únicament hispànic. Abduques orientacions, són incompatibles? No». ⁵⁴ Aleshores, els conceptes d'autonomia i independència no tenien encara definicions mútuament excloents com tindrien després, i el marc en què podria situar-se un hipotètic Estat català variava també, en conseqüència.

Pels separatistes, la independència és, de fet, el catalanisme portat fins a les últimes conseqüències lògiques i l'independentisme és, respecte del catalanisme, qüestió de graus de radicalitat. Estratègicament, però, en moments de necessitat, com el final de la Gran Guerra sembla albirar, catalanistes autonomistes i separatistes havien d'anar plegats, perquè «judiquem que l'autonomia no es més que un pas que dem per arribar al triomf pel que lluitem en els diferents sectors de les nostres respectives actuacions». ⁵⁵ Sovint s'insisteix que l'objectiu no és l'autonomia: «No es l'autonomía ço que resol els problemes nacionalistes del mon, sinó la Independència». ⁵⁶ Tot i aquest independentisme evident des de la perspectiva i els conceptes del segle XXI, hi ha col·laboradors que fan servir autonomia i independència amb sentits intercanviables. ⁵⁷ N'hi ha que parlen d'una autonomia amb unes atribucions que s'acosten més a les que considerariem d'una independència, com ara un autor que reclama que només la senyera onegi arreu del país («Lluitem fins la complerta lliberació de Catalunya, fins que per tot arreu onegi només que la nostre bandera de les quatre barres») ⁵⁸ o un altre que afirma «que tot foraster que vingui a Barcelona s'adoni ben bé que es troba a Catalunya i no a espanya» ⁵⁹ —escrita, molt sovint, en minúscula. N'hi ha que volen, en canvi, la «independència o l'àmplia autonomia». ⁶⁰ Alhora, es defensa sovint que l'autonomia és impossible dins d'Espanya, i que si fos admesa seria

54. PEYPOCH I PICH, «De la gran hora de Catalunya», *L'Intransigent* (31 d'octubre de 1918), *op. cit.*

55. PEYPOCH I PICH, «De la gran hora de Catalunya», *L'Intransigent* (31 d'octubre de 1918) *op. cit.*

56. *L'Intransigent*, any 1, núm. 10 (7 de novembre de 1918), p. 4, i núm. 12 (22 de novembre de 1918), p. 2. Vegeu també FERRATER, «Contesta a les preguntes d'En Alba», any 1, núm. 11 (15 de novembre de 1918), p. 3-4.

57. R. RÀFOLS I CAMÍ, «Una gran missió de la Catalunya autònoma. L'Unitat Nacional», *L'Intransigent*, any 1, núm. 13 (29 de novembre de 1918), p. 2.

58. GIRASSOL, «Catalans, a la lluita», *L'Intransigent*, any 1, núm. 9 (31 d'octubre de 1918), p. 3.

59. EN FRESSETA, «A tort i a dret», *L'Intransigent* (1 de setembre de 1918), *op. cit.*

60. VICENT TOMÀS I MARTÍ, «Valencians...!», *L'Intransigent*, any 1, núm. 11 (15 de novembre de 1918), p. 3.

durant poc temps.⁶¹ Amb el pas dels mesos, sembla que els conceptes i els mots es van clarificant, sobretot a redós de la crítica a l'actuació de la Lliga i a mesura que el nou mapa europeu mostra noves organitzacions polítiques diferents dels antics imperis que havien existit fins a 1918.⁶²

Un dels autors habituals, en Fresseta, distingeix les perspectives sobre l'autonomia i la independència entre els catalans:

De catalans n'hi ha de quatre menes: Primera: inconscients, qui diuen que les qüestions nacionalistes són falòrnies, negocis de quatre vividors, per la qual cosa s'escollen la nostra propaganda com qui sent ploure, i tenen per única màxima «la qüestió són quartos». Segona: regionalistes, que demanen l'Autonomia de Catalunya, però a les bones, sense terrabastalls, dintre l'Estat espanyol, i sense rompre els lligams amb les que ells anomenen «regions germanes». Tercera: nacionalistes que cerquen l'Autonomia amb la sobirania de l'Estat espanyol o d'un altre Estat qual-sevol, tant se'ls en dona, i parlen de federació, de poder regional, poder central, etz. Quarta: una colla, bon xic respectable, de portes endintre i en forma més o menys velada, anc que sembli esquifida, de fora estant, que no està per brocs, i, de totes passades, exigeixen l'absoluta independència de Catalunya.⁶³

Per a un altre articulista, Oliver i Domenge, «El pervindre està en les lliures federacions; el futur nostre en l'Ibèria federada».⁶⁴ De vegades, els col·laboradors de *L'Intransigent* parlen d'una confederació o federació ibèriques, de la llatinitat, dins d'un marc o unitats polítiques que no exclouïen l'autonomia o la independència —només cal recordar la proclamació de la República Catalana com a Estat integrant de la Federació Ibèrica de Macià. Ibèria, per als separatistes, però també per molts catalanistes, seria el «vell Casal hispànic» que incloïa Portugal. La fórmula iberista de *L'Intransigent* és crítica amb l'imperialisme de Prat de la Riba, que cercava un imperi Ibèric de Lisboa al Ròdan (Provença), tal com l'afirmava a *La nacionalitat catalana el 1906*.⁶⁵ «El problema ibèric se resoldrà amb la coexistència, dins un regisme democràtic federatiu, de les nacionalitats

61. EN FRESSETA, «A tort i a dret» (7 de novembre de 1918), *op. cit.*

62. Vegeu l'auca de *L'Intransigent*, any 5, núm. 57 (12 de juliol de 1922), p. 6-7.

63. EN FRESSETA, «A tort i a dret» (1 de setembre de 1918), *op. cit.*

64. P[ere] OLIVER I DOMENGE, «Catalunya, espera atenta la seva hora», *L'Intransigent*, any 1, núm. 1, 1 de setembre de 1918, p. 3.

65. ENRIC PRAT DE LA RIBA (1906), *La nacionalitat catalana*, Barcelona, Tipografia L'Anuari de la Exportació, p. 128.

amb plena i integral sobirania, una lliga de les nacions ibèriques, més estreta i amorable —degut als vincles de llatinitat i raça— que aquesta altra Lliga de les Nacions que vindrà a garantir la pau al món». ⁶⁶ Hem d'insistir en la complexitat de la qüestió: els redactors de *L'Intransigent* podien dir en un mateix article que «volem una Catalunya lliure, lliberal i democràtica separada d'Espanya» i proclamar-se «separatistes d'aquesta unitat artificiosa», perquè això és ser «separatistes», i alhora dir que «cal que comencem a preparar-nos per l'avenir de l'Ibèria» o d'una «República Confederada d'Ibèria». ⁶⁷ Aquesta estaria integrada «per Portugal, Bascònia, Castella, Catalunya i tal volta d'alguna altra nacionalitat». ⁶⁸ D'altres autors creien, en canvi, que qualsevol fórmula d'intervenció cap a Madrid o París que se cerqués era «malgastar les energies» de Catalunya fora de «les diverses terres catalanes», i un error. ⁶⁹

L'Intransigent es mou en unes coordenades properes al pancatalanisme. El País Valencià es considera part de la mateixa nació ⁷⁰ que va perdre la «independència Nacional» a la Guerra de Successió dos segles abans. ⁷¹ «Catalunya, l'èstricta, no es pas tota la Nació. És un indret que més bracososament que cap altre de la mateixa ha lluitat per la seva llibertat conservant llurs característiques. Més avall de l'Ebre, mar endins, amunt del Pirineu, en la tranquil·la Cerdanya, per les terres d'Oscà, Terol i Saragossa, hi ha vistes que pertanyen a la Nació Catalana». ⁷² I, així, quan Catalunya s'independitzi ha de cuidar-se d'alliberar la resta de la «Nació Catalana». ⁷³ S'oposa, doncs, una «Catalunya èstricta» a uns

66. «A l'altra banda d'Ibèria. Portugal», *L'Intransigent*, any 1, núm. 14 (6 de desembre de 1918), p. 1. Altres articles publicats a *L'Intransigent* sobre aquesta qüestió: J. RIBERA-ROVIRA, «Nacionalisme, Iberisme i Internacionalisme», any 1, núm. 14 (6 de desembre de 1918), p. 1; diversos autors, «Veus de Castella», any 1, núm. 15 (13 de desembre de 1918), p. 1.

67. «La descomposició de l'Estat Espanyol», *L'Intransigent*, any 1, núm. 16 (20 de desembre de 1918), p. 1.

68. «Universalisme i Nacionalisme», *L'Intransigent*, any 5, núm. 56 (5 de juliol de 1922), p. 3.

69. T. ROIG I LLOP, «Polítiques», *L'Intransigent*, any 4, núm. 48 (15 de juny de 1921), p. 5.

70. VICENÇ TOMÀS I MARTÍ, «Valencians...!», *L'Intransigent*, any 1, núm. 11 (15 de novembre de 1918), p. 3.

71. VICENÇ TOMÀS I MARTÍ, «Els valencians en el 11 de Setembre de 1714», *L'Intransigent*, any 1, núm. 5 (3 d'octubre de 1918), p. 2.

72. VICENÇ TOMÀS I MARTÍ, «En l'hora de l'apel·lació a l'Europa», *L'Intransigent*, any 1, núm. 7 (17 d'octubre de 1918), p. 3.

73. R. RÀFOLS I CAMÍ, «Una gran missió de la Catalunya autònoma. L'Unitat Nacional», *L'Intransigent*, any 1, núm. 13 (29 de novembre de 1918), p. 2.

«Estats de la Federació Catalana» que englobarien els Països Catalans.⁷⁴ Aquesta visió, més filla del nacionalisme modern nascut al segle XIX, conviu amb altres marcs polítics i històrics. En el capteniment dels impulsors de *L'Intransigent* es barregen, doncs, la independència en la forma d'Estat-Nació més moderna, filla del naixent segle XX, i altres formes o marcs de relació política que ha tingut Catalunya en el passat. Per això, reivindiquen encara la corona catalanoaragonesa i s'estableixen contactes amb la Unió Regionalista Aragonesa i nacionalistes aragonesos.⁷⁵ En aquest sentit, reivindiquen l'«Aragó Nació», sobretot de la mà de la important figura de l'aragonesisme polític Gaspar Torrente, de la Unió Regionalista Aragonesa, català de la Ribagorça i col·laborador del rotatiu.⁷⁶

Pel que fa al vessant ideològic, és interessant també l'admiració inicial que senten els redactors de *L'Intransigent* per Prat de la Riba i la seva obra, teòrica i pràctica, del catalanisme.⁷⁷ Alhora, el diputat Francesc Macià és considerat «el nostre capdill» perquè proclama al Congrés la seva intenció de formar una nació o una nacionalitat catalana lliure i independent.⁷⁸ De fet, en els primers mesos del setmanari es palesa el progressiu afiançament de Macià com a líder d'aquest espai en transformació i relleu del traspasat Martí i Julià. En aquest sentit, l'abraçada pública en un dinar al restaurant del Parc de la Ciutadella entre Francesc Macià i Àngel Guimerà és un símbol o una fita en aquest procés de transformació de l'espai de la UC en partit amb el lideratge de Macià.⁷⁹

74. VICENÇ TOMÀS I MARTÍ, «Are més que mai», *L'Intransigent*, any 2, núm. 23 (20 de febrer de 1919), p. 1.

75. GASPAR TORRENTE, «Aragó i el 11 de setembre», *L'Intransigent*, Any 1, núm. 2 (8 de setembre de 1918), p. 2.

76. Vegeu els articles publicats sobre aquesta qüestió per GASPAR TORRENTE a *L'Intransigent*: «Desvetllament aragonés», any 1, núm. 5 (3 d'octubre de 1918), p. 3; «Fem», any 1, núm. 9 (31 d'octubre de 1918), p. 3; «Aragó», any 1, núm. 16 (20 de desembre de 1918), p. 4; «Pe'ls aragonesos d'enfont. Unió aragonesista», any 2, núm. 21 (6 de febrer de 1919), p. 1; «Salutació», any 2, núm. 24 (20 de març de 1919), p. 2, i «Els dos apòstols», any 4, núm. 48 (15 de juny de 1921), p. 3. Sobre Gaspar Torrente, vegeu JOAQUIM MONTCLÚS; ENRIC JULIÀ (2008), *Gaspar Torrente. Estat Català - Estado Aragonés*, Barcelona, Duxelm.

77. «Vetllada Necrològica. Martí i Julià - Prat de la Riba», *L'Intransigent*, any 1, núm. 3 (19 de setembre de 1918), p. 2-3.

78. «Darrera hora», *L'Intransigent*, any 1, núm. 10 (7 de novembre de 1918), p. 4.

79. Vegeu els articles publicats al núm. 14 del 6 de desembre de 1918: EN FRESSETA, «A tort i a dret», p. 2; «Desagravi a la Bandera Nord-América. Viatge Nacional a Sabadell», p. 3. Sobre el canvi ideològic de Macià, vegeu: JOSEP MARIA ROIG I ROSICH (2010). *Francesc Macià: polític, teòric, agitador. Documents (1907-1931)*, Barcelona, Generalitat de Catalunya.

En aquesta primera etapa, els redactors de *L'Intransigent* es declaren nacionalistes i socialistes, i defensen una «doctrina deslliuradora en l'ordre nacional i social» que evoluciona, insistim, del pensament nacionalista i socialista ètic o cristià de Martí i Julià.⁸⁰ D'una banda, es tracta d'un nacionalisme de base liberal, democràtica,⁸¹ republicana i romàntica, que creu que «cada poble té una personalitat, com té una ànima, i per això cada poble s'ha fet una pròpia legislació per a regir-se. La llibertat dels pobles, és la conseqüència de la llibertat dels individus, com més aquests restaran esclaus, més esclaus restaran els pobles, perquè no's pot concebre, un poble lliure, amb els individus que l'integren, esclaus».⁸² A *L'Intransigent* es troben amatents a les notícies dels socialistes francesos i espanyols;⁸³ als moviments a l'Aragó i el País Basc, encesos per la Gran Guerra,⁸⁴ i també en moviments anàlegs als Estats Units, Itàlia, Regne Unit, Àustria i Alemanya. Alguns defensen un obrerisme no-sindicalista,⁸⁵ que fins i tot flirteja, lleugerament, amb el bolxevisme en els inicis de la seva revolució i la guerra civil russa.⁸⁶ D'altres creuen que cal acostar-se a l'obrerisme a través d'un nacionalisme sindicalista: assenyalen que «hi ha una considerable massa obrera arraigadíssimament sindicalista. Hi ha una respectable massa catalana fonament nacionalista. Els homes que constitueixen emperò l'una i l'altre no solen ser avui per avui els mateixos». I que hi ha qui creu que «el sindicalisme català és un perill per el nacionalisme català, i el nacionalisme català és un perill per el sindicalisme. En resum, el catalanisme treu força i interès al sindicalisme; i el sindicalisme debilita molts cops al catalanisme. Això no pot ser; això deu acabar; això deu considerar-se com arma sols profitosa per el centralisme de Madrid i dels partits catalans que indirectament l'apoen».⁸⁷

80. «Nostre amor a França», *L'Intransigent*, any 1, núm. 7 (17 d'octubre de 1918), p. 1; «El dret de Catalunya», *L'Intransigent*, any 1, núm. 10, 7 de novembre de 1918, p. 2.

81. EN FRESSETA, «A tort i a dret», *L'Intransigent*, any 1, núm. 17 (28 de desembre de 1918), p. 2.

82. La ideologia més coherentment desenvolupada: Agustí Pedret i Miró, «Nostre afirmació», *L'Intransigent*, any 1, núm. 10 (7 de novembre de 1918), p. 2.

83. «El vell món s'enfonsa», *L'Intransigent*, any 1, núm. 6 (10 d'octubre de 1918), p. 1.

84. «Ecos», *L'Intransigent*, any 1, núm. 12 (22 de novembre de 1918), p. 4.

85. Els PENATS. Per tots MIGUEL GLEZ TERUEL, «Als Obrers organitzats en comú. Pro Humanitat», *L'Intransigent*, any 1, núm. 7 (17 d'octubre de 1918), p. 1-2.

86. March FIVALL, «Estridència», *L'Intransigent*, any 1, núm. 6 (10 d'octubre de 1918), p. 3; «Ecos» (17 d'octubre de 1918), *op. cit.*

87. Salvador TORRELL I EULÀLIA, «Catalanisme i obrerisme», *L'Intransigent*, any 1, núm. 9 (31 d'octubre de 1918), p. 2. Vegeu també Gaspar TORRENTE, «Qüestions obreres», any 2, núm. 24 (27

Així, l'obrerisme nacionalista i independentista de *L'Intransigent* els separa de socialistes i anarquistes, però no de la massa obrera sindicada a la Confederació Nacional del Treball (CNT) apareguda recentment, el 1910, i reforçada el 1918 amb la creació del Sindicat Únic.⁸⁸ Els impulsors de la revista són obrers, però no de tipus industrial sinó, més aviat, botiguers i oficinistes, amb una ideologia diferent, com ells mateixos admeten, i formes de sindicació que no passen per la CNT, sinó pel Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria (CADCI), fundat el 1903.⁸⁹ El socialisme independentista defensa, doncs, reivindicacions obreres,⁹⁰ i proposa, en línia amb les reivindicacions dels moviments socialistes del moment, l'educació gratuïta i obligatòria, en català, i el repartiment de la riquesa.⁹¹ No es manifesten anticlericals, i alguns dels seus redactors són catòlics practicants: «Nosaltres, els catòlics, som els qui amb més coneixement de causa, amb més esperit de sacrifici santifiquem els ideals de Pàtria, car la causa de la Pàtria és la causa de Déu i som nosaltres els primers que ens sentim disposat a ésser màrtirs de la Pàtria, ja que el patriotisme és per a nosaltres una segona religió».⁹² A més a més, defensaven la igualtat entre homes i dones.⁹³ En resum, el socialisme de *L'Intransigent* cercaria «la llibertat d'ésser nosaltres mateixos com a Estat independent; deixant en vera llibertat que'l poble decidís la forma de govern, donant, d'aquesta manera, un cop assolit l'ideal espiritual de la col·lectivitat, resolució al problema material de la mateixa. No cal dir que llavors Catalunya en més o menys temps esdevindria ESTAT SOCIALISTA».⁹⁴

---

de febrer de 1919), p. 2, i «El Sindicalisme i el Nacionalisme Català», any 5, núm. 59 (26 de juliol de 1922), p. 2.

88. «Universalisme i Nacionalisme», *L'Intransigent*, any 5, núm. 56 (5 de juliol de 1922), p. 3.

89. Manuel LLADONOSA (1988), *Catalanisme i moviment obrer: el CADCI entre 1903 i 1923*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

90. F. PINEDA I VERDAGUER, «El nacionalisme en son aspecte materialista i les reivindicacions obreres», *L'Intransigent*, any 1, núm. 3 (19 de setembre de 1918), p. 1.

91. Pere CASADEMONT, «Dugues pàtries», *L'Intransigent*, any 1, núm. 13 (29 de novembre de 1918), p. 3.

92. L'autor fa una defensa catòlica de l'independentisme. EN FRESSETA, «A tort i a dret», *L'Intransigent*, any 1, núm. 17 (28 de desembre de 1918), p. 2.

93. EN FRESSETA, «A tort i a dret», *L'Intransigent*, any 2, núm. 28 (10 d'abril de 1919), p. 2.

94. MARIUS, «Glosa. La Pàtria i la forma de govern», *L'Intransigent*, any 1, núm. 10 (7 de novembre de 1918), p. 3.

Vinculada a aquesta ideologia existeix, també, una francofilia que voreja en alguns casos l'annexionisme,⁹⁵ cosa que complica, encara més, la comprensió de conjunt del nacionalisme català de *L'Intransigent*. «Som francòfils, doncs, per llatinisme; per afinitat espiritual; per admiració a la seva ciència i al seu art. Nostre amor a França és sincer; és pur; és sant».⁹⁶ Tot i això, «els catalans vers, no som, no volem ser espanyols ni francesos», afirma un altre autor. Sovint, en els primers mesos de vida del setmanari, França s'identifica amb un marc estatal o imperial diferent de l'espanyol cap al qual es projecten, de vegades, els desitjos d'emancipació, d'una manera similar i no necessàriament enfrontada a la idea d'Ibèria o de la llatinitat.⁹⁷ No ha de sorprendre, doncs, que a les manifestacions i actes de la tardor de 1918 els independentistes cantin sobretot *Els Segadors* i *La Marsellesa*.⁹⁸

Els de *L'Intransigent*, com tants altres catalanistes aliadòfils, són admiradors dels Estats Units de Woodrow Wilson i els seus 14 punts. De fet, el president americà apareix habitualment a les pàgines del setmanari durant la tardor de 1918, palesant les esperances d'aquest sector polític català que s'apliqués el principi de l'autodeterminació, també, a Catalunya. Aquestes il·lusions es veuran frustrades i seran els mateixos separatistes qui s'adonaran que creien, de manera naïf, en una intervenció americana que no tenia cap fonament. Els Estats Units, com França, són una república que admiren,⁹⁹ i no s'estan de recordar que van guanyar una guerra contra Espanya vint anys abans.¹⁰⁰ Una prova d'aquesta devoció inicial pels Estats Units, que no trigarà a desaparèixer, és la portada del número 10 de *L'Intransigent*, en què apareix una fotografia de «joves nord-americans i nacionalistes catalans en una excursió al Montserrat», amb una bandera americana i una estelada, que començava a popularitzar-se aleshores com a símbol de l'incipient separatisme polític. Durant algun temps,

95. Vegeu Josep PICH; Frederic PORTA i Fermí RUBIRALTA (2024), «Una proposta de separatisme català francòfil. La proclamació de la República Catalana peninsular de Díaz Capdevila i la Lliga Nacionalista Catalana (París, gener de 1922)» *Recerques*, núm. 84, p. 87-113.

96. «Nostre amor a França», *L'Intransigent* (17 d'octubre de 1918), *op. cit.*

97. FERRATER, «Contesta a les preguntes d'En Alba», *L'Intransigent*, any 1, núm. 11 (15 de novembre de 1918), p. 3-4.

98. «Noves», *L'Intransigent*, any 2, núm. 28 (10 d'abril de 1919), p. 4.

99. RUENSA, «Idealisme», *L'Intransigent*, any 1, núm. 5 (3 d'octubre de 1918), p. 2.

100. EN PÓLVORA, «A "El Correo Catalán"», *L'Intransigent*, any 1, núm. 8 (25 d'octubre de 1918), p. 3.

pels mateixos independentistes, els catalans són els «Yankees d'Espanya».¹⁰¹ Aquesta americanofília serà, però, molt efímera, i durarà fins que se signin uns tractats de pau sense menció a Catalunya.

En el panorama de la política catalana en general, *L'Intransigent*, com l'incipient separatisme polític català, maldà per fer-se un lloc, competint amb les dues forces aleshores hegemòniques o predominants: els republicans llerrouxistes¹⁰² i la catalanista Lliga Regionalista. Serà aquesta, però, el blanc de la majoria de les crítiques del setmanari, que la considera abanderada d'un nacionalisme fals. Al principi, encara trobem en les seves pàgines una reivindicació de Cambó, cosa que posa en relleu que l'enfrontament amb la Lliga varia i el distanciament és progressiu, havent començat amb la fracassada revolució de 1917 —encara que la Lliga s'hagués escindit de la UC al tombant de segle. De fet, els més veterans recordaven amb simpatia que durant els últims anys de la dècada de 1890 tot el catalanisme estava aplegat sota la UC.¹⁰³ Un dels col·laboradors del rotatiu, Pere Oliver i Domenge, per exemple, encara creia que «el nostre Cambó, fidel a Catalunya i a llurs paraules, apel·larà a l'Espanya mostrant-los-hi l'injustícia, el tort comès, en el pacte d'Utrecht per tal que l'Espanya vulgui noblement produir-se com Dinamarca, fent-nos justícia i presentant al món la segona Islàndia vindicada, Catalunya».¹⁰⁴ Que la Lliga hagués participat en l'executiu espanyol a la tardor de 1917 i que Cambó fos ministre entre el març i el novembre de 1918, no va agradar a molts sectors del catalanisme, sobretot els independentistes. «Què és això de tornar-se els catalanistes puntals de l'Estat espanyol al qui combatien feia poc a foc i a sang?».¹⁰⁵ A *L'Intransigent* acusaven Cambó de defensar els interessos d'una «determinada classe social» i no del nacionalisme català i «la lliberació de Catalunya». La via intervencionista «Espanya endins» era una via morta a ulls dels separatistes. «L'hora d'espanya ja ha passat; ara és la hora de

101. *L'Intransigent*, any 1, núm. 10 (7 de novembre de 1918), p. 1. Sobre la qüestió de la popularització de l'estelada aleshores, vegeu: MURAY i RUBIRALTA (2015), p. 231-239; Joan CREXELL (1984), *Origen de la bandera independentista*, Barcelona, El Llamp.

102. «Ecos», *L'Intransigent*, any 1, núm. 9 (31 d'octubre de 1918), p. 4; Carles BIGAS, «Sintetisem» (22 d'octubre de 1920), *op. cit.*

103. DR. X. DE LA JUNTA PERMANENT DE LA UNIÓ CATALANISTA, «Sed cada día más españoles», *L'Intransigent*, any 1, núm. 8 (25 d'octubre de 1918), p. 3.

104. P[ere] OLIVER I DOMENGE, «Catalunya, espera atenta la seva hora», *L'Intransigent* (1 de setembre de 1918), *op. cit.*

105. EN FRESSETA, «A tort i a dret», *L'Intransigent* (1 de setembre de 1918), *op. cit.*

Catalunya».¹⁰⁶ La Campanya de la Lliga per l'Espanya Gran es considerava un fracàs,¹⁰⁷ un «conte xinès».¹⁰⁸ Com que els regionalistes havien faltat a les seves promeses, ara les divises eren unes altres: «tot o res»¹⁰⁹ i «santa intransigència».¹¹⁰ De fet, els independentistes consideraven, fins i tot, que Francesc Cambó i Joan Ventosa havien traït, com a ministres espanyols, el mateix Prat de la Riba.¹¹¹ «La missió de la Lliga és una altra; l'ideal dels homes de la Lliga és el d'enriquir-se i engrandir llurs negocis a costa de Catalunya, i després, quan es fan eleccions van comprant les consciències per diners i conseqüeixen cent mil vots nacionalistes. Poc els preocupa an ells la catalanització».¹¹² «¡La Espanya gran! ¿I a nosaltres què? A nosaltres no ens interessa més grandesa que la de Catalunya», exclamaven els de *L'Intransigent* ja del primer número ençà.¹¹³ Contra la Lliga «cal no solament, que no volgüem una Espanya gran, sinó una Catalunya gran, per a lograr el nostre ideal de lliberació i d'independència», reclamava Miquel Salvat-Papasseit.¹¹⁴ La idea de «catalanitzar Espanya» era completament errònia, el que cal «és catalanitzar Catalunya».¹¹⁵ Es passava, doncs, de «L'Espanya Gran» («I això del quènto xinès de l'Espanya Gran ja estem tips i retips de sentir-ho i per més que mirem, no veiem la grandària d'Espanya per enlloc»¹¹⁶) «als afanys legítims de llibertat absoluta i d'independència que sentim i creiem de dret per la Catalunya esclavitzada».¹¹⁷

106. «Actuació Nacionalista Radical», *L'Intransigent*, any 1, núm. 3 (19 de setembre de 1918), p. 1.

107. MARIUS, «Glosa. L'Escola de la Lliga», *L'Intransigent*, any 1, núm. 4 (26 de setembre de 1918), p. 3.

108. «Ecos», *L'Intransigent*, Any 1, núm. 8 (25 d'octubre de 1918), p. 4.

109. D[omènec] LATORRE I SOLÉ, «Recordem», *L'Intransigent*, any 1, núm. 5 (3 d'octubre de 1918), p. 3.

110. «Ecos», *L'Intransigent* (25 d'octubre de 1918), *op. cit.*

111. «Afirmació nacionalista. L'acte de la Lliga», *L'Intransigent*, any 1, núm. 5 (3 d'octubre de 1918), p. 1-2.

112. Sebastià ANGLADA I ROGER, «Cal fer foc nou», *L'Intransigent*, any 1, núm. 5 (3 d'octubre de 1918), p. 2.

113. *L'Intransigent*, any 1, núm. 1 (1 de setembre de 1918), p. 2.

114. M. SALVAT PAPASSEIT, «Nacionalisme. Fulles al vent», *L'Intransigent*, any 1, núm. 7 (17 d'octubre de 1918), p. 2.

115. J. HOMET, «No hi ha dret», *L'Intransigent*, any 2, núm. 28 (10 d'abril de 1919), p. 3.

116. FERRATER, «Contesta a les preguntes d'En Alba» (15 de novembre de 1918), *op. cit.*

117. J. VILA I ESTRUC, «Gloses Argentines», *L'Intransigent*, any 2, núm. 29 (17 d'abril de 1919), p. 2.

En el nou món del segle xx, obert per l'esclat de la Gran Guerra el 1914, sembla que moltes coses estan canviant i ho estan fent amb violència: «El vell món s'enfonsa».¹¹⁸ «Mentres arriba l'hora» que anhelen els separatistes, en les primeres setmanes de *L'Intransigent* es publiquen informacions sobre els soldats catalans que combaten al front. El 25 d'octubre apareix en portada la imatge d'un soldat català vestit amb l'uniforme de l'exèrcit francès, amb la següent descripció al peu: «Els únics representants de la Nació Catalana, per dret propi, a la futura Conferència de la Pau». Els independentistes són conscients que aviat es convocaran importants conferències de pau en les quals es decidirà la nova Europa i un nou ordre mundial. A mesura que s'intueix més proper el final de la contesa, les pàgines de *L'Intransigent* traslladen eufòria i una pujada dels ànims; hi ha dipositades grans esperances. Creuen que la presència de soldats catalans al bàndol guanyador i l'existència del moviment catalanista implicaran que Catalunya sigui present en les negociacions.¹¹⁹ S'interpreta, fins i tot, que els soldats catalans que han lluitat al front ho han fet en lloc de llançar una revolució a Catalunya, cosa que és molt discutible. «Una revolta per obligar a l'Estat a trencar-la, hauria sigut més perjudicial que beneficiosa per França i les demés nacions aliades». Segons *L'Intransigent*, afiliats de la UC «no poguent lluitar baix la barrada senyera al camp de la lluita i disposats a donar la vida per la llibertat de Catalunya varen sentar plaça a la legió estrangera». Es clar que «si Catalunya hagués sigut lliure els 12 mil voluntaris catalans haurien sigut 120 mil».¹²⁰ La idea general és que com que hi ha catalans i aragonesos —els famosos «voluntaris catalans»—¹²¹ dins la Legió Estrangera Francesa, París donarà a Catalunya el mateix tracte que a Txecoslovàquia, reconeixent-ne la independència.¹²² Així, «l'acabament de la guerra no és altre cosa que la derrota de l'imperialisme. Cal que les Nacions aliades deslliurin la víctima del imperialisme del [1]714; cal que

118. «El vell món s'enfonsa», *L'Intransigent* (10 d'octubre de 1918), *op. cit.*

119. Vegeu els articles publicats al número 8, del 25 d'octubre de 1918: «Mentres arriba l'hora», p. 1; HOMET, «La sort dels pobles», p. 2, i Manuel PAGÈS, «Catalans, deliberem», p. 3. D'aquesta qüestió se'n fa al·lusió a tot el número.

120. «Catalunya i la guerra», *L'Intransigent*, Any 1, núm. 9 (31 d'octubre de 1918), p. 1.

121. Els voluntaris nascuts a Catalunya eren 546. Sumant-hi els que es consideraven catalans, se n'ha comptabilitzat un total de 954. Vegeu Joan ESCULIES; David MARTÍNEZ Fiol (2014), *12.000! Els catalans a la Primera Guerra Mundial*, Barcelona, Ara Llibres.

122. Gaspar TORRENTE, «El deure patriòtic de les joventuts», *L'Intransigent*, any 1, núm. 8 (24 d'octubre de 1918), p. 3.

tornin, per justícia i per dret, la llibertat a la Nació Catalana». ¹²³ Es tracta d'una visió molt aliadòfila i idealista de la Gran Guerra, com si aquesta hagués estat un pas més en la revolució liberal, una continuació del 1789 o de 1848. ¹²⁴ Totes aquestes conjectures, reivindicacions i, en molts casos, romanços, que apareixen com a quimeres vistes des de l'actualitat s'esvairan, com l'americanofília i la francofília, amb les conferències de pau de 1919.

L'Intransigent pren nota del naixement convuls i violent d'aquest nou món, i comença a deixar entreveure la defensa de l'ús de la violència. ¹²⁵ «És per la força del dret que's resoldrà el problema de Catalunya», exclamen. ¹²⁶ Tot i que l'Aixecament de Pasqua irlandès acabés en un fracàs dos anys abans, el 1916, alguns independentistes, com Salvat-Papasseit, el consideraven encara un exemple per a Catalunya —abans que el Sinn Féin guanyi les eleccions el desembre de 1918. ¹²⁷ A l'octubre i el novembre de 1918 es preveuen manifestacions, i un dels articulistes, Arístides Cot, crida a resistir fins al final i no fugir de la policia, ¹²⁸ mentre Pla i Passols convida a no desapropitar aquella bona oportunitat: «Mai, com are [Catalunya] ha tingut la ocasió més oportuna per afirmar la seva libèrrima voluntat de viure la plena vida». ¹²⁹

2. LA CAMPANYA PER L'AUTONOMIA, LA FEDERACIÓ DEMOCRÀTICA NACIONALISTA I LA VAGA DE LA CANADENCA (NOVEMBRE DE 1918 A ABRIL DE 1919)

El 5 de novembre de 1918, el diputat Francesc Macià proclamava a les Corts de Madrid: «Yo solemnemente os digo que nosotros queremos formar una nacionalidad catalana libre e independiente, para que esa nacionalidad catalana pueda asistir a la Liga de las Naciones, llevando allí su civilización y su

123. *L'Intransigent*, any 1, núm. 9 (31 d'octubre de 1918), p. 1.

124. A. DE VILANOVA, «Per Sèrbia. Els Catalans en la Gran Guerra», *L'Intransigent*, any 1, núm. 11 (15 de novembre de 1918), p. 1.

125. F. MIRALPEIX, «Rèplica», *L'Intransigent*, any 1, núm. 8 (25 d'octubre de 1918), p. 3.

126. *L'Intransigent*, any 1, núm. 8 (25 d'octubre de 1918), p. 3.

127. M. SALVAT PAPASSEIT, «Nacionalisme. Fulles al vent» (17 d'octubre de 1918), *op. cit.*

128. ARÍSTIDES COT, «A les Joventuts Nacionalistes Radicals», *L'Intransigent*, any 1, núm. 9 (31 d'octubre de 1918), p. 3.

129. J. PLA I PASSOLS, «En l'hora única», *L'Intransigent*, any 1, núm. 10 (7 de novembre de 1918), p. 4.

cultura, ya que el fin primordial de esa Liga es formar una entidad superior que dirima las diferencias y litigios entre las naciones libres, y evite los conflictos sangrientos».¹³⁰ Aquest discurs, pronunciat en un efervescent context històric, va ser molt ben rebut entre els ambients del separatisme, al capdavant dels quals semblava voler-se posar Macià, i esdevindria una fita, recordada sovint, de l'avenç de l'independentisme polític a Catalunya.¹³¹

Efectivament, dos mesos i mig després de la sortida al carrer de *L'Intransigent*, la Gran Guerra sembla estar arribant, per fi, al seu final. Els separatistes catalans cridaven a la mobilització i donaven les seves consignes: «Estem amb plena febre nacionalista. Cal conservar aquest estat d'ànim tan patriòtic. Per tant "L'Intransigent" aconsella a tots els seus amics que facin "acte de presència" a tots els actes nacionalistes radicals que s'organitzin». En aquest context, se celebren alguns mítings per intentar unificar tot el nacionalisme radical en una nova organització. Hom parla d'una nova formació política, d'un «futur partit Obrer Nacionalista». El diumenge 10 de novembre de 1918 s'apleguen elements de la UC, de la Joventut La Falç, del Centre Nacionalista Català i del Grop-Joventut L'Avençada, entre d'altres. Quan acaba el míting, ronden pel centre de Barcelona fins a arribar a la Rambla, escenari principal de la política catalana en aquells anys. Allà es va celebrar una «manifestació de simpatia a la França i als Estats Units» entre crits de «Visca Catalunya lliure!» i reclamacions de «separació de l'Estat espanyol». Els assistents van cantar-hi *La Marsellesa* i *Els segadors* tot exhibint banderes americanes, franceses i catalanes. La policia va respondre dissolent la manifestació a cops de sabre; hi va haver corredisses i ferits, i es van practicar algunes detencions. L'endemà, dilluns 11, es va celebrar una segona manifestació, amb l'ambient encara més caldejat, a partir de les sis de la tarda. «Aquest dia ja no som sols, ja hi formen unió amb nosaltres els republicans, els socialistes i els nacionalistes ibèrics, el poble aclama la República Catalana, Catalunya lliure i A baix els opressors». *L'Intransigent* denuncia xocs amb carlins que criden «¡Viva España!». Hi ha noves càrregues, ferits i detinguts. L'endemà, encara hi ha una manifestació a la tarda, molt menys concorreguda, però que també acaba amb algunes detencions. Al voltant de Canaletes s'hi veuen cadets de la guarnició de Barcelona preparats per perseguir catalanistes. Hi ha també carlins i diversos grups espanyolistes. El

130. *Diario de Sesiones de las Cortes* (5 de novembre de 1918), p. 2935.

131. EN FRESSETA, «A tort i a dret», *L'Intransigent*, any 1, núm. 17 (28 de desembre de 1918), p. 2.

dimecres, els detinguts dels dies anteriors són posats en llibertat.¹³² En aquesta situació creixentment convulsa i de perill repressiu que s'allargarà, en paraules d'un dels impulsors de la revista i creador de l'estelada, Vicenç A. Ballester, fins a setembre de 1919,¹³³ els independentistes temen que es proclami l'estat de guerra i se suspenguin les garanties constitucionals, cosa que comportaria el tancament de *L'Intransigent*, fet que, de moment, no passarà.¹³⁴

Sovint s'afirma que és Irlanda o Cuba el mirall dels independentistes de l'època. Una mirada de prop ens proporciona alguns matisos. De fet, tots els exemples que tenia el catalanisme han estat alterats per la Gran Guerra, aprofitant l'ocasió «per assolir la seva independència».¹³⁵ En aquelles setmanes, és Sèrbia l'exemple pràctic més important —ho ha estat gairebé tota la guerra—, mentre que són, indiscutiblement, França i els Estats Units els exemples o els models democràtics ideals de l'independentisme.¹³⁶ De fet, per a molts, Irlanda és un molt mal exemple en aquell moment. Pel prohoms catalanista i independentista Manuel Folguera i Duran, líder de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, que després serà *irlandès*, els irlandesos havien anat contra Sèrbia o Bèlgica, donant suport a Alemanya i *traint* el bàndol aliat a la Gran Guerra. I aquesta no era una via per al moviment: «Nosaltres no voldríem tenir la llibertat a costa d'altres, sinó que respectem la de tots». Així, en la tardor de 1918, per a aquells encara embadalits per l'aliadofília i les esperances posades en el triomf de França, l'exemple irlandès hi entra en conflicte.¹³⁷

132. Vegeu els articles publicats al núm. 11 de 15 de novembre de 1918: «Mítting d'Afirmació Nacional Catalana», p. 3; EN PÓLVORA, «Catalunya i Espanya. Les manifestacions d'aquesta setmana», p. 2, i Jordi TÍQUIS, «Del Diari d'un ex-valent», p. 2.

133. MURAY; RUBIRALTA (2015), p. 247.

134. *L'Intransigent*, any 1, núm. 11 (15 de novembre de 1918), p. 3.

135. «Escolteu...», *L'Intransigent*, any 1, núm. 12 (22 de novembre de 1918), p. 1.

136. Vegeu els articles publicats als números 11, 13 i 15: A. DE VILANOVA, «Per Sèrbia. Els Catalans en la Gran Guerra» (15 de novembre de 1918), p. 1; Vicenç A. BALLESTER, «A Sèrbia» (15 de novembre de 1918), p. 2; A. COT, «Festa literària pro-aliats» (29 de novembre de 1918), p. 1; [Domènec] LATORRE, «Per la Nacionalitat Catalana. En honor de En Macià» (29 de novembre de 1918), p. 1-2; R. RÀFOLS I CAMÍ, «Una gran missió de la Catalunya autònoma. L'Unitat Nacional» (29 de novembre de 1918), p. 2; «Noticiari», *L'Intransigent* (29 de novembre de 1918), p. 4, i «Noticiari» (13 de desembre de 1918), p. 4. Sobre Sèrbia i el nacionalisme català, vegeu: Joan ESCULIES (2016), «Sèrbia, un vell amor?», a Enric UCÉLAY-DA CAL; Josep PICH [eds.], *La Fi de la Belle Époque i la Gran Guerra*, Barcelona, Grup de Recerca en Estats, Nacions i Sobirania de la UPF, p. 251-276.

137. COT, «Festa literària pro-aliats», *L'Intransigent* (29 de novembre de 1918), *op. cit.*; Les dones separatistes preparen un missatge a la reina Isabel de Bèlgica el gener de 1919. «Noticiari»,

Amb l'armistici ja signat, es prepara un Comitè Pro-Aliats i se celebra un míting amb diverses figures de totes les branques del catalanisme, inclòs el lligaire, el republicà i l'independentisme, com Gabriel Alomar, Santiago Andreu, Brossa, Manuel Folguera i Duran, Amadeu Hurtado, Francesc Macià, Montaner, Lluís Nicolau d'Olwer, Puig i Esteve, Manuel Serra i Moret i Joan Solé i Pla.¹³⁸ La unitat i l'efervescència del catalanisme és un moment ideal, a ulls dels independentistes, per emprendre la unificació d'aquest espai i impulsar el nou partit polític. En aquest context, Macià pronuncia un míting el 17 de novembre de 1918 al CADCI, al qual assisteixen Folguera i Duran (de la Protectora), Lluís Marsans i Duran i Albesa (de la Joventut Els Néts dels Almogàvers) i representants de diverses entitats catalanistes, obreres i culturals. S'hi senten crits de «Visca la Independència de Catalunya» i «Visca el polític i diputat honorat», dedicats a Macià. Hi és present, també, la comissió que prepara un Partit Nacionalista Obrer. A la sortida del míting, hi ha de nou càrregues de la policia, que s'abalança també contra Macià a cops de sabre. «Les corregudes i cargues es repetiren en els carrers afluent a la Rambla, produint molta confusió la que es donà a la Plaça Reial. Alguns ferits, però cap detingut. La manifestació acaba al Consolat de Sèrbia, al Passeig de Gràcia amb Corts Catalanes». L'intercanvi de crits amb requetès carlins finalitza amb alguns trets de revòlver que no causen morts.¹³⁹

Si el catalanisme i l'independentisme estan mutant, també muta aleshores l'espanyolisme. La relació entre els dos nacionalismes comença a generar una dinàmica d'acció-reacció que porta a una radicalització mútua. La impossibilitat de controlar la situació política sobre el terreny a Catalunya durant la Campanya per l'Autonomia porta les autoritats de l'Estat espanyol a adoptar noves mesures fora de la llei; es tracta d'una dinàmica nova, d'arrel colonial, inspirada en la repressió de l'independentisme cubà.¹⁴⁰ De fet, a les manifestacions i els actes dels independentistes comencen a aparèixer, com recull i denuncia *L'Intransigent*, policies i militars de paísà auxiliats per elements civils, entre els

L'Intransigent, any 2, núm. 18 (11 de gener de 1919), p. 4. El missatge a «A Sa Magestat la Reina Isabel de Bèlgica», *L'Intransigent*, any 2, núm. 24 (13 de març de 1919), p. 3.

138. *L'Intransigent*, any 1, núm. 12 (22 de novembre de 1918), p. 1.

139. «La Conferència d'En Macià», *L'Intransigent*, any 1, núm. 12 (22 de novembre de 1918), p. 2. Sobre la Joventut Els Néts dels Almogàvers, vegeu ESCULIES (2013b), p. 52-65.

140. Vegeu: Xavier CASALS; Enric UCÉLAY-DA CAL (2023), *El Fascio de Las Ramblas. Los orígenes catalanes del fascismo español*, Barcelona, Pasado&Presente.

quals s'esmenta el comissari Brabo Portillo, que organitzà grups fora llei.¹⁴¹ Els separatistes els acusen de ser «els que viuen de la “sopa boba” (militars, alguns empleats de Correos, Telègra[fs] i Telèfons, del Govern Civil, Carlinots i Mandres)».¹⁴²

Una setmana després, el 24 de novembre de 1918, se celebra un altre acte al CADCI, en aquesta ocasió en honor dels aliats i dels voluntaris catalans, sense que es registrin incidents. S'envien telegrams de salutació a Wilson, el mariscal Joffre i el diputat rossellonès Manuel Brousse.¹⁴³ Aquell dia es va celebrar, també, un dinar al restaurant del parc de la Ciutadella amb presència de les principals figures del nacionalisme radical i la presidència del dramaturg Àngel Guimerà. Grant i Sala, impulsor de *L'Intransigent*, demanà «l'autonomia integral» seguint les Bases de Manresa de 1892, modificades si calgués. Pere M. Rossell i Vilar posà l'accent en la qüestió obrera. També hi són el músic Enric Morera, Miquel Laporta, Folguera i Duran, Macià i Solé i Pla, i s'hi entonen *Els Segadors* i *La Marsellesa*.¹⁴⁴ El discurs esmentat de Macià al Congrés fa, segons Manuel Pagès, «legalisar-se la propaganda de una nova modalitat del catalanisme sempre existent, pro fins are quasi desconeguda [...] Per fi hem trobat el capdell que encarni el verb d'expressió del pensar de les joventuts netament catalanistes radicals i lliberals».¹⁴⁵ L'objectiu explícit és crear un espai propi i acabar amb el monopoli de la Lliga.¹⁴⁶ Així mateix, es nota una creixent activitat d'aplec al voltant de Barcelona (Sabadell o Badalona, per exemple), recomposicions de juntes d'organitzacions, excursions conjuntes i altres.¹⁴⁷

141. Vegeu els articles del número 14 (6 de desembre de 1918), d'A. COT, «¡Justícia!», p. 1, i EN FRESSETA, «A tort i a dret», p. 2. Sobre Brabo Portillo, vegeu Josep PICH; David MARTÍNEZ FIOI (2019), «Manuel Brabo Portillo. Policía, espía y pistolero (1876-1919)», *Vínculos de Historia*, núm. 8, p. 387-408.

142. JOHN SOLANARE, «Guerra Als Castellans...», *L'Intransigent*, any 1, núm. 17 (28 de desembre de 1918), p. 2.

143. A. COT, «Festa literària pro-aliats», *L'Intransigent* (29 de novembre de 1918), *op. cit.*

144. LATORRE, «Per la Nacionalitat Catalana. En honor de En Macià», *L'Intransigent*, any 1, núm. 13 (29 de novembre de 1918), p. 1-2.

145. MANUEL PAGÈS, «¿I Catalunya?», *L'Intransigent*, any 1, núm. 13 (29 de novembre de 1918), p. 2.

146. MARIUS, «Glosa. Els últims seran els primers», *L'Intransigent*, any 1, núm. 13 (29 de novembre de 1918), p. 3.

147. *L'Intransigent*: any 1, núm. 14 (6 de desembre de 1918), p. 4; «Noticiari», any 1, núm. 15 (13 de desembre de 1918), p. 4; «Desagravi a la Bandera Nord-Amèrica. Viatge Nacional

En contrast amb el període anterior, i el posterior, resulta evident que entre el novembre de 1918 i el febrer de 1919 es produeix una intensa activitat organitzativa de l'independentisme. És en aquells moments quan comença a arribar el zenit de la Campanya per l'Autonomia i quan la Mancomunitat presenta el document de proposta autonòmica definitiu, que els separatistes rebutgen. Els sembla insuficient, «una ridícula i una vergonya», un «senzill tractat de comerç» i no pas «les bases d'una Autonomia mitjanament discutible». Entre altres qüestions, critiquen que no incorpori l'oficialitat de la llengua catalana:

[...] si, segons el document esmentat, se reserva al Poder Central les relacions internacionals, la legislació penal i la social, les vies de comunicació de caràcter general, els correus telègrafs i telèfons, la formació i manteniment del exèrcit igual que al restant d'Espanya, es clar que totes aquestes funcions dites de caràcter general, tindran sempre per nexa oficial la llengua castellana i veus aquí com segons aquest document, la majoria de funcionaris seran castellans, i nosaltres sols podrem usar la nostra llengua per explicar rondalles a la mainada a l'escalf de la llar en les nits d'ivern.¹⁴⁸

Es critica que el text sembla massa centrat en l'economia i no debat els fonaments del que, per als separatistes, constitueix «els problemes vitals de l'espiritualitat catalana».¹⁴⁹ A mesura que l'opinió pública antiautonomista respon a Espanya, puja la temperatura de la política catalana i espanyola.¹⁵⁰ A Madrid té lloc una manifestació i a Barcelona se'n succeeixen durant dies, amb una mort accidental, Pilar Carbó.¹⁵¹ El 22 de desembre se celebrà un «gran míting d'afirmació» del nacionalisme radical en què van parlar J. Marfany, Salvador Salat, Rossell i Vilar i Francesc Macià.¹⁵² Així, en un context polític favorable

---

a Sabadell», any 1, núm. 14 (6 de desembre de 1918), p. 3; «Excursió Nacionalista a Badalona», any 1, núm. 16 (20 de desembre de 1918), p. 2; «Noticiari», any 1, núm. 16 (20 de desembre de 1918), p. 4.

148. DR. XALABARDER, «Montes parturient...», *L'Intransigent*, any 1, núm. 14 (6 de desembre de 1918), p. 3-4.

149. *Ibidem*.

150. J. SANZ, «Les causes de la foguera», *L'Intransigent*, any 1, núm. 15 (13 de desembre de 1918), p. 2. Vegeu una interpretació del context polític a Jordi PONS, «Comentant», any 1, núm. 16 (20 de desembre de 1918), p. 2.

151. «La descomposició de l'Estat Espanyol», *L'Intransigent*, any 1, núm. 16 (20 de desembre de 1918), p. 1.

152. *L'Intransigent*, any 1, núm. 16 (20 de desembre de 1918), p. 1.

als independentistes, *L'Intransigent* anuncia que creixerà encara més, obrint-se a parlar a les seves planes, també, de futbol.¹⁵³ A Barcelona se succeeixen les manifestacions, gairebé cada dia, entre crits a la independència.¹⁵⁴ A banda de les manifestacions, hi ha mítings i molt de moviment associatiu, com reorganitzacions de joventuts i entitats i fundacions de nous grups arreu, amb actes en què és present la base social de l'independentisme. És palesa una ebullició que durarà fins al febrer. Mentrestant, a la premsa es copsa una doble guerra mediàtica: d'una banda, de l'espanyolisme contra el catalanisme; de l'altra, de la Lliga contra l'independentisme.¹⁵⁵ Durant aquells dies, la redacció del setmanari independentista visita els presos nacionalistes, com ho fa també l'Associació Catalana de Beneficència, presidida per Vicenç Ballester i íntimament relacionada amb *L'Intransigent*.¹⁵⁶ El 28 de desembre de 1918, el setmanari dedica el número a la independència de Filipines i José Rizal, esdevinguda just vint anys abans.¹⁵⁷

En aquest context, no és estrany que el primer número de 1919 anunciï en portada *L'any de la llibertat*, que tancaria un cicle iniciat el 1714. L'edició coincideix amb l'arribada i la digestió, per dir-ho d'alguna manera, de les notícies del recent triomf electoral del Sinn Féin a Irlanda, que començarà a ser, ara sí, l'exemple predilecte dels separatistes:

Nosaltres no volem que's vessi sang inútilment, però, si no fos possible assolir per mitjans pacífics el reconeixement de la nostra nacionalitat, repetim una vegada més que estem disposats a conquerir de la manera que sigui el que com homes, com a ciutadans conscients, per justícia, per dret i per democràcia tenim dret

153. REFORT, «El dret i la forsa», *L'Intransigent*, any 1, núm. 17 (28 de desembre de 1918), p. 1.

154. EN FRESSETA, «A tort i a dret», *L'Intransigent*, any 1, núm. 17 (28 de desembre de 1918), p. 2.

155. Vegeu els números 17, 21 i 22, respectivament: «Noticiari» (28 de desembre de 1918), p. 4; «Noves» (6 de febrer de 1919), p. 4; «Noves» (13 de febrer de 1919), p. 4.

156. «De reixes enfora», *L'Intransigent*, any 1, núm. 17 (28 de desembre de 1918), p. 4. S'esmenta l'Associació Catalana de Beneficència (adherida a la UC) ja al segon número de *L'Intransigent*. Tenia per finalitat socórrer empresonats catalans, i, en cas convenient o necessari, llurs famílies, com ho havia fet La Reixa a partir de 1901. La quota de soci era de 50 cèntims. *L'Intransigent*, any 1, núm. 2 (8 de setembre de 1918), p. 2. Vegeu també MURAY; RUBIRALTA (2015), p. 247-256.

157. «El dret i la forsa», *L'Intransigent*, any 1, núm. 17 (28 de desembre de 1918), p. 1.

que se'ns reconeixi. Els nacionalistes radicals, els justament nomenats «sin feins» catalans es consideren honrats de poguer formar el quadre per la gran causa catalana; que'ls elements representatius sàpiguen complir els seus deures; que prenguin exemple, si és que el necessiten, de la patriòtica Irlanda, que'l poble podeu estar segurs que complirà la seva obligació.¹⁵⁸

Un jove Josep Tarradellas explica la victòria del Sinn Féin amb totes les dades, i afirma que «és una prova més que els problemes fonamentals nacionals no es poden resoldre amb una autonomia més o menys àmplia, sinó amb l'absoluta independència».¹⁵⁹ En el mateix número, Pere Màrtir Rossell i Vilar parla de la importància geopolítica de Catalunya i les illes Balears per a França en la seva connexió amb Algèria.¹⁶⁰ Finalment, en aquest destacat lliurament de *L'Intransigent* s'anuncia també l'imminent naixement d'un nou partit: la Federació Democràtica Nacionalista (FDN), que tindrà la seu a la del Centre Nacionalista Republicà o el Grop Joventut L'Avençada i altres joventuts relacionades amb la UC, a l'estatge principal del carrer Sant Honorat, 7, a Barcelona.¹⁶¹ Vinculada amb aquesta reorganització, els números del setmanari de gener i febrer de 1919 confirmen l'ascens de Francesc Macià com a «cabdill», i l'exemple politicomilitar irlandès com a marques del nacionalisme radical separatista que agombola *L'Intransigent*. De fet, els tres articles de Tarradellas són els que d'una manera més nítida fins aleshores expliquen la situació política d'un referent exterior de l'independentisme.¹⁶² Encara que Macià esdevingués una personalitat de referència d'aquest incipient espai polític, l'estratègia electoral no era del gust de

158. «L'any de la llibertat», *L'Intransigent*, any 2, núm. 18 (11 de gener de 1919), p. 1.

159. Josep TARRADELLAS I JOAN, «La victòria dels Sinn - Feiners», *L'Intransigent*, any 2, núm. 18 (11 de gener de 1919), p. 1.

160. M. ROSSELL I VILÀ, «Anglaterra convida a Catalunya a reanudar les relacions», *L'Intransigent*, any 2, núm. 18 (11 de gener de 1919), p. 2.

161. «Noticiari», *L'Intransigent*, any 2, núm. 18 (11 de gener de 1919), p. 4; «Noticiari», *L'Intransigent*, any 1, núm. 8 (24 d'octubre de 1918), p. 4.

162. De fet, Tarradellas demostrarà ser també, entre els separatistes, el més atent a la política internacional. A més de l'article citat més amunt, vegeu: «Sinn-Feiners i Orangistes», any 2, núm. 19 (17 de gener de 1919), p. 1-2, «De l'Assemblea dels Sinn-Feiners», any 2, núm. 23 (20 de febrer de 1919), p. 2; «El Gran Ducat de Luxemburg», any 2, núm. 25 (6 de març de 1919), p. 2; «El Baró Sidney Sonnine», any 2, núm. 28 (20 de març de 1919), p. 2, en el qual Tarradellas defensa la integritat de Iugoslàvia davant l'irredemptisme italià, i «Egipte i son esdevenidor», any 2, núm. 31 (5 de juny de 1919), p. 1. En aquests mesos, Macià apareix molt més sovint i en fotografia, ja com a líder indiscutible: *L'Intransigent*, any 2, núm. 2 (6 de febrer de 1919), p. 1.

moltes de les joventuts que aplegava i que continuaven mantenint la línia apolítica, contrària a participar en les eleccions, heretada dels plantejaments de la UC.¹⁶³ Això, com veurem, tindria conseqüències.

En paral·lel, es denuncia l'emergència, a la Rambla, d'un «Centro» espanyolista que, amb el suport de la «Guardia de Seguridad, maltracten els pacífics ciutadans, assalten els establiments destruint ço que troben al pas, amb el bram de ¡Viva España!» i es denuncien que s'han produït amenaces i detencions —no gaire llargues— per part de policies, militars de paísà i altres elements que «creuen trobar-se a l'any 1896 i en poble Cubà».¹⁶⁴ Hi ha xocs amb els «provocadors», alguns pertanyents a la nounada Liga Patriótica Española (LPE), que acaben amb trets i ferits.¹⁶⁵ En aquest clima creixentment enterbolit sembla evident que la Campanya per l'Autonomia, per molt que es plantegi dins la legalitat del règim de la Restauració, topa amb l'oposició de les autoritats espanyoles. A *L'Intransigent* comencen, aleshores, a denunciar que la Campanya «haurà fracassat per la seva feblesa. Per l'estat de desnacionalització en que's troba encare Catalunya» i «perquè els catalans no hem fet prou sacrificis per la llibertat».¹⁶⁶ Mentrestant, a la secció literària apareixen creixents referències a les armes i els voluntaris catalans.¹⁶⁷ A l'últim número de gener es continuen reproduint fotografies de soldats catalans a la Gran Guerra, com ara Camil Campanyà, president de la Joventut Catalanista (adherida a la UC), «deixán la seva patria, per a morir als camps de [l]a mort d'Europa per la nostra llibertat».¹⁶⁸ S'afirma encara que havien lluitat per Catalunya i que a les conferències de pau aquest fet havia d'ésser reconegut pels vencedors.¹⁶⁹ També s'explica l'anècdota que quan Solé i Pla, «gran padrí dels voluntaris catalans, anava a abraçar-los, i ple de fervor patriòtic, damunt el seu cap col·locà la barretina musca, per indumentària es posà trajo de vellut, als

163. ESCULIES (2013a), p. 91-121.

164. [Domènec] LATORRE, «Per ésser Catalans», *L'Intransigent*, any 2, núm. 19 (17 de gener de 1919), p. 2.

165. «Darrera hora», *L'Intransigent*, any 2, núm. 19 (17 de gener de 1919), p. 4.

166. «Qui ha fet fracassar aquesta nova ofensiva? Els culpables», *L'Intransigent*, any 2, núm. 19 (17 de gener de 1919), p. 2.

167. A tall d'exemple, vegeu: Anton FARGAS I BATLLE, «Soldats. Quadret de Reis», R. C. Y L, «Veniu armats», *L'Intransigent*, any 2, núm. 19 (17 de gener de 1919), p. 3.

168. *L'Intransigent*, any 2, núm. 20 (24 de gener de 1919), p. 1.

169. Vegeu els articles del núm. 20 (24 de gener de 1919), de M. FOLGUERA I DURAN, «Els voluntaris catalans i les reivindicacions catalanes», p. 1; J. PUIG I CADAFAALCH, «La Mancomunitat de Catalunya», i P. MANEN I ARTÉS, «A vosaltres representants de la raça», p. 2.

peus polaines, i per abric, la capa. Li mancava un trabuc per a ésser un voluntari del Bruc». ¹⁷⁰ Alhora, es comenta l'emergència de l'espanyolista i paramilitar LPE, contra la qual s'enfronten els estudiants de la catalanista Associació Catalana d'Estudiants pels carrers. El setmanari publicà els noms dels directius de la LPE, Jaime Bordas, Juan Rosic i Lariña y Burgos i «recomanem a totes les entitats que es preocupin saber el domicili de dits... individus». ¹⁷¹ En aquest clima, és arrestat el director de *L'Intransigent*, Domènec Latorre. En total, hi ha quaranta detinguts a principis de febrer de 1919 i alguns d'ells han passat a presó. Les setmanes següents, la redacció del setmanari els anirà a veure i informarà de les visites que se'ls faci a la presó Model. ¹⁷² El número del 31 de gener de 1919 ja no sortirà al carrer —sense que se n'expliqui el motiu, que és molt probable que fos la suspensió de garanties constitucionals. A partir del 6 de febrer, la publicació passà a sortir els dijous, i no pas els divendres.

Finalment, com hem comentat, després de mesos d'anunciar reunions i mítings, i reclamar la creació d'un nou partit nacionalista, *L'Intransigent* es fa ressò de la creació de la FDN, «aquest simpàtic partit que representa el símbol de llibertat i de justícia, prepara grans actes de propaganda pels indrets de nostra Catalunya, per a després de les actuals circumstàncies». ¹⁷³ La FDN és una fita en el procés de concreció organitzativa del separatisme català i intentà ser una alternativa catalanista d'esquerres a la Lliga. ¹⁷⁴ Com ja va explicar Isidre Molas, «la fundació del nou partit ha d'explicar-se a partir d'un doble fet: a) el procés

170. «El Caçador de Catalans», *L'Intransigent*, any 2, núm. 20 (24 de gener de 1919), p. 3-4. [Tret de *L'Esquella de la Torratxa*, 28 de desembre de 1917].

171. EN FRESSETA, «A tort i a dret», *L'Intransigent*, any, núm. 20 (24 de gener de 1919), p. 2, i «Noticiari», p. 4.

172. Isidre Molas compta 42 detinguts: «Durant l'agitació del mes de gener de 1919 foren detingudes 42 persones: 14, el dia 11; 15, el 12; 9, el 13, i 3 el 14. Professionalment, es repartien de la forma següent: 1 advocat, 1 procurador, 5 estudiants, 1 poeta, 2 comerciants, 4 dependents de botiga, 3 obrers (joier, electricista, perruquer) i 25 dependents de comerç (*El Diluvio*, 17 de gener de 1919). La professió dels detinguts dona un indicatiu per captar quins són els sectors socials mobilitzats al carrer pel catalanisme radical, la qual cosa permet de construir una hipòtesi sobre el contingut social del moviment i del grup mateix que l'intenta dirigir». Isidre Molas (1972), «Federació Democràtica Nacionalista (1919-1923)», *Recerques*, núm. 2, p. 137-153. Sobre les visites vegeu, a tall d'exemple: «Noves», *L'Intransigent*, any 2, núm. 24 (27 de febrer de 1919), p. 4.

173. «Noticiari», *L'Intransigent*, any 2, núm. 20 (24 de gener de 1919), p. 4.

174. E. XALABARDER, «¿Revolucionaris o rebecs?», *L'Intransigent*, any 2, núm. 21 (6 de febrer de 1919), p. 1-2.

de radicalització operat dins el catalanisme a finals de la segona dècada del segle, sorgit a partir de l'existència de sectors descontents de la moderació de la Lliga Regionalista; i b) la manca d'un partit esquerrà capaç de canalitzar-lo, en especial després del fracàs de la UFNR i de l'escassa incidència dins el nacionalisme del Partit Republicà Català». ¹⁷⁵ Tanmateix, com ha afirmat Rubiralta, «més que no pas un programa de partit, era més aviat una breu constitució per al Govern i l'administració de Catalunya». ¹⁷⁶

Establert ja, almenys en el nom, el nou partit nacionalista i obrer, l'eufòria continua present. El futur escriptor Tomàs Roig i Llop, aleshores un jove separatista de disset anys, fa una crida força explícita perquè els nacionalistes portin bastó a les manifestacions, ¹⁷⁷ mentre Macià anuncia a *L'Intransigent* que «Qui's senti fort d'esperit i coratjós, que ajunti ses forces a nostres forces, i entre tots arribar[em] a la constitució d'una Catalunya que sigui, com en altres èpoques fou, l'exemple dels pobles lliures i l'admiració dels pobles forts». ¹⁷⁸ Al rotatiu també s'informa de com s'ha constituït, malgrat els empresonaments dels diputats, l'Assemblea de la República d'Irlanda, que planteja la independència del país, i se'n fa una relació dels noms dels diputats, professió i activitat nacionalista, destacant-ne el caràcter interclassista. També s'esmenten, de passada gairebé, Bèlgica i Polònia. ¹⁷⁹ «Autonomia no, independència sí» és l'il·lustratiu títol d'un altre article, que posa en relleu la clarificació dels dos conceptes, que han passat a descriure, en la major part dels casos, realitats diferents. ¹⁸⁰ Mentrestant, durant les manifestacions és assassinat el jove nacionalista Joan Benet, a mans dels de la «guàrdia negra» i la LPE. ¹⁸¹

175. MOLAS (1972), p. 137-153.

176. Fermí RUBIRALTA (2008), *Daniel Cardona i Civit (1890-1943). Una biografia política*, Catarroja, Afers, p. 63.

177. Tomàs ROIG I LLOP, «El bastó», *L'Intransigent*, any 2, núm. 21 (6 de febrer de 1919), p. 3.

178. Frances[c] MACIÀ LLU[ÇÀ], «Catalans», *L'Intransigent*, any 2, núm. 23 (20 de febrer de 1919), p. 1.

179. Vegeu els articles del núm. 23 (20 de febrer de 1919), de Josep TARRADELLAS I JOAN, «De l'Assemblea dels Sinn-Feiners», p. 2, i JACOBUS, «Glosa», p. 2.

180. J. SANZ, «Autonomia no. Independència sí», *L'Intransigent*, any 2, núm. 23 (20 de febrer de 1919), p. 4.

181. Vegeu les referències als números 23, 24 i 25 «Necrologias» (20 de febrer de 1919), p. 4; «Noves» (27 de febrer de 1919), p. 4, i «Noves» (6 de març de 1919), p. 4.

El 27 de febrer de 1919 *L'Intransigent* publicà en portada les bases de la FDN, datades el 2 de febrer a Barcelona.¹⁸² El primer míting de la FDN s'havia celebrat aquell dia a Reus, perquè el previst a Barcelona per al 19 de gener no s'havia pogut tirar endavant a causa de la suspensió de les garanties constitucionals tres dies abans.¹⁸³ Sembla, però, que les il·lusions inicials del que podia comportar la campanya es van esvair: «Assemblees de parlamentaris l'any passat, assemblees de parlamentaris l'any que som, plebiscits d'Ajuntaments: bolets, cops de puny i garrotades i una pluja de trets pel carrer d'En Balmes i per altres carrers que no són d'En Balmes; càrregues magnífiques per les Rambles, per la Plaça de Catalunya i fins i tot pels interiors dels domicilis; una florida de barres catalanes per tots els balcons de les cases i als pits de nostres garrides nenes i dels nostres ben plantats minyons; una bullida mai vista, crits de joia aclamant la llibertat de la Terra». Semblava, fins i tot, «que esclatava la guerra separatista». Però en realitat es tractava d'un «[f]oc d'encenalls. Tot s'és tornat aigua poll. Tothom calla com un mort».¹⁸⁴

La FDN, nascuda en el moment àlgid de la Campanya per l'Autonomia, comptava amb el lideratge de Macià, que havia publicat alguns escrits a *L'Intransigent*, com altres dirigents de la nova formació, per exemple Rossell i Vilar. Tanmateix, sembla que *L'Intransigent* no acaba de fer el canvi i sumar-se sense reserves al naixent partit, deixant enrere del tot la UC. Encara que hagi anomenat «cabdill» Macià i se'n reproduïxin els discursos, es continua referint a Solé i Pla de la UC com «el nostre president».¹⁸⁵ Aquesta situació és fruit de la provisionalitat organitzativa en què es troba immers aleshores el moviment separatista i del context cada vegada més convuls i difícil per al catalanisme, que la vaga de la Canadenc, iniciada el 21 de febrer de 1919, ha complicat. Hom parla aleshores, també, d'una «Federació de Joventuts Separatistes», tal vegada pensada com a secció juvenil de la FDN, que no arribarà a conformar-se.¹⁸⁶

182. «La Federació Democràtica Nacionalista», *L'Intransigent*, any 2, núm. 24 (27 de febrer de 1919), p. 1-2.

183. «Míting Nacionalista a Reus», *L'Intransigent*, any 2, núm. 21 (6 de febrer de 1919), p. 4.

184. EN FRESSETA, «A tort i a dret», *L'Intransigent*, any 2, núm. 24 (27 de febrer de 1919), p. 2-3 Vegeu també al mateix número «Per l'amor a Catalunya», p. 1.

185. «En Macià al Congrés», *L'Intransigent*, any 2, núm. 24 (27 de febrer de 1919), p. 3.

186. «Noves», *L'Intransigent*, any 2, núm. 24 (27 de febrer de 1919), p. 4.

L'Intransigent mostra ben poques notícies d'activitat de la FDN, com si, just en el moment de nàixer, hagués passat a un estat d'hibernació.¹⁸⁷ I encara que s'insisteixi en portada amb els «voluntaris catalans» i el debat que se'n fa la cambra legislativa francesa a través del diputat rossellonès Brossa, els ànims estan de capa caiguda.¹⁸⁸ Alguns, però, continuen insistint que la finestra d'oportunitat encara és oberta: «Si girem els ulls envers al nord d'Europa, hi veiem Irlanda, Polònia, Ungria, Checoslovàquia i la descomposta Rússia, i molts altres, uns amb lluites socials, altres amb lluites nacionalistes es declaren en revolta per defensar sa independència. Catalunya també segueix aquesta ruta».¹⁸⁹

El conflicte social que inicià la vaga de la Canadenca, el pistolerisme, acabà d'aturar el moviment de la Campanya pro Autonomia, que havia arribat a una via morta amb el Govern central. Amb el pretext de la conflictivitat social, el Govern imposà mesures repressives i coartà la llibertat de premsa, tot impedit que es parlés de la vaga. Tampoc no es deixà d'assenyalar que les mateixes bandes parapolicials i paramilitars que havien reprimit les manifestacions del catalanisme, amb dinàmiques heretades de Cuba, servirien ara per combatre el sindicalisme de la CNT. *L'Intransigent* denuncià aquests fets i recordà que encara hi havia innocents a les presons; que el Marroc era un «escorxador», que moltes indústries s'havien fet d'or durant la Gran Guerra i no havien apujat salaris, i que «l'espanya actual la defensen les *bailarines* com la *Mary-Focela* i la *Argentinita* amb sos cèlebres *couplets*, els toreros com en *Belmonte*, els *Gallos* i altres amb la *ezpada*, així com també homes més castiços que les dones com En Royo Vilanova, Alfonso Sala, Romanones, Dato, Maura, R..., etc., etc.».¹⁹⁰

A aquestes altures del març-abril de 1919, la lluita social ha passat per sobre de la nacional. A *L'Intransigent* esperen temps millors: «Passades les bromes amenaçadores que enterboleixen la màquina social, resoltos els problemes capitalíssims de l'obrer, tornarà la nostra Pàtria a vibrar, vigorosa, amb més intensitat que mai. I mentrestant, treballem nosaltres, els conven[ç]uts, per l'avenir

187. «Noves», *L'Intransigent*, any 2, núm. 29 (17 d'abril de 1919), p. 4.

188. «Per als voluntaris catalans», *L'Intransigent*, any 2, núm. 25 (6 de març de 1919), p. 1-2.

189. «Recobrem nostres llibertats», *L'Intransigent*, any 2, núm. 25 (6 de març de 1919), p. 1.

190. Domènec LATORRE I SOLÉ, «Çò que el Govern no permet», *L'Intransigent*, any 2, núm. 26 (13 de març de 1919), p. 2.

de nostra terra».¹⁹¹ Amb aquest panorama, la FDN que, amb prou feines dos mesos després de la seva constitució, havia pogut tirar endavant només tres mítings i sumar 227 afiliats,¹⁹² es veu obligada a anunciar que «davan[t] les actuals circumstancies, aquest nou partit, ha cregut convenient no actuar fins que tingués l'absoluta llibertat per sos actes».¹⁹³

Tot i que l'activitat pública s'esllangueixi, com s'ha esllanguit la Campaña per l'Autonomia, es manté la radicalització del discurs,¹⁹⁴ però hom posa l'accent en la qüestió social que predomina aquelles setmanes. A la portada del número del 20 de març de 1919 s'afirma que «sempre el Catalanisme radical ha comptat amb els obrers, defensa[n]t-los de les escomeses de les Autoritats legals, i de les injustes pretensions de la *burguesia*». Defensen l'establiment d'un «Estat català» que canviï l'estat actual de les coses, i que la independència portarà «la redempció de les classes proletàries».¹⁹⁵ De fet, reivindiquen el Principat d'Andorra perquè tot és en català, el país és ric i no s'hi nota la presència d'Espanya ni de França.¹⁹⁶

És interessant també assenyalar que aleshores, coincidint amb la fundació de la FDN, es comencen a publicar informacions i escrits dels «Catalans d'Amèrica».¹⁹⁷ En part, vista la situació d'atzucac a Catalunya, resulten més importants els moviments catalanistes a l'estranger, cap al qual es projecten les esperances. A partir del número 29 del 17 d'abril de 1919, se'n parla en articles en portada i a l'interior. «Tots els catalans esgarriats pel món [...] donem l'exemple d'una Nacionalitat que es reforç per a tornar als temps inoblidables del seu portentós imperi».¹⁹⁸ De fet, al mateix número, la UC anuncia que s'han establert contactes amb diverses entitats catalanistes i separatistes d'Amèrica.¹⁹⁹ A partir

191. T. ROIG I LLOP, «Fermesa», *L'Intransigent*, any 2, núm. 26 (13 de març de 1919), p. 3.

192. «Federació Democràtica Nacionalista», *L'Intransigent*, any 2, núm. 27 (20 de març de 1919), p. 4.

193. «Noves», *L'Intransigent* (17 d'abril de 1919), *op. cit.*

194. Es pot resseguir, sobretot, a la secció literària. Vegeu, a tall d'exemple, Ignasi IGLÉSIAS, «La Marsellesa», *L'Intransigent*, any 2, núm. 26 (13 de març de 1919), p. 3.

195. «La vaga gran», *L'Intransigent*, any 2, núm. 27 (20 de març de 1919), p. 1.

196. EN FRESSETA, «A tort i a dret», *L'Intransigent*, any 2, núm. 28 (10 d'abril de 1919), p. 2.

197. «Els Catalans d'Amèrica», *L'Intransigent*, any 2, núm. 26 (13 de març de 1919), p. 3.

198. «Els catalans de Catalunya als catalans d'Amèrica» i «Com pensen els catalans d'Amèrica», *L'Intransigent*, any 2, núm. 29 (17 d'abril de 1919), p. 1.

199. «Noves», *L'Intransigent*, any 2, núm. 29 (17 d'abril de 1919), p. 4.

del següent, a la secció de notícies, s'informa sovint de l'activitat dels catalans d'Amèrica, i es reproduïx un missatge del president de la UC, adreçant-se «Als catalans que són fora Catalunya».²⁰⁰ Solé i Pla expressarà també la seva ideologia nacionalista, liberal, republicana, socialista i progressista.²⁰¹

A despit de l'intent d'adaptació del discurs nacionalista i de la formació, empresa però aturada, de la FDN, el separatisme viu hores baixes. A *L'Intransigent* ja noten que s'ha perdut una gran oportunitat, i ha quedat enrere el temps de les assemblees de parlamentaris, en els que «fins algun que altre personatge d'altura semblava que treballava de debò per Catalunya, i que de grat o per força assoliríem l'Autonomia Integral, o l'Indepen[dèn]cia i tot». En canvi, «el que en realitat vàrem tenir foren carreres de peu i de cavall per les Rambles i els seus environs, la suspensió de garanties, l'estat de guerra, la vaga general i els sometents».²⁰² Encara que l'ocasió s'hagi malbaratat, en el futur en poden venir d'altres, defensa el setmanari independentista. Aturada la FDN, sembla que la UC recupera el lideratge de l'espai separatista.²⁰³

3. EL SEPARATISME EN UN IMPÀS: EL PISTOLERISME I LES DICTADURES MILITARS (JUNY DE 1919-JULIOL DE 1921)

L'Intransigent deixa de publicar-se entre el 24 d'abril i el 5 de juny de 1919. Abans havia patit alguna breu aturada alguna setmana, però aquesta fou la primera suspensió important. L'autoritat militar va imposar-li una sanció de 250 pessetes perquè el número del 24 d'abril no havia passat la censura.²⁰⁴ «I creïeu que si surt és ben a disgust nostre, car és a prec de la majoria dels nostres sotscriptors», perquè ha de fer-ho amb sordina.²⁰⁵ Al número del 5 de juny,

200. DR. J. SOLÉ I PLA, president de la Unió Catalanista, «Als catalans que són fora Catalunya», *L'Intransigent*, any 2, núm. 30 (24 d'abril de 1919), p. 1-2.

201. Vegeu també [Joan] SOLÉ I PLA, «Catalunya persistirà?», *L'Intransigent*, any 1, núm. 2 (8 de desembre de 1918), p. 2; D[omènec] MARTÍ I JULIÀ, «Avenç», *L'Intransigent*, any 1, núm. 6 (10 d'octubre de 1918), p. 2.

202. EN FRESSETA, «A tort i a dret», *L'Intransigent*, any 2, núm. 30 (24 d'abril de 1919), p. 2.

203. «Noves», *L'Intransigent*, any 2, núm. 30 (24 d'abril de 1919), p. 4.

204. «El Municipio», *El Diluvio*, any 61, núm. 95 (29 d'abril de 1919), p. 10.

205. «Noves», *L'Intransigent*, any 2, núm. 32 (12 de juny de 1919), p. 4.

s'avisava que «ha passat per la censura militar».²⁰⁶ En aquells moments de confusió, també ha corregut el rumor que la UC es presentava a les eleccions a Corts del primer de juny, estratègia que feia temps que volia seguir algun dels seus sectors dissidents.²⁰⁷ Durant aquelles setmanes, havia estat el diari republicà editat en castellà, *El Diluvio*, amb el qual hi havia molt bona sintonia, l'encarregat de servir d'òrgan d'expressió de la FDN, que torna a aparèixer públicament només per anunciar que no es presenta a les eleccions de diputats a Corts ni a les de diputats provincials del 6 de juny. Només Macià hi concorre i guanya l'acta, empès pels seus seguidors a les Borges Blanques, però desvinculat de tot partit.²⁰⁸ L'interès per les eleccions no sembla gaire present, per no dir gens, entre els redactors del setmanari.

Amb la signatura del que serà el Tractat de Pau de Versalles a punt de tenir lloc, el juny de 1919, *L'Intransigent* fa un repàs de la situació política mundial. Es fa especial menció a Irlanda, a la qual alguns continuen criticant que intentés la independència amb l'ajut d'Alemanya el 1916. Hom parla també d'Islàndia, que «fa mesos que és lliure», de Polònia que «torna a regir ja, encara no format del tot», de Bohèmia (Txecoslovàquia) que «se debat encara en la impotència que l'hi portà tants anys d'esclavatge» i Finlàndia o Suïssa. També els moviments nacionalistes de romanesos, grecs, eslaus i armenis interessen als independentistes. La redacció del setmanari té una visió idealista del que havia de comportar la signatura dels tractats de la Gran Guerra: una pau duradora, la llibertat i la germanor entre els pobles.²⁰⁹ Tot i aquest article de política general, la resta del número, que «ha passat censura militar», només conté ressenyes culturals, poemes i algunes informacions o referències a l'activitat associativa. Aquesta serà, a partir d'aleshores, la tònica de *L'Intransigent*. Tot i això, continuen les visites als presos catalanistes i s'avisava de les amenaces de la LPE, que continua activa, combatent ara la CNT.²¹⁰

El 19 de juny de 1919 publiquen un número íntegre d'homenatge al doctor Martí i Julià, que comptà amb col·laboracions de la plana major de la UC.

206. *L'Intransigent*, any 2, núm. 31, 5 de juny de 1919, p. 1; En Fresseta, «A tort i a dret», p. 2.

207. «Noves», *L'Intransigent*, any 2, núm. 31, 5 de juny de 1919, p. 4.

208. MOLAS (1972), p. 137-153.

209. Arnau de Vilanova, «La pau entre'ls pobles», *L'Intransigent*, any 2, núm. 32 (12 de juny de 1919), p. 1.

210. «Noves», *L'Intransigent*, any 2, núm. 32 (12 de juny de 1919), p. 4.

El dia 20 s'acomplien dos anys de la seva mort, i durant mesos s'havia preparat una subscripció que havia arribat a recollir, almenys, 163,80 pessetes per fer-li un homenatge. Al número hi ha articles de diversa llargada de Joan Solé i Pla, president de la UC, Josep M. Roca, president de la UC abans de Martí i Julià, Domènec Latorre, Jaume Sabaté Vilar, Josep Macià, Josep Puig i Esteve, Eduard Xalabarder, Folguera i Duran, Jaume Blanc i Benet, Gran i Sala, Antoni Colomer Tutau, Rossell i Vilar, Rodergas i Calmell.²¹¹ Sorprenen que en una publicació avesada als pseudònims i els articles sense signar, apareguin tants articles amb noms i cognoms: és quelcom que es pot atribuir, com és lògic, al fet que els articles d'homenatge no eren tan arriscats com els de comentari polític. Només un article a l'última pàgina del setmanari dedicat al Corpus de Sang, critica breument la situació política. L'article il·lustra l'amargor que s'ha escampat pels espais catalanistes i independentistes en la ressaca posterior a la Campanya per l'Autonomia.

I arribem al Corpus de l'any 1919. I la veritat, ja no hi ha sang. Tot és llot. Tot és fang. Les correnties de l'hora d'ara són favorables al ressorgiment de les petites Nacionalitats, i els nostres cimals [líders polítics] aprofiten l'avinentsa per a guanyar batalles en els comicis, per a fer tiberis al Parc Güell i al gran restaurant del Tibidabo; celebrar assemblees, si fa no fa, revolucionàries; redactar estatuts i marxar, enmig d'un xivarri carnavalesc, en apoteòsica ambaixada, cap a la Cort a EXIGIR l'Autonomia integral de Catalunya. I a la simple aparició d'una *Lliga patriòtica espanyola*, aquells TERRIBLES capitostos hi han respost amb una... *resignació estupenda*.²¹²

Al número següent, del 26 de juny, es publica en portada una foto dels assistents a l'acte d'homenatge a Martí i Julià, i s'avisava que l'adreça de *L'Intransigent* és al carrer Doctor Martí i Julià, 14, el nou nom que es vol proposar per substituir el del carrer Canuda. Finalment, després de dos anys i mig, s'aconseguiria canviar el nom de l'antic carrer Jaume Giralt pel del traspassat president de la UC.²¹³ Tot l'exemplar està farcit de buits, en alguns casos articles sencers, després d'haver passat per la censura militar.²¹⁴ «A Barcelona hi ha dos Intransigents. L'un el que fem

211. *L'Intransigent*, any 2, núm. 33 (19 de juny de 1919).

212. «Corpus de sang i Corpus de fang», *L'Intransigent*, any 2, núm. 33 (19 de juny de 1919).

213. ESCULIES (2013a), p. 91-121.

214. «Glorificant al mestre. L'acte de diumenge», *L'Intransigent*, any 2, núm. 34 (26 de juny de 1919), p. 1.

nosaltres. L'altre el que *els altres* ens deixen fer. Que és el que pot llegir el públic», es lamenta la redacció del setmanari.²¹⁵ L'únic article sobre política és d'Eduard Xalabarder, de la UC, que critica els partits d'esquerra per la seva «esterilitat» i incapacitat per afrontar la crisi econòmica postbèl·lica i l'encariment de la vida per a les classes obreres. Pel rotatiu, l'esquerra parlamentària no havia proposat res i se'n comentava, amb ironia: «L'intervenció legislativa dels partits d'esquerra, sols serveix encara per a inspirar coples que canten els ceguets pels carrers i places, per a distreure un ratet a les criades i als moços de les tavernes, bo i esgarrapant la guitarra».²¹⁶ La censura havia retallat les conclusions d'un article sobre l'autonomia universitària concedida pel Govern, i censurat fragments d'un altre sobre el músic polonès Paderewski i el català Casals, en el qual es reivindicava Piłsudski i Polònia. També s'havia censurat un article dedicat a informar de les visites fetes als presos nacionalistes, alguns dels quals havien estat detinguts en dates recents, com el dia de Corpus, a la Rambla.²¹⁷

Tampoc no havien passat la censura algunes informacions de la vida associativa, com la ressenya d'una conferència al Centre Nacionalista Català, «Les Joventuts Nacionalistes davant el actual moment polític», en què el conferenciant, segons es recull, defensà que «les joventuts devien de seguir les ideologies del partit d'En Macià», però «sense apartar-se de la Benemèrita Unió Catalana», fórmula que mostra un cop més la complexitat de la transició del separatisme polític en aquells mesos. També s'enunciava que a la Joventut La Falç «es celebrà una reunió preparatòria per a anar a la Federació de les Joventuts Nacionalistes Radicals i a la Confederació de totes les de Catalunya, sien quins sien sos ideals en matèries polític-religioses o socials». A més a més, «entre altres acords, es prengué el de que tots els joves s'abstinguessin de fer cap manifestació pública com les que fins avui s'han celebrat en els carrers de nostra ciutat, car aquestes no han portat a cap fi pràctic que el de morir alguns joves i altres anar a parar a la presó».²¹⁸

215. «Noves», *L'Intransigent*, any 2, núm. 34 (26 de juny de 1919), p. 4.

216. E. XALABARDER, «La feina d'en Jafà», *L'Intransigent*, any 2, núm. 34 (26 de juny de 1919), p. 2.

217. Vegeu aquests articles al núm. 34 del 26 de juny de 1919: J. SANZ, «L'autonomia universitària —i la nostra protesta», p. 3; CLARENÇA, «Paderewski-Casals», p. 3; M. ALBERT, «Ja era hora (parlant dels nacionalistes presos)», p. 3.

218. «Noves», *L'Intransigent*, any 2, núm. 34 (26 de juny de 1919), p. 4.

La coexistència de la UC i la FDN i el debat sobre la pertinença a una o l'altra per part de les joventuts constituïdes, la sensació de buit organitzatiu, la necessitat de federació de les entitats, i l'acceptació de la hibernació activista, posa en relleu l'impàs en què es troba el separatisme en el context de repressió i de manca de grans actes del catalanisme, la dependència dels quals és quasi total. Que la política del país estigués dominada per la dinàmica de conflicte entre patronal i obrers, i no pas entre Catalunya i Espanya, reduïa fins a quasi eliminar el marge de maniobra dels catalanistes radicals.²¹⁹ Finalment, l'avís d'una llista de subscripció «per a sufragar les despeses que ha sofert la Redacció de *L'Intransigent* durant les actuals circumstàncies» donava compte de les dificultats del grup impulsor de la publicació, perseguit per les autoritats.²²⁰ No debades, la censura i la repressió en forma de multes i detencions, explicaria que el setmanari no es tornés a publicar durant gairebé cinc mesos, per molt que s'edités una gasetilla a *La Veu de Catalunya* el 17 de juliol de 1919 afirmant que tornarien.²²¹

El retorn de *L'Intransigent* es produeix el 21 de novembre de 1919 —encara amb «censura prèvia»— amb algunes novetats pel que fa a l'estil i el contingut. La capçalera incorpora una *Mascota*, un jove vestit a la manera tradicional de l'hereu, amb barretina, camisa i armilla, faixa i espadenyes, armat amb un garrot tan gran com ell i amb un estel solitari situat a l'esquerra.²²² El número també incorporava dibuixos a les capçaleres de les seccions i una il·lustració en portada, obra de Roca, en homenatge a Benet i a Miralpeix —col·laborador de *L'Intransigent* i membre del grup d'acció de Daniel Cardona—, els dos separatistes assassinats pels grups parapolicials.²²³ El número incloïa seccions noves sobre art, teatre i esports, amb nous col·laboradors. La publicació mantenia el preu, 10 cèntims, i la llargada, quatre modestes pàgines. Entre el més destacat políticament, hi ha una reivindicació de «Polònia [que] ha fet a troços les tres

219. *Ibidem*.

220. *L'Intransigent*, any 2, núm. 34 (26 de juny de 1919), p. 4.

221. «Notes polítiques», *La Veu de Catalunya*, any 29, núm. 2721 (19 de juliol de 1919, ed. del vespre), p. 6.

222. «Reformes en «L'Intransigent». —¿Què els en sembla de la nova capçalera?... ¡Oh, i esperin-se!!», *L'Intransigent*, any 2, núm. 35 (21 de novembre de 1919), p. 4.

223. Segons explica Rubiralta, «els responsables de la mort amb un tret al clatell de Manuel Miralpeix a la plaça Urquinaona foren uns militants espanyolistes els quals el membre del grup cardonista havia apallissat poc abans a les Rambles per haver arrencat els llacets amb les quatre barres que portaven les dependents del magatzem El Siglo». RUBIRALTA (2008), p. 62.

argolles d'Àustria, Rússia i Alemanya i avui va per les seves», i una crítica del conflicte social des d'una perspectiva lingüística: «Que si el sabotatge que si el lock-out i una pila més de coses estranyes i de mots estranys (...) Ni una fulla, ni un manifest, ni una sençilla convocatòria ni per part dels patrons ni per part dels obrers han aparegut escrites en la llengua que uns i altres parlen al taller, a l'establiment i a la fàbrica».²²⁴ En un altre article es criticava l'absència de la qüestió nacional en les accions i debats dels sindicats obrers i demanava l'aturament de la lluita de classes proposant una «legislació social». També s'oferia una llista de les escoles catalanes a Barcelona per als lectors interessats.²²⁵ A la secció d'esports, s'hi llegia quelcom que havia esquivat la censura: «A totes les entitats nacionalistes tindria d'haver-hi una secció d'esports que ultra separar el jovent del mal camí, podrien aprendre de defensar-se per si mateixos, practicant la lluita, la boxa, el gimnàs, en fi, tot el que tirés a enfortir-lo i fins si fos factible procurar de conèixer el funcionament i maneig de totes les armes, doncs algun jorn els servirà per a defensar la Pàtria».²²⁶

En el següent número, del 26 de novembre, es donen a conèixer els noms de la redacció de *L'Intransigent*: Domènec Latorre, Fresseta, Ramírez, Jaume Sabatés i Vila (administrador i membre del Centre Nacionalista Català), Macià, P. Ruença i Oliva, Domènec Soler, Curet, Roca i Cortés.²²⁷ S'hi palesa la desil·lusió amb els 14 punts de Wilson, especialment en un article d'Eduard Xalabarder de la UC, un dels líders partidaris de l'estratègia politicomilitar irlandesa. En reproduïm gran part, perquè il·lustra aquest canvi de paradigma en el separatisme polític. S'hi diu, sobre les recents independències:

¿Cóm era possible creure en un ideal de lliberació, entre un conglomerat de nacions com Rússia, qui mantenia una Sibèria; Anglaterra, que tenia una Irlanda, i França, en quin lèxic polític no hi havia ni tan sols la paraula *autonomia*? I si bé és veritat que algunes petites nacionalitats han degut la seva lliberació a les victòries dels Aliats, aquesta lliberació no ha estat inspirada per un senzill esperit de justícia,

224. EN FRESSETA, «A tort i a dret», *L'Intransigent*, any 2, núm. 35 (21 de novembre de 1919), p. 1-2.

225. Vegeu aquests articles al núm. 35 (21 de novembre de 1919): CLARENISA, «La qüestió Social i el Nacionalisme», p. 2; «Cultura», p. 2.

226. LLUÍS D'ARA, «Notes d'art»; HUMILIATOR, «Catalunya en l'scena», i TITU, «Sports», *L'Intransigent*, any 2, núm. 35 (21 de novembre de 1919), p. 3.

227. *L'Intransigent*, any 2, núm. 36 (27 de novembre de 1919), p. 2.

sinó per ser un fet que portava com a immediata conseqüència la debilitació del enemic, ni més ni menys que ho va fer Alemanya, al declarar l'independència d'algunes nacionalitats anexionades a l'ex-imperi rus.

Amb aquests antecedents és verament incompreensible la fanàtica obsessió que molts catalans sentien per la Entente i pel semi Déu Wilson, a qui poc va mancar per a declarar-lo Ser Sobrenatural. La clàssica inconsciència del nostre meridionalisme va obeir una vegada més a l'impuls sentimental. De segur que ara, en els moments actuals, no llegiríem dit nom amb tanta freqüència pels carrers i places que s'han dedicat an aquell fundador de la cèlebre doctrina dels catorze punts... que no se'n ha complert cap.

Si a tot això hi afegíssim alguna recordança històrica, com per exemple l'intervenció de Lluís XIII en la guerra dels Segadors, i la de Lluís XIV en la de Successió, resulta un enigma indesxifrabable volguer esbrinar el fonament de les falagueres esperances que molts catalans tenien concentrades en el Congrés de la Pau. Això no passaria de ser un esclat de tendre infantilisme, si no tingués una altra significació més greu, car és al ensemps la més vergonyosa confessió de la pròpia impotència, la desconfiança en el propi esforç [...]. Catalunya té forces, té energies pròpies i suficients, si són ben aprofitades, per a resoldre el problema de la seva llibertat, sense intervencions estranyes, que sempre es paguen més cares que lo que valen.²²⁸

L'Intransigent també informa de la constitució de la Federació de Joventuts Nacionalistes de Catalunya, i destaca que la seva primera campanya ha de ser «en contra del servei militar, exigint la implantació del voluntariat i l'evacuació del Marroc».²²⁹ Un dels articles fa un breu repàs a la situació dels moviments nacionalistes a Irlanda i Egipte i considera «digne d'imitació» el moviment irlandès que assalta els quaters de la policia anglesa, i s'apropia de l'armament. També mostra interès pel desenvolupament del nacionalisme basc a Euskadi.²³⁰ El número anuncia millores en les seccions culturals, perquè les activitats d'aquest tipus són pràcticament l'únic que poden fer públicament els separatistes.²³¹

228. DR. E. XALABARDER, «Catorze punts... suspensius», *L'Intransigent*, any 2, núm. 36 (27 de novembre de 1919), p. 1.

229. CLARENISA, «El primer pas», *L'Intransigent*, any 2, núm. 36 (27 de novembre de 1919), p. 1-2.

230. Domènec SOLER, «Els plets nacionalistes», *L'Intransigent*, any 2, núm. 36 (27 de novembre de 1919), p. 2.

231. Vegeu al núm. 36 (27 de novembre de 1919), HUMILIATOR, «Catalunya en l'escena», p. 3, i «Noves», p. 4.

De nou, a causa del context repressiu, i segurament pels continguts que han evitat la censura en els dos números de novembre de 1919, es produeix una interrupció de la publicació fins al febrer de 1920, en què es publica un sol número, el dia 7. En aquest, els col·laboradors es lamenten de com la situació de confrontació social està afectant Catalunya. «En nom de Barcelona; de la dignitat de Barcelona, de Catalunya; en nom de la riquesa catalana, de la cultura catalana, de l'espiritualitat catalana: prou». ²³² Tot i la impossibilitat de fer política com l'havien feta durant la Campanya per l'Autonomia, aquest impàs posa en relleu alguns canvis en la mentalitat de l'independentisme i l'adopció del ja esmentat model irlandès. A diferència dels moviments catalanistes «segellats d'entusiasmes momentanis i oportunistes, a la faisó de focs d'encenalls», el separatisme, havia de desenvolupar «una acció constant i decidida», que no depengués del context.²³³ Altres articles posen de manifest l'intent d'acostament de *L'Intransigent* al medi universitari, un intent que prosseguirà fins a l'últim número de la publicació. Sembla que hi existeix un grup anomenat Estudiants Radicals diferent de l'Associació Catalana d'Estudiants.²³⁴

El contingut d'articles, com el de Jaume Arqué i Clapés, mostra que la FDN no havia aconseguit encara situar-se com l'organització dirigent del separatisme. Per Arqué continuava essent la UC «força de reserva», la qual havia «de sortir d'aquesta forçosa passivitat en què ha hagut de romandre i anar en romiatge pels pobles i llogarets de Catalunya, celebrant mitins i conferències (més conferències que mitins)». Així s'aconseguiria la «integral autonomia».²³⁵ De fet, a la FDN no se l'esmenta ni en les informacions sobre activitats ni en els articles de política, tot i que es presentava a les eleccions municipals de l'endemà, 8 de febrer de 1920, que se citen gairebé de passada al setmanari. Es pot atribuir aquest fet a la censura prèvia o la repressió? És que hi va haver alguna mena

232. P. RUENÇA I OLIVA, «Prou», *L'Intransigent*, any 3, núm. 37 (7 de febrer de 1920), p. 1.

233. Francesc FONTRODONA, «Als joves», *L'Intransigent*, any 3, núm. 37 (7 de febrer de 1920), p. 1.

234. EN FRESSETA, «A tort i a dret», *L'Intransigent*, any 3, núm. 37 (7 de febrer de 1920), p. 1-2; David B. ALOY, «La nostra Universitat», *idem*, p. 2; Manuel Cisa, «La Universitat en els moments d'alliberament», *L'Intransigent*, any 3, núm. 38 (10 de setembre de 1920), p. 3; «Noves», *L'Intransigent*, *idem*, p. 4; Manuel CISA I DETRELL, «Universitàries», *L'Intransigent*, any 3, núm. 40 (22 d'octubre de 1920), p. 1.

235. Jaume ARQUÉ I CLAPÉS, «El camí dreturer», *L'Intransigent*, any 3, núm. 37 (7 de febrer de 1920), p. 3-4.

de discrepància entre els impulsors de *L'Intransigent* i el grup que impulsava la FDN? El separatisme català sorgit al voltant del Desastre del 98 era generalment oposat, com el catalanisme de la UC, a la participació en les *corruptes* eleccions del règim de la Restauració —ho posa en relleu la indiferència, per exemple, a les eleccions de juny de 1919.²³⁶ Va haver-hi, doncs, un sector contrari a permetre que la FDN reviscolés per presentar-se a les eleccions municipals del 8 de febrer de 1920, i que la veia únicament com un front militar, i no polític?

Aleshores, les alternatives catalanistes i republicanes a la Lliga i el Partit Republicà Radical eren massa febles i desorganitzades, mentre que el règim mantenia encara una sòlida presència militar i política a Catalunya i s'havia escampat una certa apatia electoral o inhibició política entre els sectors menestrals i obrers enmig de la tensió social que havia anat escalant des del final de la Gran Guerra. Com ha explicat Molas, les alternatives catalanistes i republicanes «no havien aconseguit d'unificar-se en una llista comuna, ni de fer els desistiments necessaris per tal d'arribar a un acord i crear un front únic capaç de superar el lerrouxisme en un moment de confusió. El Partit Republicà Català, el Partit Federal i la Federació Democràtica Nacionalista no arribaren a la constatació de la necessitat de la unitat i abordaren les eleccions de forma separada, i fins i tot en algun districte antagònica».²³⁷ Els resultats de la FDN, com de totes les opcions alternatives, van ser molt magres i la Lliga Regionalista va guanyar la contesa. La desaparició de *L'Intransigent* abans i després d'aquest únic número del febrer de 1920 dificulta molt escatir la posició del setmanari i dels seus impulsors respecte d'aquesta convocatòria electoral.

L'Intransigent torna a passar-se una bona temporada sense aparèixer, tot i que tenim notícia que, probablement pel febrer de 1920, va enviar un missatge titulat «Els conflictes actuals de Catalunya» a la revista *Ressorgiment* de Buenos Aires.²³⁸ Durant aquesta suspensió, la redacció del setmanari va canviar, mantenint-se com a director Latorre, i comptant amb membres representants de les principals joventuts del nacionalisme radical.²³⁹ La publicació va tornar la

236. RUBIRALTA (2016), p. 67-86.

237. MOLAS (1972), p. 137-153.

238. «Conté els següents capítols: Les dues nissagues. Guerra a Catalunya. Des d'En Fernando d'Antequera fins a l'Alfonso XIII. Els obrers i el Govern. Martingales d'Espanya. Solució catalana». «Conferència», *Ressorgiment*, any 5, núm. 44 (març de 1920), p. 7.

239. Director, Domènec Latorre i Solé; administrador, Pere Deulefeu i Gol, de la Joventut Nacionalista Obrera «Pàtria Nova»; Domènec Soler, de la Joventut Nacionalista «L'Avançada»; Ramen Bonet, del Bloc Nacionalista Obrer Germinal; Miquel Albert i Barris, de la Joventut

vigília de la Diada d'aquell 1920, incrementant el preu de 10 a 15 cèntims. En portada surt una caricatura de Macià, «capdill dels catalans del 1920» comparat amb «En Rafel de Casanova, darrer capdill dels catalans del 1714». També hi ha una fotografia de Terence MacSwiney, batlle de Cork,²⁴⁰ i s'informa que es projecta un Comitè Català Pro Irlanda amb Latorre com un dels impulsors. Irlanda es referma com a model, mentre cala la idea que l'«anomenada “llibertat dels pobles”, que tant varen propagar i prometre durant quatre anys de destroça mundial els anglesos i els seus aliats» no existeix realment.²⁴¹ L'aliadofília desapareix a mesura que la Gran Guerra queda enrere i s'esvaeixen les il·lusions que s'hi van projectar. A la Diada de 1920 hi haurà incidents i detinguts que s'estaran diverses setmanes entre reixes, cosa que acabarà ocasionant que el següent número de *L'Intransigent* sortís el dia 22 i no el 16 i, alhora, que es promogués una reunió de les joventuts de la UC, de la Lliga i del nacionalisme radical per conformar una comissió que estudiés la qüestió dels presos.²⁴²

Al número del primer d'octubre de 1920, torna a aparèixer Irlanda («Irlanda i Catalunya») i el desencís després de la guerra: «S'és acabada la guerra i Catalunya roman com era i Irlanda escarnida més que mai». L'autor, Ramon Bonet, denuncia que «avui la Gran Bretanya, en ple segle xx, ofega en sang les justes aspiracions d'Irlanda i deixa que es morin de fam en un recó de presi[d] i admirables patricis, com el dissortat batlle de Cork, i no altra cosa veuríem si els catalans de nostres dies agafessin les armes decidits a reconquerir la independència llur».²⁴³ Campa el «pessimisme» on abans havia hagut «optimisme», admet *L'Intransigent*.²⁴⁴ Un cert pessimisme i l'adopció cada vegada més nítida de l'exemple irlandès, convertit en mite, són la marca del separatisme en l'impàs

---

Nacionalista «La Falç» i Josep Maria Curet, de l'Orfeó Canigó. Vegeu «Polítiques», *La Veu de Catalunya*, any 30, núm. 7515 (14 d'abril de 1920, ed. del matí), p. 7.

240. *L'Intransigent*, any 3, núm. 38 (10 de setembre de 1920), p. 1.

241. «Per Irlanda», *L'Intransigent*, any 3, núm. 38 (10 de setembre de 1920), p. 3-4.

242. «Noves», any 3, núm. 39 (1 d'octubre de 1920), p. 4; «Per la llibertat dels nacionalistes», *L'Intransigent*, any 3, núm. 40 (22 d'octubre de 1920), p. 3.

243. R[amon] BONET, «Irlanda i Catalunya», *L'Intransigent*, any 3, núm. 39 (1 d'octubre de 1920), p. 1-2.

244. P[ere] DEULOFEU GOL, «De l'optimisme i del pessimisme», *L'Intransigent*, any 3, núm. 39 (1 d'octubre de 1920), p. 2. Amb la participació espanyola en la intervenció de la Societat de Nacions en favor de Lituània la tardor de 1920, l'independentisme va perdre la fe que hi havia dipositat. «Crits del dia. Forces militars espanyoles a Lituània», *L'Intransigent*, any 3, núm. 42 (26 de novembre de 1920), p. 1.

entre 1919 i 1922.²⁴⁵ Així mateix, la FDN continua desapareguda de les planes de *L'Intransigent*, que havia publicat el febrer una llista amb les entitats que en són protectores sense esmentar-la,²⁴⁶ i hom crida els nacionalistes, en canvi, a fer-se socis de la UC, «mare del nacionalisme intransigent».²⁴⁷ Com va assenyalar Molas, el projecte de la FDN havia quedat aturat.²⁴⁸

La tardor de 1920 els separatistes es demanaven si «el plet català està amb decadència». Els joves de la Joventut Nacionalista Obrera Pàtria Nova afirmaven que «és cert que el nostre poble s'ha mostrat darrerament indiferent. És cert que aquelles joventuts que sortien a aclamar a la pàtria enfront d'uns *patrioters* dos anys enrera, no es mouen de sos casals per a fer solament ostentació de moixiganges autonomistes». I que «avui ja tots els que som nacionalistes ens és indiferent tot programa d'autonomia que no sia el de l'implantació de la Nacionalitat Catalana, car si no es posa aquest a la pràctica els Nacionalistes Radicals no sortirem a la ostentació pública en allò que no sia imitar els separatistes de la futura república d'Irlanda».²⁴⁹

El següent número, del 4 de novembre de 1920, es dedica al batlle de Cork, Terence MacSweney, mort en vaga de fam després de setanta-dos dies sense ingerir aliments. Considerant-lo un exemple a seguir pel nacionalisme català, *L'Intransigent* demana el boicot als productes anglesos i informa dels homenatges als patriotes irlandesos.²⁵⁰ En un d'aquests actes, hi participa amb

245. [Extret d'*El Diluvio*], «Per Irlanda», *L'Intransigent*, any 3, núm. 39 (1 d'octubre de 1920), p. 3.

246. Són l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, la Unió Catalanista, l'Orfeó de Sans, el Casal Nacionalista Sagrerenc, el Casal Nacionalista Martinenc, el Centre Catalanista Gent Nova, l'Avenç del Nacionalisme Republicà, el Centre Republicà Català Sang Nova, el Bloc Nacionalista-Obrer Germinal, el Centre Nacionalista Català (estatjat a la seu de la FDN), Foment Autonomista Català, Joventut Nacionalista de la Barceloneta, Joventut Nacionalista La Falç, Joventut Nacionalista La Avençada, Joventut Nacionalista-Obrera Pàtria Nova, Joventut Nacionalista Renovació, Joventut Nacionalista Sang Jova, Joventut Nacionalista La Nostra Enseña, Joventut Nacionalista Els Néts dels Almogàvers, Grop Nacionalista Sparti. Vegeu «Nacionalistes», *L'Intransigent*, any 3, núm. 37 (7 de febrer de 1920), p. 4.

247. *L'Intransigent*, any 3, núm. 39 (1 d'octubre de 1920), p. 2.

248. MOLAS (1972), p. 137-153.

249. PÀTRIA NOVA, «Polítiques. Al poble», *L'Intransigent*, any 3, núm. 39 (1 d'octubre de 1920), p. 3.

250. J. GRANT I SALA, «Credo», *L'Intransigent*, any 3, núm. 41 (4 de novembre de 1920), p. 1; J. M. ROVIRA I ARTIGUES, «La mort de Mac-Sweeney», *idem*, p. 2. Vegeu el número sencer.

la presència de la Joventut Nacionalista de la Lliga.²⁵¹ La relació aleshores amb el partit és ambivalent: d'una banda es dona suport al sector més nacionalista i, de l'altra, s'ataca Cambó amb duresa. «Ens enterem que a França han premiat al il·lustre nacionalista i president de Catalunya, En Josep Puig i Cadafalch. Nosaltres, els de *L'Intransigent*, el felicitem coralment, però també ens felicitaríem que els catalans empresonéssim a En Cambó, com a premi per embrollador i mercader del nacionalisme».²⁵²

L'Intransigent pateix penúries, també de tipus econòmic. A causa d'una pujada del cost del paper i de la mà d'obra tipogràfica, el número del 26 de novembre es concentra en dues pàgines en lloc de quatre. És interessant assenyalar en aquest número l'homenatge-presentació de Josep Vicenç Foix com a intel·lectual nacionalista.²⁵³ De nou, el setmanari deixa de publicar-se fins a la seva reparició el gener de 1921 amb dos números, en els quals es palesa el congelament de l'activitat separatista a Catalunya. *L'Intransigent* ho compensa comentant la política dels catalans d'Amèrica.²⁵⁴ No sembla que el setmanari independentista tingui gaire activitat més enllà d'informar del que fan altres associacions germanes com Nostra Parla o l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana i, sobretot, seguir el que passa a Irlanda.²⁵⁵ L'activitat d'aquells mesos en l'independentisme és, sobretot, cultural, al voltant de la V festa del Cap d'Any Català, que va començar a organitzar la Joventut Catalanista de la UC el 1916. Sense manifestacions ni mítings, ni un context que els sigui favorable, l'activisme dels independentistes es refugia en les conferències, les obres de teatre, els esbarts dansaires, les sardanes o els aplecs i excursions durant mesos. Mentrestant, els números de *L'Intransigent* passen una censura que s'estén a seccions senceres del set manari.²⁵⁶ Per acabar-ho d'adobar, una nova interrupció de la publicació s'allarga fins al 22 d'abril de 1921. Entremig, però, la redacció es reuní amb diverses joventuts per definir una estratègia antirepressiva i impulsar un acte d'homenatge a Terence MacSweney i Martí i Julià.²⁵⁷

251. «Polítiques», *L'Intransigent*, any 3, núm. 42 (26 de novembre de 1920), p. 2.

252. «Noves», *L'Intransigent*, any 3, núm. 42 (26 de novembre de 1920), p. 2.

253. «Josep V. Foix-Más», *L'Intransigent*, any 3, núm. 42 (26 de novembre de 1920), p. 1.

254. *L'Intransigent*, any 4, núm. 43 (1 de gener de 1921).

255. «Polítiques», *L'Intransigent*, any 4, núm. 43 (1 de gener de 1921), p. 2; «Noves», *idem*, p. 4.

256. *L'Intransigent*, any 4, núm. 44 (20 de gener de 1921).

257. Vegeu els articles publicats a *Esquerra. Periòdic editat per la Joventut Nacionalista La Falç*: «Reunió d'entitats», any 1, núm. 3 (1 de març de 1921), p. 4, i «Acte necrològic», any 1, núm. 4 (15 de març de 1921), p. 4.

Des del juny de 1919, quan es va esgotar l'ímpetu inicial i va arribar el primer tancament prolongat, fins aleshores, en un lapse de gairebé dos anys, la publicació que es volia setmanal només ha pogut aparèixer en comptades ocasions i sempre de manera irregular, amb nombroses interrupcions. El 22 d'abril de 1921 reapareix amb un format ampliat, de vuit pàgines. L'homenatge a Martí i Julià i el títol «Tornem-hi» en portada sembla que albira una nova etapa per a la publicació.²⁵⁸ Però, de nou, el dur context de dictadura militar i la guerra social impedeixen el desenvolupament de la revista. Els diversos períodes que s'alternen entre la vaga de la Canadenca i el cop d'estat de Primo de Rivera tenen, per molt que se celebrin eleccions, molt de dictadures militars d'abast català, com no han dubtat a assenyalar Xavier Casals i Enric Ucelay-Da Cal. Serien dictadures les etapes de Joaquín Milans del Bosch (capità general de Catalunya entre setembre de 1918 i febrer de 1920) i Severiano Martínez Anido (governador civil de Barcelona des de novembre de 1920 fins a octubre de 1922).²⁵⁹

L'Intransigent reflecteix aquest clima de repressió quan no pot sortir al carrer, però també quan es publica. El número de maig de 1921, per exemple, està fortament censurat, com l'article sobre Joaquín Costa, «Les quatre barres de sang i En Costa» («¡Nuestra única bandera son las cuatro barras! Ço que digué En Costa l'any 1871, en nom dels estudiants Aragonesos, Catalans, Valencians i Navarrencs»)²⁶⁰ És interessant assenyalar que, en aquesta nova etapa, sembla que *L'Intransigent* prova d'establir aliances amb els sectors més catalanistes de la Lliga, tendència que podia observar-se, lleugerament, la tardor anterior. Hom estén la mà a Manuel Carrasco i Formiguera i a Josep Vicenç Foix.²⁶¹ En aquesta tessitura, Macià i la FDN semblen haver desaparegut de l'escena totalment. De totes maneres, la publicació independentista no parla pràcticament de política i, quan ho fa, és sovint de la política municipal barcelonina. La causa és ben clara, com ells mateixos tenen ocasió d'explicar amb ironia: «No sabem pas com contar als nostres llegidors l'alegria que sentim per la Censura; molta, però molta és l'alegria que sentim per ella. Penseu que abans d'ésser establerta sempre dèiem disbarats (s'entén disbarats per als altres), algunes vegades ens feien pagar

258. *L'Intransigent*, any 4, núm. 45 (22 d'abril de 1921).

259. CASALS; UCELAY-DA CAL (2023), p. 381-392.

260. «Les quatre barres de sang i En Costa», *L'Intransigent*, any 4, núm. 46 (15 de maig de 1921), p. 2-3.

261. EN PÓLVORA, «Consistori», *L'Intransigent*, any 4, núm. 45 (22 d'abril de 1921), p. 4.

unes pessetes de càstig, altres ens amenaçaven en anar a la *torre* per fer massa el valent; és clar, això no podia durar i per fi tinguérem una sorpresa i aquesta fou la senyora Censura».²⁶²

La publicació aconsegueix recuperar una regularitat quinzenal durant tan sols quatre números, entre el 15 de maig i el primer de juliol de 1921. Destaca entre aquests exemplars, pràcticament buits de contingut polític o ideològic, un article sobre el Sinn Féin que amaga, també, una crítica a l'intervencionisme de la Lliga a Madrid. «La lluita és ardida i el triomf definitiu gens dubtós, quan un poble arriba a la conclusió de substituir les peticions i maniobres en un Parlament foraster, pel treball a casa [...]; un poble així va resoltament camí del triomf».²⁶³ També Folguera i Duran s'hi refereix en un article remarcable, en el qual afirma que després d'un «període *constructiu* de la nostra consciència nacional, serà arribat el període *destruïu* dels mirallets que enlluernen als uns i de les trabetes que exasperen els altres».²⁶⁴ L'últim número de 1921, publicat el primer de juliol, amb un preu apujat a 25 cèntims, es dedica als catalans d'Amèrica, els seus centres, organitzacions i personalitats.²⁶⁵ Del juliol de 1921, mes del Desastre d'Anual, fins al febrer de 1922, *L'Intransigent* pateix un nou període d'inactivitat.

4. REPRESA I CANVI DE DIRECCIÓ. DE LA CONFERÈNCIA NACIONAL CATALANA A LA FUNDACIÓ D'ESTAT CATALÀ (FEBRER A OCTUBRE DE 1922)

Després de set mesos, *L'Intransigent* reaparegué el 3 de febrer de 1922, a dos dies de les eleccions municipals, amb un número dedicat especialment a la contesa electoral. Aquesta tenia lloc en un clima d'apatia creixent respecte de les institucions i la vida política del país, pràcticament anul·lada per la repressió, la guerra social i l'atzucac en què havien quedat, sens dubte, les reivindicacions de l'autonomia tres anys abans. La redacció de la revista havia canviat d'adreça al

262. «Polítiques», *L'Intransigent*, any 4, núm. 47 (1 de juny de 1921), p. 4.

263. CENT-FOCS, «Sinn-Féin», *L'Intransigent*, any 4, núm. 48 (15 de juny de 1921), p. 3.

264. M. FOLGUERA I DURAN, «La tasca dels catalans d'Amèrica», *L'Intransigent*, any 4, núm. 48 (15 de juny de 1921), p. 3.

265. La revista *Ressorgiment*, portaveu dels catalans d'Amèrica, va agrair a *L'Intransigent* la publicació, tot i mancar-hi alguns noms i referències: «La bona fe amb què ha estat confeccionat aquest número excusa als amics de *L'Intransigent* de mantes omissions que hom hi nota a primera vista». «Notícies», *Ressorgiment*, any 6, núm. 62 (setembre de 1921), p. 14.

carrer Menéndez i Pelayo, 96, i el subtítol passà a ser «Periòdic nacionalista de joventuts (adherit a la Unió Catalanista i a l'Associació Protectora de la Ensenyança Catalana)». El lliurament té vuit pàgines a 10 cèntims, amb seccions específiques, caricatures i bona qualitat estilística. Curiosament, i en un clar contrast amb la posició sostinguda a les eleccions de 1920, la publicació tractà intensament la contesa electoral, en què lerrouxistes i lligaires empen tàctiques semblants a les dels partits dinàstics per guanyar les eleccions. La repressió, els estralls del pistolerisme, els problemes al Marroc, el deteriorament de la política parlamentària i el desprestigi del règim i de la monarquia porten a fer pensar els separatistes en una nova finestra d'oportunitat electoral.

De fet, a Barcelona s'hi anaven a presentar com a candidats tres destacats membres de *L'Intransigent*: Domènec Latorre i Arístides Cot pel districte VIII, i Paulí Ruença pel districte IV. Tots tres havien format part del Grop Joventut L'Avençada.²⁶⁶ Desconeixem per quina formació es volien presentar, tot i que segurament ho pretenien fer com a independents o *indefnits*. Finalment, Latorre i Cot retiren les seves candidatures perquè ja hi ha un candidat nacionalista pel districte VIII, vinculat a la Lliga.²⁶⁷ En aquesta edició, just abans de les eleccions, la redacció dedica un article a suggerir quins candidats són més nacionalistes entre els que es presenten, sense importar la formació política —però sense tampoc indicar-la.²⁶⁸ En portada es reproduïxen les opinions de Francesc Macià —que reapareix a la publicació com a «nostre capdill»— al Congrés sobre la qüestió de les Juntes Militars que han acabat dissoltes pel Govern Maura-Cierva-Cambó, i sobre l'exèrcit en general, que arrossega una penosa situació al Marroc.²⁶⁹ Segons es deixa entreveure, el líder del separatisme polític és aleshores Macià, però l'estructura política és encara la UC, tot i que amb matisos.²⁷⁰ De fet, els candidats informen que «amb elements fermament nacionalistes radicals, la majoria pertanyents a *L'Intransigent*, s'està constituint el Partit Nacionalista

266. ESCULIES (2013a), p. 91-121.

267. La informació sobre la retirada de Latorre apareix a *L'Intransigent* del dia 3, però no la de Cot, que s'explicarà al número següent. Vegeu, «Polítiques. Escandall electoral», *L'Intransigent*, any 5, núm. 50 (3 de febrer de 1922), p. 2; EN PÓLVORA, «Polítiques. De les passades eleccions», *L'Intransigent*, any 5, núm. 51 (18 de febrer de 1922), p. 1-2.

268. «Polítiques. Escandall electoral», *L'Intransigent* (3 de febrer de 1922), *op. cit.*

269. FRANCESC MACIÀ I LLUSÀ [sic], «La crisi i la disolució de les Juntes», *L'Intransigent*, any 5, núm. 50 (3 de febrer de 1922), p. 1-2.

270. *L'Intransigent*, any 5, núm. 50 (3 de febrer de 1922), p. 4.

Radical. Tots els que el formem som joves i no hi ha ningú fracassat en la política vella, perxò confiem amb el triomf». També es fa una crida als joves nacionalistes a sumar-se a les diverses joventuts existents, però sense esmentar, en aquest anunci, directament la UC.²⁷¹

Finalment, només va acabar presentant-se a les eleccions Paulí Ruença. Amb probabilitat, aquesta participació precipitada, o amb *amago* en el cas de Latorre i Cot, va tensar les relacions entre el grup de *L'Intransigent* i algunes joventuts del nacionalisme radical adherides a la UC. Els Néts dels Almogàvers, per exemple, els acusava d'«oportunistes» en una nota a *El Diluvio*.²⁷² La Junta Permanent d'una UC que ja existia poc més que de manera nominal, també els va cridar a l'ordre dies després.²⁷³ Sorprenentment, *L'Intransigent* mateix relata que Latorre i Cot van assistir al sopar de la Lliga Regionalista a Gràcia en què es van seguir els resultats de les eleccions, convidats per l'electe Antoni Sansalvador.²⁷⁴ De fet, un article reivindica la Lliga com a força rectora, malgrat tot, del nacionalisme català mentre no es creï una força d'«esquerra» nacionalista:

Potser nosaltres sentim més que els que ens han criticat, la necessitat imperiosa de que les representacions populars recaiguessin damunt d'homos d'un credo Nacionalista més Radical que el que actualment ens ofereix la Lliga. Però avui per avui no compta Catalunya amb altre organització que aquesta; desafortunadament, totes les forces del Nacionalisme Radical estan absolutament disgregades; la seva vida es desenrotlla en petits casinets, esplai en quasi tots ells d'uns homes egoistes de l'imperi de la seva voluntat, i ço fa que la seva feina resulti tan poc honrosa per Catalunya.²⁷⁵

Sembla que Latorre va cedir a pressions de la Lliga per fer-se amb *L'Intransigent*, moviment que tenia un precedent en l'oferta lligaire per acostar a

271. «Noves», *L'Intransigent*, any 5, núm. 50 (3 de febrer de 1922), p. 7.

272. «Notas electorales», *El Diluvio. Diario Republicano*, any 64, núm. 31 (5 de febrer de 1922), p. 24. Vegeu la resposta de Latorre, Ruença i Cot a «Unió Catalanista», *L'Intransigent*, any 5, núm. 51 (18 de febrer de 1922), p. 3.

273. «Gacetilla», *El Diluvio. Diario Republicano*, any 64, núm. 36 (12 de febrer de 1922), p. 23.

274. EN PÓLVORA, «Polítiques. De les passades eleccions», *L'Intransigent* (18 de febrer de 1922), *op. cit.*

275. LA REDACCIÓ, «Quina ha sigut la nostra tasca», *L'Intransigent*, any 5, núm. 51 (18 de febrer de 1922), p. 1.

la seva disciplina la Joventut Nacionalista La Falç feta uns mesos abans, i que havia estat rebutjada.²⁷⁶ Desconeixem l'abast d'aquesta confrontació en el si de la UC, que requeriria, a banda d'un estudi de l'entitat des de la mort de Martí i Julià, coneixement sobre l'evolució de les joventuts, fins ara limitat a algunes estudiades per Joan Esculies.²⁷⁷ Fos com fos, el següent número de *L'Intransigent* torna a tenir quatre pàgines en lloc de vuit i, significativament, el subtítol passa a ser «periòdic nacionalista de joventuts adherit a la "Associació Protectora de la Ensenyança Catalana"» —entitat que ja apareixia a la capçalera anterior—, sense esment, però, a la UC. El trencament entre la UC i el grup que impulsa *L'Intransigent* en aquell moment queda, doncs, consumat. «Quan es parlà de fer una esquerra, hem vist dolorosament néixer per tots costats; cada president de casinet s'ha sentit capdavanter per dirigir els destins d'un partit».²⁷⁸ Després d'un debat intern allargat durant anys en el si de la UC, un grup de joves se n'escindeix criticant-ne la posició contrària a la participació en les eleccions i les institucions que ha mantingut des de la seva fundació el 1891.²⁷⁹

Enmig d'aquests problemes, *L'Intransigent* desapareix novament dels quioscos durant tres mesos i mig. Torna el 3 de juny de 1922 amb set pàgines i amb un preu de 15 cèntims, anunciant que sortirà tots els dimecres, i amb una nova capçalera que confirma el trencament amb la UC: «Setmanari Nacionalista d'Esquerra». La redacció s'ha traslladat al carrer Ferran, 34, i la portada ofereix una caricatura sobre la situació de les publicacions del catalanisme. Es critica que *L'Estevet* sembli anar-se'n amb la Lliga i *La Veu de Catalunya* apareix representada amb un personatge fosc que recorda Cambó, mentre dos joves nacionalistes, un home i una dona, es lamenten davant les tombes d'*El Poble Català*, *La Nació Catalana* i *La Renaixensa*, publicacions considerades predecessores de *L'Intransigent*.²⁸⁰ Una nota titulada «Reaparició de "L'Intransigent"» fa palès que comença encara una nova etapa del «sacrificat periòdic de la extrema esquerra catalana».²⁸¹ En una de les poques referències polítiques, un autor que signa

276. ESCULIES (2014), p. 495-523.

277. ESCULIES (2013a, 2013b, 2013c i 2014).

278. La Redacció, «Quina ha sigut la nostra tasca», *L'Intransigent* (18 de febrer de 1922), *op. cit.*

279. *Ibidem.*

280. *L'Intransigent*, any 5, núm. 52 (3 de juny de 1922), p. 1.

281. LA REDACCIÓ, «Quina ha sigut la nostra tasca», *L'Intransigent*, any 5, núm. 52 (3 de juny de 1922), p. 2.

L'Esclau critica tant Cambó i Ventosa, del catalanisme conservador, com Besteiro i Largo Caballero, socialistes espanyols.²⁸² També s'hi avisa de la imminent Conferència Nacional Catalana.²⁸³

Hi ha indicis importants que *L'Intransigent* havia canviat aleshores de propietari i de grup de redacció, més enllà del trencament amb la UC, i que Latorre ja no n'era el director.²⁸⁴ De fet, ha perdut el monopoli com a capçalera oficiosa del separatisme de l'època, que ara torna a ser *La Tralla*, dirigida per Ballester en una segona època iniciada un parell de setmanes abans, el 13 de maig de 1922.²⁸⁵ Als següents números de *L'Intransigent* desapareixen, també, les referències a Martí i Julià i a la UC, tan presents en els anteriors aniversaris d'aquest patriarca del nacionalisme radical. De nou, desconeixem l'evolució de les relacions entre els diversos grups nacionalistes radicals dispersos, dins i fora de la UC, com per poder saber, del cert, què havia passat a principis de 1922.

La portada del següent número, publicat el 14 de juny, l'ocupa una il·lustració d'un segador, amb un peu que resa: «Segadors: és hora de conquerir els drets del camp i de reconquerir els de la Pàtria».²⁸⁶ En un editorial, *L'Intransigent* reivindica la seva tornada, amb la força de la joventut que el manté, i «derrocar tot lo que es posi o estigui obstruint el camí de la llibertat catalana».²⁸⁷ Pel que fa al resultat de la Conferència Nacional Catalana, destaca un article que posa en relleu el descontentament del grup de *L'Intransigent*. La Conferència va ser una important reunió en què sectors dissidents del catalanisme de la Lliga van intentar tornar a plantejar la formació d'una organització conjunta que transcendís les existents. Es va celebrar els dies 4 i 5 de juny, a despit de les queixes dels dirigents de la Lliga, que amenaçaven d'expulsar els participants del partit que hi assistissin. A la trobada celebrada a l'Orfeó Gracienc varen intervenir, entre altres, Jaume Bofill i Mates, Lluís Nicolau d'Olwer, Antoni Rovira i Virgili i Josep M. Pi i Sunyer. Els dos primers eren intel·lectuals de la Lliga, mentre

282. L'ESCLAU [EN FRESSETA], «A tort i a dret», *L'Intransigent*, any 5, núm. 52 (3 de juny de 1922), p. 6 [sic: 5].

283. *L'Intransigent*, any 5, núm. 52 (3 de juny de 1922), p. 7 [sic: 6].

284. J. RAMÍREZ, «Carta oberta», *L'Intransigent*, any 5, núm. 69 (4 d'octubre de 1922), p. 7.

285. MURAY; RUBIRALTA (2015), p. 272-287. Lluís Duran assenyala la superioritat estilística i de contingut, i la radicalitat nacionalista de *La Tralla* respecte de *L'Intransigent*. DURAN (2003), p. 57.

286. *L'Intransigent*, any 5, núm. 53 (14 de juny de 1922), p. 1.

287. «Opinió», *L'Intransigent*, any 5, núm. 53 (14 de juny de 1922), p. 2.

que els segons eren antics militants de la UFNR. A la conferència hi assistien, doncs, sectors descontents amb la Lliga, republicans catalanistes i catalanistes radicals o separatistes. Varen acudir-hi 101 entitats i 978 socis individuals, i en sorgiria un moviment democràtic, nacionalista i liberal: Acció Catalana (AC).²⁸⁸ Macià, com a líder del sector nacionalista radical que venia de la UC, havia defensat a la Conferència un front revolucionari independentista que seguís l'exemple irlandès, com volien els de *L'Intransigent*, però les seves propostes van ser rebutjades per la major part dels assistents, que es movien en estratègies electorals.²⁸⁹

El grup de *L'Intransigent* es queixà durament de la «insolvència nacionalista dels homes que la convocaven i orientaven» i acusava la primera sessió de la Conferència d'haver estat una «martingala» en un lloc mal triat, amb les intervencions i els discursos pactats d'antuvi. Segons la crònica que va fer de la reunió, els participants de l'assemblea van quedar agrupats en dos sectors divergents: els provinents de l'escola regionalista «que extremant el seu ideal creuen ser “nacionalistes”, cosa inadmissible», i els nacionalistes «de cor que no podien davallar a un regionalisme per radical que fos». Els primers havien trobat «exagerades les esmenes o conclusions dels nacionalistes radicals, malgrat l'ésser exposades teòricament per tota la Conferència, i s'aferraven a aquella precisa vaguetat i joc de paraules que vol dir i no diu i que favoreix llu[r]s projectes d'estira i arronsa». Les esmenes dels nacionalistes radicals foren admeses pel que fa a la sobirania de Catalunya, però es queixaven de l'«empatx de legalitat» dels regionalistes, i que moltes de les propostes, com potenciar l'escola catalana, s'estaven posposant. A l'autor de l'article va agradar-li especialment la ponència de Rovira i Virgili, en què aquest va defensar que «una nació sotmesa es troba moralment en situació de guerra amb l'estat que detenta la seva llibertat», afegint que «la única missió del oprés és afeblir constantment a l'opresor».²⁹⁰

L'Intransigent també es manifestà crític amb el corrent que va organitzar la conferència, acusant-los encara de ser de la Lliga: «Aquests es diuen nacionalistes i esquerrans, constituint la Lliga jove; en una paraula, són esquerrans de la

288. Lluís NICOLAU D'OLWER (1973), *Caliu. Records de mestres i amics*, Barcelona, Selecta, 1973, p. 101-102; BARAS (1984), p. 11-41.

289. PORTA (2022), p. 17-51.

290. «Conferència Nacional Catalana», *L'Intransigent*, any 5, núm. 53 (14 de juny de 1922), p. 2-3.

Lliga i dretistes del nacionalisme català. Per lo tant aqueixa Lliga encara és una, i un i exclusiu, de fet, el capitost, líder o com se li vulgui dir». També acusava Cambó i els lligaires de «mercaders»²⁹¹ i als «nens de la Conferència Nacional» de voler fer una «Federació Monàrquica Autonomista», i d'ésser de dretes:

Parleu-los-hi emperò de la qüestió religiosa i us diran que aquesta no es pot tocar avui per qüestió de tàctica; de la qüestió social, i es despenjaran amb que de primer s'ha de tractar de la qüestió catalanista, d'impostos progressius sobre les rendes, i us aconsellaran no fer mai esquerres impopulars; de la reforma del Dret Penal, i segons ells això serà passat de moda; de l'ensenyança bisexual i laica, i ¡Jesús, Maria, Josep! del divorci ¡no!, que la dona els pegaria, i quant cansats i fastiguejats, els hi dieu: «doncs bé, parlem de Nacionalisme», us assabenteu de que són del Sometent, que fan les factures en castellà i que van a rebre el rei quan ve a Barcelona.²⁹²

Tot i que hi havia hagut un acostament de *L'Intransigent* a la Lliga el febrer de 1922, la nova etapa i els nous redactors de la publicació tornen a ser contraris a les institucions i als partits existents, prova del creixent descrèdit de la política de la Restauració i l'ambició de càrrecs i nomenaments.²⁹³ Els redactors continuen criticant la Lliga arran de l'organització d'un banquet amb vuit mil comensals amb uns conceptes (autonomia i independència) ja clarament definits:

I com és evident que la Lliga Regionalista no vol ni la separació de Catalunya de Espanya; ni la sobirania de Catalunya sobre Espanya; ni la desaparició d'Espanya i l'enfortiment de les diferents nacionalitats ibèriques que avui resten somortes, és evident que vol la submissió de Catalunya a Espanya, i això no sols és evident, sinó que així ella clarament ho manifesta quan diu que Catalunya és Espanya, si [bé] tenint dintre d'ella una situació que ella anomena Autonomia. I, naturalment, aquesta situació d'Autonomia sempre voldrà dir Submissió a l'Estat Espanyol, perquè si no, ja no fora Autonomia, sinó Independència.²⁹⁴

291. «Tipus personals», *L'Intransigent*, any 5, núm. 55 (28 de juny de 1922), p. 7.

292. «Els nens de la Conferència Nacional ensenyen l'orella», *L'Intransigent*, any 5, núm. 56 (5 de juliol de 1922), p. 6.

293. [EN FRESSETA], «A tort i a dret», *L'Intransigent*, any 5, núm. 54 (21 de juny de 1922), p. 2.

294. «Els actes de la "Lliga" dels dies 8 i 9», *L'Intransigent*, any 5, núm. 57 (12 de juliol de 1922), p. 2.

A la resta d'articles d'aquest número del 12 de juliol de 1922, s'assenyalaven les contradiccions de la Lliga dels darrers anys com a «pecats» i tornaven a titllar de «Federació Monàrquica Autonomista» els qui acabarien convertint-se en AC, acusant-los de ser l'«últim refugi que tindrà en Cambó quan sigui completament impopular entre els elements nacionalistes».²⁹⁵ Aquestes crítiques intentaven evitar una basculació d'alguns sectors separatistes cap a aquest nou partit. Efectivament, el 1923 AC aconseguiria l'adhesió de les dues joventuts numèricament més importants, la Joventut Nacionalista La Falç i el Centre Nacionalista Martinenc amb la seva Joventut, Els Néts dels Almogàvers.²⁹⁶ Per contra, les crítiques aferrissades a la Lliga mostren, a banda del canvi en la redacció i en la conjuntura política, la impotència d'aquest espai separatista orfe de partit, però que encara no ha pogut tirar endavant una organització d'aquestes característiques, amb l'excepció de la fantasmagòrica FDN. «Només pot haver-hi un partit que tingui “solament” l'ideal catalanista: és el partit sinfeiner català».²⁹⁷ Aviat, però, les coses havien de canviar.

El 8 de juliol va celebrar-se un acte al CADCI en què van parlar membres de la UC, la Protectora, *La Tralla* i d'una reviscolada FDN, reivindicada de nou com l'única formació que havia incorporat al seu programa la República Catalana. En l'acte, a més d'atacar la Lliga i reivindicar les independències de Cuba, Filipines i Irlanda, s'hi va parlar de la necessitat d'impulsar un front únic nacionalista i del «fracàs» de la Conferència Nacional Catalana dos mesos abans. L'últim a intervenir va ser Francesc Macià, el qual «va dir que amb els bons materials que tenim d'intel·lectualitat i d'obrerisme, havien d'aixecar l'ideal edifici de la llibertat de Catalunya; que cada pedra que s'hi col·loqui ha d'ésser ferma per sempre, i que quan s'acabi l'edifici, hi posarien dalt de tot l'enseny de l'Estat Català».²⁹⁸

La celebració d'aquest míting, considerada la primera fita en la formació del nou partit-milícia Estat Català (EC), sumada a l'àpat multitudinari de la Lliga i la celebració de la Conferència Nacional Catalana, la millora i l'establització de *L'Intransigent* i, de nou, la radicalitat dels discursos públics, posa en

295. «Els pecats de la “Lliga”», *L'Intransigent*, any 5, núm. 57 (12 de juliol de 1922), p. 3.

296. ESCULIES (2013b), p. 52-65.

297. «L'actuació política de la “Lliga”», *L'Intransigent*, any 5, núm. 57 (12 de juliol de 1922), p. 5. Vegeu tot el número.

298. «El míting Nacionalista de de-bò», *L'Intransigent*, any 5, núm. 57 (12 de juliol de 1922), p. 9-10.

relleu el final dels cicles repressius de Milans del Bosch i Martínez Anido i l'agudització de la crisi de la Restauració a Catalunya. De fet, el número especial de *L'Intransigent* d'onze pàgines que explicava el míting al CADCI va esgotar-se al cap de poques hores, i va ser el més reeixit, probablement, de tots els publicats fins aleshores.²⁹⁹

En el número següent, del 19 de juliol, *L'Intransigent* cridava en portada, en una caricatura, a treure's «la mandra de sobre» a l'Esquerra Catalana, la FDN, el «Blok Republicà» i la UC.³⁰⁰ Cal destacar un interessant article, per a l'anàlisi ideològica i estratègica d'aquest espai separatista en vies d'impulsar una nova organització, tenint en compte els aspectes ideològics que hem comentat sobretot al primer apartat d'aquest estudi:

En nostra ideologia estan compreses la transformació política del actual règim monàrquic en diferents repúbliques. La creació i enfortiment dels estats que corresponguin a quiscuna de les nacionalitats vives que hi han en la Península Ibèrica, limitant emperò principalment aquest ideal per ésser catalans i actuar a Catalunya a lo que fa referència a nosaltres. La transformació radical dels sistemes de càstic que utilitza la societat d'avui acceptant sols els càstics com a via de correcció del culpable. La llibertat absoluta en matèria de pensament, combatent l'error de pensament amb la veritat de pensament i no l'equivocació intel·lectual amb la coacció material cosa completament impossible. El respecte absolut a tota mena d'idees religioses o arreligioses que els ciutadans puguin tenir. La consideració del matrimoni no com matèria contractual tal com és avui, sinó com a pur fet jurídic sense obligacions que pugui la societat obligar a fer complir. La distribució de la riquesa econòmica basada en normes no de sola economia (lleï d'oferta i demanda i d'impossibilitat o possibilitat material) sinó en normes de justícia. Totes i cada una d'aquestes idealitats ens costaran dolor, sacrifici, empresonaments, tal volta la vida d'algun de nosaltres. Totes aquestes idealitats ens impossibilitaran duran un espai més o menys llarg el ocupar llocs de govern, i aparentment i als ulls de la gent que no veuen més enllà de la perifèria social, no tindrem cap força. No obstant, nosaltres influïrem, i tindrem adeptes, i demostrarem on és l'error i on és la veritat i farem obra fonament educadora.³⁰¹

299. «El número 57», *L'Intransigent*, any 5, núm. 58 (19 de juliol de 1922), p. 2.

300. *L'Intransigent*, any 5, núm. 58 (19 de juliol de 1922), p. 1.

301. «La trajectòria eterna de les esquerres», *L'Intransigent*, any 5, núm. 58 (19 de juliol de 1922), p. 2.

Com s'hi exposa, els independentistes polítics són aleshores minoritaris i han tingut i continuen tenint molts problemes per constituir un espai propi. L'acció enfocada al creixement d'aquest espai, creuen, ha de basar-se en la propaganda, per fer madurar una societat «verda encara», i en l'«educació i preparació del cos social».³⁰² De mica en mica, sembla que el nou context polític, amb una repressió menys abassegadora, permet planificar alguns moviments i mítings, com el celebrat a Mataró el diumenge 23 de juliol de 1922.³⁰³ Les informacions de *L'Intransigent* mostren que aquell estiu es reprenen els esforços iniciats quatre anys abans i es tiren endavant reunions i mítings unitaris.³⁰⁴ Una de les prioritats és aleshores mostrar múscul i marcar el terreny respecte d'altres possibles espais catalanistes en vies d'unificació: prossegueixen els atacs als impulsors de la Conferència Nacional Catalana, que a mitjan juliol es constitueixen oficialment amb el nom definitiu d'Acció Catalana i treuen al carrer un setmanari homònim. També es critica la Joventut Nacionalista de la Lliga, a la qual es retreu la falta de nacionalisme i les claudicacions del partit.³⁰⁵ L'absència d'altres crítiques porta a pensar que aquests moviments s'insereixen en la disputa per una mateixa base social nacionalista, sobretot jove. Tot i això, existeix també una certa ambigüitat, que palesa el fet que *L'Intransigent* faci igualment propaganda del primer acte d'AC a Ripoll.³⁰⁶ De fet, sovint, s'informa dels actes més sonats dels catalanistes republicans i dels rabassaires.³⁰⁷

302. *Ibidem*.

303. «Míting», *L'Intransigent*, any 5, núm. 59 (26 de juliol de 1922), p. 2.

304. «Convocatòria», *L'Intransigent*, any 5, núm. 59 (26 de juliol de 1922), p. 2.

305. Vegeu els articles del juliol-setembre de 1922 (any 5): «La Lliga i Catalunya», núm. 65 (6 de setembre de 1922), p. 4; «El·logis i Objecions a la Conferència d'En Rovira i Virgili», núm. 67 (20 de setembre de 1922), p. 7; Narcís DE SANS, «Acció Catalana a Ripoll», núm. 68 (27 de setembre de 1922), p. 5-6; «Consell a les Joventuts de la Lliga», núm. 59 (26 de juliol de 1922), p. 5-6, i «Balans setmanal», núm. 59 (26 de juliol de 1922), p. 6. Les crítiques a Acció Catalana d'aquelles setmanes se centren sobretot en un discurs de Ventura Gassol a Ripoll en què defensava que «no podia el Nacionalisme anar deslligat de la Religió» i feia referències a l'Action Française. Pel que fa a la Lliga, Puig i Cadafalch és titllat d'«antinacionalista-català», però tot i això hi ha diputats a qui hom respecta i admira.

306. «Noves», *L'Intransigent*, any 5, núm. 60 (2 d'agost de 1922), p. 7.

307. Vegeu els articles publicats al número 61 (9 d'agost de 1922): «Des de Sallent. Acte d'Afirmació Nacionalista Republicana», p. 3, i «Campanya agrària», p. 3.

L'edició de *L'Intransigent* del 23 d'agost de 1922 publica un important article del militant històric de la UC, A. Mallsol, útil per conèixer el procés primigeni de conformació d'Estat Català. A l'estiu d'aquell any, als ambients del separatisme s'hi parlava «amb bona voluntat i indubtable simpatia de la conveniència i necessitat de formar un front únic per a combatre amb millor èxit a nostre secular enemic». Entre el míting al CADCI i finals d'agost s'havien produït alguns avenços en aquesta direcció. Com l'autor de l'article reconeixia, l'objectiu de la formació d'aquest front únic ja venia dels temps en què la UC sospesava convertir-se en partit i que, fins i tot, era com una continuació del manifest de Valentí Almirall, que va provocar la divisió del primer Centre Català, a la dècada de 1880. Que a l'article no s'esmenti la FDN indicaria, de nou, que aquesta no va tenir pràcticament existència fora de les setmanes de la seva fundació i en les eleccions en què es va presentar, quan n'hem trobat escadusseres referències. Alhora, l'autor afirma que d'aquest front únic s'exclouria la Lliga. «Tots els demés, i més ben dit, tots els nacionalistes, perquè els que hem exceptuat tot lo més poden ésser autonomistes, caben perfectament en el front únic, qualsevol que sigui llur manera de pensar en els altres problemes humans».³⁰⁸ Aquest front únic que s'està teoritzant, organitzant i que serà una realitat aviat, no hauria, segons l'autor, de fer renunciar a les idees particulars als seus membres. «Des de les tendències més de dreta a les més radicals i extremades de l'esquerra, fins aquelles que volen capgirar per complet les actuals societats, totes haurien de formar en el front, sense renunciar ni momentàniament un sol mot de sos símbols, modificar ses organit[z]acions, suspendre ni un minut sos treballs, ni subjectar-se a cap influència estrangera». Així, «és indispensable que una vegada constituït el front únic, encamini sa tasca seguidament a l'organització de l'Estat Català, segons l'atinada iniciativa d'En Francesc Macià». I acaba amb una consigna: «Preparem-nos tots per a fer fort el front únic, doncs, si els treballs van fan de pressa com aquests darrers dies, no tardarem en veure el començament de la seva esperada actuació».³⁰⁹

En paral·lel a les reunions per a la formació d'un front únic nacionalista, se'n van produir d'altres per a la formació d'una Federació d'Esquerres Catalanes

308. A. MALLSOL, «El front únic nacionalista», *L'Intransigent*, any 5, núm. 63 (23 d'agost de 1922), p. 7.

309. A. MALLSOL, «El front únic nacionalista. II», *L'Intransigent*, any 5, núm. 64 (30 d'agost de 1922), p. 4.

a les quals van assistir Francesc Macià, com a diputat a Corts, Ramon Noguer i Comet, diputat de la Mancomunitat i «representant de la Ponència de Parlamentaris per a la formació del Partit Nacionalista Republicà», Duran i Albesa, Marsans i Pagès, com a representants de la FDN, Isern Dalmau i Domènec Valls, per Esquerra Catalana, i Jaume Aiguader, president de l'Ateneu Enciclopèdic Popular.³¹⁰ A finals de setembre i principis d'octubre de 1922, les reunions s'acceleren. Cal un nou partit d'esquerres català després del fracàs del Pacte de Sant Gervasi de 1914 —entre lerrouxistes i catalanistes republicans— que reculli les experiències i esmeni els errors: que sigui catalanista, «popular», proper al sindicalisme, i amb un «nucli d'elements més o menys poderós».³¹¹ Segons consideren els sectors més republicans, des de 1909 hi ha hagut oportunitat de canviar les coses, però no ha estat possible. Ara que estan canviant els temps, cal gent que es mantingui ferma i que no faci «canvis de casaca».³¹² Hom parlarà d'una «Federació de partits polítics d'esquerra de Catalunya» o «Federació de Partits d'Esquerra Catalans» que encara s'intentarà promoure mesos després des d'EC, però que no acabarà de concretar-se fins a la constitució d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) nou anys més tard, el març de 1931.³¹³ L'estiu de 1922, la formació d'EC encara trigaria unes setmanes, entre altres motius, per la vaga de Correus, que dificultà les comunicacions entre grups a Catalunya i provocà que es posposessin reunions i actes previstos.³¹⁴

A primers de setembre de 1922, quatre anys després d'haver tret el primer número, *L'Intransigent* continua reivindicant «el lliberament de Catalunya (nacionalisme); la forma democràtica en quant a l'organització de la societat (republicanisme); i la justa distribució de la riquesa material per així fer possible a tots els estaments les necessitats individuals particulars de cada individu

310. *L'Intransigent*, any 5, núm. 64 (30 d'agost de 1922), p. 3.

311. Vegeu els articles publicats: «Catalunya avant. ¡Ara és l'hora!», any 5, núm. 69 (4 d'octubre de 1922), p. 2; Joan JARDINS, «Consideracions al marge de la futura Assemblea d'esquerres nacionals», any 5, núm. 69 (4 d'octubre de 1922), p. 3; «Cap al verdader Nacionalisme català», any 5, núm. 70 (11 d'octubre de 1922), p. 2.

312. Gaspar TORRENTE, «El nacionalisme i el poble», *L'Intransigent*, any 5, núm. 70 (11 d'octubre de 1922), p. 3.

313. «Carta oberta», *L'Intransigent*, any 5, núm. 65 (6 de setembre de 1922), p. 5. Vegeu: Frederic J. PORTA (2024), *L'Estat Català. Publicació d'Orientació Nacionalista i l'arribada de la Dictadura de Primo de Rivera (1922-1923)*, Barcelona, Icaria, p. 321-373.

314. «Els actes de Afirmació Nacionalista», *L'Intransigent*, any 5, núm. 65 (6 de setembre de 1922), p. 6-7.

(socialisme)». Però, per primera vegada, apareixen articles de caràcter comunista, com els de l'autor anònim de la sèrie d'articles «L'exèrcit proletari», en què es reclama comunista comentant els esdeveniments a Europa i els Estats Units d'Amèrica.³¹⁵ De fet, sembla que *L'Intransigent* agafa aquesta línia en els últims números, tot i que crítica amb una certa ambigüïtat els bolxevics per no ser demòcrates. L'obrerisme o sindicalisme de la publicació ja no té un fort to anarquitzant, sinó comunista, sense que això vagi en detriment del nacionalisme o l'independentisme explícits. En paral·lel, a «L'exèrcit proletari», es parla de deixar de banda les tesis de la vaga general revolucionària i violenta. Per l'autor, els obrers no han de cercar imposar-se per la força, sinó gradualment, entrant a tots els organismes públics.³¹⁶ En els últims números fins i tot es comenten escrits de Karl Marx i Friedrich Engels des d'una perspectiva nacionalista i obrera.³¹⁷ Un altre article exposa la por que la independència de Catalunya dugui a un «terror blanc» com el de Polònia, Hongria, Txecoslovàquia o Àustria si no va acompanyada d'altres canvis polítics en un sentit republicà.³¹⁸ I sembla que la publicació separatista comenti més sovint els moviments dels republicans d'altres sectors. Fins i tot hi escriu un article molt nacionalista el republicà Lluís Companys.³¹⁹

Aquells dies, *L'Intransigent* dona suport a una ponència de parlamentaris i diputats provincials que havia d'organitzar «totes les entitats esquerranes de Catalunya», i publica un qüestionari adreçat a aquestes per saber quin és l'estat d'esperit del republicanisme a Catalunya; quina forma de govern preconitza, quina ideologia té, quina denominació espera tenir el nou partit, etc.³²⁰

315. «L'exèrcit proletari. I», *L'Intransigent*, any 5, núm. 65 (6 de setembre de 1922), p. 3.

316. A més del citat anteriorment, vegeu els articles intitolats «L'exèrcit proletari» publicats al núm. 66 (13 de setembre de 1922), p. 3; núm. 67 (20 de setembre de 1922), p. 3-4; i núm. 68 (27 de setembre de 1922), p. 2-3. Vegeu també: «Assemblea d'Industrials i Comerciants», núm. 69 (4 d'octubre de 1922), p. 4.

317. Vegeu els articles de Joan JARDINS, «Nacionalisme, Internacionalisme i Cosmopolitisme» (I i II), publicats al núm. 70 (11 d'octubre de 1922), p. 5-6, i núm. 71 (18 d'octubre de 1922), p. 4-5.

318. Pel G. P. R. C., DÍAZ CAPDEVILA, «Una resposta aclaratòria», *L'Intransigent*, any 5, núm. 67 (20 de setembre de 1922), p. 3-4.

319. Lluís COMPANYS, «Catalunya», *L'Intransigent*, any 5, núm. 66 (13 de setembre de 1922), p. 3.

320. «Sobre la futura federació d'esquerres», *L'Intransigent*, any 5, núm. 67 (20 de setembre de 1922), p. 3. Vegeu també: R. NOGUER I COMET, «Carta oberta», *L'Intransigent*, any 5, núm. 68 (27 de setembre de 1922), p. 4.

Les respostes al qüestionari per part de la redacció de *L'Intransigent* expressen: 1) Que el partit hauria d'anomenar-se; o Comunista; o Socialista; o Laborista; o Solidarista, decantant-se per aquesta última opció perquè no ha estat gaire utilitzada. 2) Que són republicans. 3) Comunisme com a «ideal remot» i socialisme d'estat i sindicalisme com a «procediments» per arribar-hi. 4) Aconfessionalitat de l'Estat. 5) Rebuig del federalisme i afirmació «de l'Estat Català amb completa sobirania». 6) Abandonament del Marroc i rebuig de les polítiques colonials espanyoles. 7) «Orientar la política de l'Estat Català en el sentit de poder arribar un dia (mai per la imposició i sí sempre per la lliure voluntat dels pobles) a constituir la federació de València-Mallorca-Rosselló i Catalunya sense perjudici que aquesta federació pugui contraure lligams amb altres federacions ibèriques o de fora Ibèria». 8) Organització democràtica del partit, partint del municipi. 9) Defensa de la via armada en cas de ser impossible l'estratègia gradual.³²¹ Si exceptuem el comunisme incipient, si fa o no fa, aquestes són també les premisses del grup de Macià i de la FDN, i molt properes també a la tradició de la UC.³²² Encara no un mes després, apareixia l'últim número de *L'Intransigent*, el 71, el 18 d'octubre de 1922.

5. CONCLUSIONS

A llarg de l'article hem resseguit l'evolució de *L'Intransigent*, fixant-nos sobretot en la seva línia política, ideològica i organitzativa emmarcada en la transformació de l'espai separatista, que de mica en mica passa d'estar sota l'auxili de la UC a conformar la seva primera organització política el febrer de 1919, la FDN, i, més tard, entre juliol i novembre de 1922, EC. Es tracta d'un procés llarg, esdevingut entre 1916 i 1922, que es prolongaria fins a la Dictadura,³²³ i podria retrotraure's a 1913, quan comencen a aparèixer algunes noves joventuts que es vinculen a la UC.³²⁴ En concret, l'elaboració d'aquest article

321. «Sobre el qüestionari de la ponència de parlamentaris d'Esquerra», *L'Intransigent*, any 5, núm. 68 (27 de setembre de 1922), p. 4.

322. MOLAS (1972), p. 137-153.

323. Vegeu: Fermí RUBIRALTA; Frederic J. PORTA (2024), *La premsa d'Estat Català sota la Dictadura de Primo de Rivera (1924-1926). El trencament entre Francesc Macià i Daniel Cardona*, a Josep PICH; Gerard LLORENS i Alfonso BERMÚDEZ (2024), Barcelona, Icaria p. 375-407.

324. ESCULIES (2013a), p. 91-121.

posa en relleu les dificultats amb què es va trobar el separatisme entre el final de la Gran Guerra, el 1918, i el 1922, amb la fundació d'EC.

Entre els col·laboradors esporàdics, que no sabem si van publicar altres articles amb pseudònim o anònims, n'hi ha d'importància per la política i la cultura de Catalunya en aquells anys i els venidors: J. Grant Sala, Pere Oliver i Domenge, Jaume Arqué, Josep Tarradellas, Vicenç Albert Ballester i Camps, Ramon Juncadella i Batlle, Manel Miralpeix, Gaspar Torrente, Pere Queraltó i Tolosa, Jaume Barmena, Josep Fló, J. López Picó, Tomàs Roig i Llop, Francesc Macià, Eduard Xalabarder, Joan Solé i Pla, Josep Tarradellas, Miquel Salvat-Passeit i Josep Sanz i Poch, entre d'altres.

Els redactors de *L'Intransigent* eren sobretot joves i obrers del sector mercantil.³²⁵ La majoria vivien a Barcelona i estaven preocupats per les condicions de vida, l'habitatge, i la gestió de l'Ajuntament. En resum, com ells mateixos afirmaven, per la «degradació moral» que consideraven patia la ciutat.³²⁶ Domènec Latorre, el primer director, encarna la figura d'aquest obrer independentista. Nascut a Sarrià el 1893, fill d'un immigrant aragonès i d'una sitgetana, era auxiliar de farmàcia. Havia entrat a formar part de la UC durant la Gran Guerra, i era ferm seguidor de Martí i Julià, a qui molt probablement va tractar personalment. La Diada de 1916 havia estat detingut en el decurs de l'homenatge a Rafael Casanova, que havia acabat amb càrregues policials i cops de sabre, i entre 1918 i 1923, seria detingut almenys en mitja dotzena d'ocasions. Latorre tenia una clara vocació sindical i política, que havia exhibit al CADCI, i una de periodística, com va demostrar amb el llançament de *L'Intransigent*, que li va donar un cert renom entre els ambients del separatisme. També era soci de la Protectora i havia format part del Grop Català/Catalanista La Barricada, del qual tenim només un parell de referències. Seria impulsor, també, del Grop Joventut L'Avençada i de la Joventut Nacionalista Obrera Pàtria Nova.³²⁷ La cosmovisió i la ideologia política d'aquests obrers era diferent de la de l'anarcosindicalisme de molts obrers industrials, en part perquè tenien una relació diferent amb la feina, amb els caps i millors perspectives d'ascens social.

325. L'ESCLAU, «Proletariat», *L'Intransigent*, any 5, núm. 54 (21 de juny de 1922), p. 5.

326. Joan MARQUÈS, «Barcelona, Ciutat gran...», *L'Intransigent*, any 5, núm. 63 (23 d'agost de 1922), p. 7.

327. ESCULIES (2013a), p. 91-121.

Als treballadors mercantils, *L'Intransigent* els fa aparèixer en les caricatures ben vestits, afaitats i endiemenjats, pulcres i bons —de vegades vestits amb barretina i faixa— davant altres arquetips estereotipats com el del lligaire, el guàrdia o la noia que personificava, esvelta, la República Catalana.³²⁸ El seu objectiu és que la resta dels obrers i els medis sindicals es tornin nacionalistes, com palesen algunes de les seccions i dels articles. També intentaven acostar-se als ambients dels estudiants universitaris comentant la política universitària i denunciant la falsa autonomia i la institució com a estructuralment castellana. En aquest sentit, els trobem propers a l'Associació Catalana d'Estudiants.³²⁹ Sense que puguem conèixer amb profunditat el rerefons dels col·laboradors, molts d'ells anònims, resulta evident que provenen políticament dels entorns de la UC i del magma cultural del CADCI, els esbarts dansaires, els grups excursionistes i sardanistes i diverses joventuts nacionalistes no adscrites a la Lliga, republicanes i d'esquerres. De fet, en els períodes de més repressió i censura, les activitats culturals serviran de refugi mentre no pugui fer-se política, sigui electoral o no.

El context de setembre de 1918 a octubre de 1922, en què apareixen els setanta-un números de *L'Intransigent*, marquen l'inici d'un temps de convulsió inusitada al nostre país. L'impacte del final de la Gran Guerra, la Campanya per l'Autonomia i la vaga de la Canadencia, amb tota la conflictivitat social que van desencadenar, van generar unes dinàmiques violentes —el pistolisme— que semblaven acostar-se a la guerra social o civil. La resposta de les autoritats contra el moviment catalanista primer i sindicalista després, emprant mitjans d'inspiració cubana, colonial, van crear un clima cada vegada més viciat, de dictadures militars d'abast català, en què els separatistes trobaven pocs moments per respirar. *L'Intransigent* reflecteix les mesures repressives i la censura, però també la dificultat d'aquest separatisme polític incipient per organitzar-se, primer en la FDN —que, de vida real, en va tenir poca— i, més tard, en EC. D'una banda, l'adveniment d'un nou món i la descomposició del règim de la Restauració suposaven una finestra d'oportunitat per al moviment. De l'altra, la feblesa numèrica, el context complicat, la dependència del gruix del catalanisme i la

328. DURAN (2003), p. 58-59.

329. Vegeu els articles publicats l'agost de 1922 (any 5): «L'autonomia universitària», núm. 61 (9 d'agost de 1922), p. 4, i el següent «Sobre Autonomia Universitària», del núm. 63 (23 d'agost de 1922), p. 6, i núm. 64 (30 d'agost de 1922), p. 6.

dinàmica de conflicte social, i no nacional, que va agafar la política en els anys que va sortir la publicació, són alguns dels factors que expliquen la tardança en la constitució final d'EC. Per molt que el règim semblés trontollar i la Lliga perdre suports, això no implicava que hi hagués prou marge de maniobra per plantejar alternatives electorals. Perquè, com donen a entendre ells mateixos, la conformació d'EC és fruit del descrèdit de la Lliga, que va deixar de representar políticament molts catalanistes a partir de la decepció amb la revolució fallida de 1917 o la Campanya per l'Autonomia, i la participació en els governs espanyols. EC és, també, el triomf de l'opció militar sobre l'electoral, debat que reflecteix l'evolució de *L'Intransigent*.³³⁰

Com els mateixos primers impulsors del setmanari recorden, el seu separatisme prové de la tradició de la UC sota la presidència de Martí i Julià, a qui consideren mestre i referent. Combinen, com ell, un nacionalisme radical amb un socialisme ètic, interclassista o reformista. La seva és un tipus de militància política activista i múltiple, en diversos casals, joventuts i organitzacions, avesada als contextos repressius, a les multes i a les detencions i la presó —el separatisme, real o inventat per les autoritats, era prohibit i perseguit, sobretot a partir de la Llei de jurisdiccions de 1906— i més propera, en conseqüència, a la violència, les estratègies revolucionàries i la lluita armada que la resta del catalanisme.³³¹ De fet, a través de la publicació es veu també el canvi de models de l'independentisme i l'emergència de l'irlandès, politicomilitar, així com els dubtes i els fracassos a l'hora de determinar o combinar la via insurreccional amb una estratègia de tipus electoral, problemàtica compartida per tot l'espai del separatisme.

El grup de *L'Intransigent* és un més de la miríada de petits grups, de joventuts, ateneus i casals que estaven adherits o aixoplugats a la UC i que, amb la mort de Martí i Julià, van trobar-se orfes de líder —que acabarà sent Macià i, en menor mesura, Solé i Pla— i d'organització. La UC, ancorada en la manera de fer

330. «És un fet ben palès que els catalans de les dretes que pensen amb cervell propi i volen viure de son propi esforç, s'han tornat esquerrans, quedant, per tant, en els feudes de la política catalana reaccionària, els que viuen d'ells o d'ella i aquests, deixem-los estar... deixem-los estar, però, mentre no ens destorbin, i anem a n'els altres». «Catalunya avant. ¡Ara és l'hora!», *L'Intransigent*, any 5, núm. 69 (4 d'octubre de 1922), p. 2.

331. L'exigència és reivindicada per molts dels principals líders i figures de l'independentisme de l'època. Vegeu: Vicenç A. BALLESTER, «Intransigents, sí; però amb nosaltres mateixos», *L'Intransigent*, any 5, núm. 40 (22 d'octubre de 1920), p. 1.

política fora de les institucions que no servia per al nou món, convuls i violent, que havia obert la Gran Guerra, havia deixat de ser funcional. *L'Intransigent* participa clarament, en les seves diverses etapes, dels afanys i dels esforços per crear un partit nacionalista i socialista, sindicalista o obrer, encara que, en algun moment, la redacció vegi inviable el projecte i plantegi un acostament a la Lliga abans de, sense que n'haguem pogut escatir els motius, cedir la propietat de la revista a un altre grup, d'orientació igualment nacionalista i independentista, però més aviat comunista o comunistitzant, que podria ser un antecedent del Partit Català Proletari i d'altres grups d'aquest signe apareguts durant la Segona República.³³²

Així doncs, el grup inicial de *L'Intransigent* no és ben bé el grup de la Junta de la UC, per molt que hi coincideixin els postulats, ni de la Protectora ni el que després impulsarà EC —tot i que la revista desapareix just abans de la sortida al carrer de *L'Estat Català*, que utilitzà el mateix linotipista, Domènec Soler.³³³ Tampoc no es tracta del grup vinculat a Daniel Cardona que participa en la FDN o el que impulsa la revista *Som!* (agost de 1918 a febrer de 1919).³³⁴ Fins la primavera de 1922, podríem definir-lo com un grup, lleugerament canviant, agombolat al voltant del director Domènec Latorre i pertanyent al nebulós espai del separatisme incipient del qual *L'Intransigent* és òrgan oficiós. Paulí Ruença, Pere Deulofeu, Joaquim Casas, Lluís Pujol «En Fresseta», Jaume Sabatés, Joan Ramírez i Arístides Cot serien recordats per Latorre com «els companys exredactors» que, de fet, van passar a donar suport a *La Tralla* quan aquesta va tornar a aparèixer, després de quinze anys, la primavera de 1922.³³⁵

El segon grup que va impulsar *L'Intransigent*, en canvi, és més misteriós. De fet, la publicació acaba abruptament i res no porta a pensar que el número 71, corresponent al 18 d'octubre de 1922 serà el darrer de la publicació, que podria haver finat a causa de la pressió de *La Tralla* o per les crítiques de l'espai

332. Imma TUBELLA (1979), *Jaume Compte i el Partit Català Proletari*, Barcelona, La Magrana.

333. «A la memoria de un buen catalán», *El Diluvio*, any 75, núm. 265 (4 de novembre de 1932), p. 12. També: Emili GRANIER-BARRERA (1990), «Periodisme a la presó en temps de la Dictadura», *Capçalera*, núm. 12, p. 32-34.

334. RUBIRALTA (2008), p. 58-70. També «Compreu SOM!... Compreu L'INTRANSIGENT. Protegir la premsa nacionalista, és fer Pàtria Catalana», *L'Intransigent*, any 1, núm. 4 (26 de setembre de 1918), p. 4.

335. «Polítiques», *La Veu de Catalunya*, any 32, núm. 8267 (21 de setembre de 1922, ed. del vespre), p. 8.

separatista, si no ho feia per la repressió o la manca de mitjans.³³⁶ Aquest segon grup no és el de Ballester, que havia participat a *L'Intransigent* fins aleshores i presidia la UC, i que havia tornat a treure al carrer la vella publicació separatista *La Tralla* en una nova època, a partir del 13 de maig de 1922. Amb ells, el nou grup de *L'Intransigent* hi tenia afinitat però discrepaven en alguna qüestió mínima, com ells mateixos afirmaven.³³⁷ Tampoc no són cap grup reconegut del republicanisme catalanista, ni d'AC o la Lliga. A tall de síntesi, en algun moment, sense que en sapiguem el motiu —que podria tenir a veure amb les eleccions de 1922—, Domènec Latorre va deixar de ser el director de *L'Intransigent* i va ser acusat de renegar del seu separatisme, essent blanc de les crítiques de la nova redacció, que l'acusaven d'haver abandonat la seva ideologia per aconseguir un lloc a l'administració, cosa que hauria passat després d'un cert acostament a la Lliga.³³⁸ Tanmateix, la picabaralla no seria duradora. Així doncs, insistim, el grup que va aconseguir la propietat de la revista el 1922 ens és, ara per ara, gairebé desconegut en ser la majoria d'escrits anònims o signats amb pseudònim.

Durant els anys de la Segona República espanyola i la Guerra Civil, Latorre i Ruença encara eren identificats com el «grup de *L'Intransigent*» entre els ambients independentistes i signaven alguns manifestos, peticions i propostes, a més d'organitzar els homenatges anuals a Martí i Julià.³³⁹ Latorre signava de vegades,

336. *L'Intransigent*, any 5, núm. 71 (18 d'octubre de 1922). La hipòtesi sobre la competència de *La Tralla* la comenta Rubiralta a MURAY; RUBIRALTA (2015), p. 278.

337. Marian AMAT, «La posició Nacionalista de “La Tralla” i la nostra», *L'Intransigent*, any 5, núm. 63 (23 d'agost de 1922), p. 4. També MURAY i RUBIRALTA (2015), p. 223-287.

338. Vegeu els articles publicats als núm. 68 (27 de setembre de 1922), p. 2; J. RAMÍREZ, «Carta oberta», núm. 69 (4 d'octubre de 1922), p. 7, i «A tort i a dret», núm. 70 (11 d'octubre de 1922), p. 2. Vegeu també: ESCULIES (2013a), p. 91-121.

339. Alguns exemples d'aquesta referència al grup de *L'Insurgent* a *Nosaltres Sols! Publicació adherida a la Unió Catalanista*: Aleix BRU, «El turista passa», any 2, núm. 73 (27 d'agost de 1932), p. 4; «Noves», any 3, núm. 97 (11 de febrer de 1933), p. 3; SOLUS, «Batecs», any 4, núm. 110 (13 de maig de 1933), p. 4; «Moviment de Nosaltres Sols!», any 4, núm. 148 (3 de febrer de 1934), p. 3; «Pro monument a la memòria de Josep Moragues, víctima de l'odi dels enemics seculars de Catalunya. Al poble de Catalunya», any 4, núm. 153 (10 de març de 1934), p. 2; «Honorable ciutadà», any 4, núm. 155 (24 de març de 1934), p. 2. Altres referències es troben a *El Diluvió*: «En honor de Domingo Soler y Rebollar», any 76, núm. 29 (3 de febrer de 1933), p. 11; «El monumento al doctor Martí i Julià», any 76, núm. 192 (13 d'agost de 1933), p. 6; «El Estatuto vasco. Telegramas de felicitación», any 76, núm. 271 (14 de novembre de 1933), p. 12; «En defensa d'un company», any 76, núm. 279 (23 de novembre de 1933), p. 6; «Notas

també, com a membre de les joventuts La Barricada i L'Avençada. El setembre de 1931, per exemple, van enviar una carta expressant fidelitat a Macià: «Avui igual que ahir i ans de ahir som sempre fidels vostres [...]. Nostra adhesió no és pas perquè ens feu regidors, ni diputats, ni perquè ens doneu un càrrec públic, és perquè tenim la mateixa fe amb vós que quan us nomenàrem Cabdill dels Catalans en les pàgines de nostre periòdic *L'Intransigent* l'any 1917 [sic: 1918], data en què fou gloriosa la nostra obra en fer-vos humils homenatges».³⁴⁰

---

políticas», any 78, núm. 150 (25 de juny de 1935), p. 8, i «Honorant la memòria de Macià», any 78, núm. 307 (25 de desembre de 1935), p. 10.

340. Arxiu Nacional de Catalunya (ANC), Carta de *L'Intransigent* a Francesc Macià, 8 de juliol de 1931, Barcelona, Fons President Macià (institucional). Citat a ESCULIES (2013a), p. 91-121. De fet, el 1933 s'anunciava el retorn de *L'Intransigent*: «Pensa actuar de la mateixa manera que a 1918 i els anys successius», amb previsió d'esdevenir un setmanari, cosa que no acabaria passant. Hom comenta una anècdota d'aquells anys, en què la redacció de *L'Intransigent* va enviar al polític liberal anticatalanista Royo Villanueva una «creu de llauna» amb la bandera *rojigualda* per condecorar-lo com a «heroi» per les seves campanyes, fet que va comportar una «magnífica penyora» contra els editors del setmanari per part de les autoritats de la Restauració (traduït del castellà). «Notas políticas», *El Diluvio*, any 76, núm. 292 (8 de desembre de 1933), p. 9, i «Notes diverses», *L'Opinió*, 7 de desembre de 1933, p. 10.